

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ ve POLİTİKASI ANABİLİM DALI
(EĞİTİM EKONOMİSİ VE PLANLAMASI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI)

KENT İLKÖĞRETİM OKULLARI ARASINDAKİ AYRIŞMANIN DİNAMİKLERİNİN
ÇÖZÜMLENMESİ: ANKARA İLİ ÇANKAYA İLÇESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zafer KİRAZ

Ankara
Eylül, 2009

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ ve POLİTİKASI ANABİLİM DALI
(EĞİTİM EKONOMİSİ VE PLANLAMASI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI)

KENT İLKÖĞRETİM OKULLARI ARASINDAKİ AYRIŞMANIN DİNAMİKLERİNİN
ÇÖZÜMLENMESİ: ANKARA İLİ ÇANKAYA İLÇESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zafer KİRAZ

Danışman: Prof. Dr. Nejla KURUL

Ankara
Eylül, 2009

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne,

Bu alışma j¼rimiz tarafından Eğitim Y¼netimi ve Politikası Anabilim Dalı, Eğitim Ekonomisi ve Planlaması programında Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan Yrd. Doç. Dr. M. Kemal COŐKUN

¼ye Doç. Dr. H. H¼seyin AKSOY

¼ye Prof. Dr. Nejla KURUL

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ¼đretim ¼yelerine ait olduklarını onaylarım.

/.../ 2009

Prof. Dr. Ayőe akır İLHAN
Enstit¼ M¼d¼r¼

ÖNSÖZ

Eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve benzeri kamusal hizmetlerin dağıtımı kent içerisinde eşit olmamakta ve bu dağıtım hep yoksulların aleyhine olmaktadır. Gecekondu ve yoksul olan mekânlar ile üst sosyal sınıfın yaşadığı mekânlara aynı derecede belediye hizmeti, sağlık ve eğitim hizmeti sunulmamaktadır. Bu doğrultuda kent, eşitsizliklerin yeniden üretildiği mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğup yaşamaya başladığınız kentsel mekân bir kamusal hizmetten hangi nitelikte yararlanacağınızı da belirlemektedir. Bu kamusal hizmet alanlarından biri olan eğitime ayrılan kamu kaynaklarının özellikle son yıllarda giderek azaldığı bilinen bir olgudur. Bu durum zorunlu ve parasız olduğu söylenen ilköğretim okullarını oldukça etkilemektedir. Bu etkilenme kent ilköğretim okullarında aynı derecede olmamakta, gecekondu okulları, görece ayrıcalıklı okullara göre daha çok etkilenmektedir.

Kent ilköğretim okulları arasındaki ayrışmanın dinamiklerinin ortaya konulması oldukça önemlidir.

Araştırma konusunun belirlenmesinde ve yürütülmesinde hiçbir zaman yardımını esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Nejla KURUL'a vermiş olduğu destekten ve sabrından dolayı, katkı ve desteklerinden dolayı Prof. Dr. L. Işıl Ünal'a, Prof. Dr. Kasım Karakütük'e, Prof. Dr. Ali Balcı'ya, Prof. Dr. Meral Uysal'a, Prof. Dr. Nizamettin Koç'a, Doç. Dr. H. Hüseyin Aksoy'a, Yrd. Doç. Dr. Seçkin Özsoy'a, Dr. Fevziye Sayılan'a, burada tek tek ifade etmenin zorluğu dolayısıyla Eğitim Bilimleri Fakültesi çalışanlarına, araştırma boyunca bana yardımcı olan Mehmet M. Akgündüz'e, Şai Vasfiye Oyman'a, Hicran Dilekçi'ye, Nacar Demir'e, Aslan Bayram'a, Tuba Bodur'a ve tüm dostlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma esnasında sunduğu görüş ve fikirleri ile ve akademik bilgisi ile bana katkı sağlayan Leman Kiraz'a (ablam) ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Zafer KIRAZ

ÖZET

Tezin adı: Kent İlköğretim Okulları Arasındaki Ayrışmanın Dinamiklerinin Çözömlenmesi: Ankara İli Çankaya İlçesi Örneği

Danışman: Prof. Dr. Nejla KURUL

Bu araştırmanın amacı, kentte yaşayanların sosyal ve ekonomik özelliklerine göre belirlenen kentsel konumlanışlarına bağlı olarak devlet okulları arasında eğitimin niteliğinin nasıl ve hangi yönde etkilendiği incelenerek, okullar arasındaki farklılaşmanın dinamikleri belirlenmeye çalışılmaktadır.

Araştırma tarama modelinde yapılmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini Ankara'nın Çankaya ilçesindeki 2008-2009 eğitim-öğretim yılında 8. sınıf ilköğretim öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın evreninde bulunan Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistik Bölümü'nden elde edilen bilgiler doğrultusunda Çankaya ilçesinde MEB'e bağlı 104 devlet ilköğretim okulu bulunmakta ve bu okullarda, 4931 erkek ve 4507 kız öğrenci olmak üzere toplam 9438 öğrenci bulunmaktadır. Öğrenci sayısının fazla olmasından dolayı örneklem alma yoluna gidilmiştir. Bunun için araştırma evreninden tesadüfi seçilen 5 gecekondü bölgesi okulu ve 5 de kent merkezindeki okullar üzerinde çalışmanın yürütölmesi kararlaştırılmıştır. Seçilen 10 okul için öğrenci sayısının 548 kız ve 561 erkek olmak üzere toplamda 1109 olduğu görölmüştür. Tesadüfi seçilen 10 okulun her birini bir küme kabul ederek, her okuldan ayrı ayrı örneklem alınmıştır. Her okuldan alınan örneklem sonucunda toplam 306 öğrenciye anket uygulanarak değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, eşit olmayan gelir dağılımı sonucu benzer gelire sahip olan ailelerin yine kendilerine yakın gelire sahip olanların oturdukları bölgelere yerleştiklerini söyleyebiliriz. Gecekondü okullarına devam eden çocukların ailelerinin yarıdan fazlası ya düzenli ve sabit bir geliri yok ya da asgari ücret almaktadır. Gecekondü okullarına devam eden çocukların büyük çoğunluğu okula yürüyerek gelmektedirler. Servis maliyetine katlanamayan aileler çocuklarını oturdukları bölgede yürüme mesafesindeki bir okula yollamaktalar. Dolayısıyla

gecekondu okullarının bulunduğu bölgeler yoksul insanların oturduğu mahallelerden oluşmaktadır.

Okullar sınıfsal olarak ayrılmaktadır. Türkiye gerçekliğine göre daha yüksek geliri olan ailelerin çocuklarının gittiği okullar görece ayrıcalıklı kamu okulları olmaktadır, düzenli bir geliri olmayan ya da düşük gelirli ailelerin çocukların gittiği okullar gecekondu okulları olmaktadır.

Hem görece ayrıcalıklı okullarda hem de gecekondu okullarında öğrenciler, okula yükledikleri anlamı okul ve okulun işlevinin dışında tanımlamışlardır. Okul, öğrencilerin yarısı tarafından araçsal kılınmış, sevdikleri bazı ortamlar ve koşullar içerisinde bulunmayı sağlayan bir araç olarak görülmüştür.

Hem görece ayrıcalıklı hem de gecekondu okullarında öğrenciler iyi bir okulda olması gereken özellikleri benzer biçimde sıralamışlardır. Ancak görece ayrıcalıklı okullarda öğrenciler bu olması gerekenlerin büyük bir kısmına sahipken, gecekondu okullarında öğrenciler olmasını istediklerinin önemli bir kısmına sahip değildir.

Hem görece ayrıcalıklı okulların öğrencileri hem de gecekondu okulları öğrencileri kendi okullarının imkân ve olanaklarının farkındadırlar. Öğrenciler okulların ayrıştıklarının, bazılarının daha iyi olanaklara sahip oldukları bazılarının ise daha kötü olanaklara sahip olduklarının farkındadırlar.

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the dynamics of the differentiation among the schools by examining the quality and function of the education among the public schools based on the urban localization which is determined by the social and economic characteristics of the towners.

The study has been conducted with scanning model. The study team includes the 8th class students residing at Ankara Province Çankaya District during the 2008-2009 education year. With respect to the information obtained from Ankara Provincial Directorate of National Education, Department of Statics, in Çankaya District which is within the scope of the study 104 public primary schools dependent on Ministry of National Education are available, and in these schools 4931 boys and 4507 girls and 9438 students in total receive education.

Due to the fact that there are too many students, the sampling method has been used. Therefore, it was determined to conduct a study on 5 slum area schools and 5 central schools randomize selected from the study area. In these 10 schools selected, there were 548 girls and 561 boys and 1109 students in total. Each one of the 10 schools randomize selected has been regarded as a group and sampling has been obtained from every school severally. As a result of the sampling obtained from each school, 306 students in total were taken to questionnaire and were evaluated.

According to the findings of the study, we can state that as a result of unequal income, the families are residing in the places where the other families with the similar incomes also reside. More than half of the families whose children who are educated in the slum area schools either have no regular and fixed income or receive minimum income. Most of the students who are educated in slum area schools are arriving at their schools by walking. The families who cannot afford the transportation fees register their children to the close schools within walking distance. That is, the regions where the slum area schools are available include the quarters where the poor live.

Schools are classified. According to the real conditions in Turkey, the students whose families have high incomes are registered in the relatively privileged public schools, while the students whose families have no fixed income or have lower incomes are registered in the slum area schools.

Both the students in the relatively privileged schools and in the slum area schools described the meaning of the school they regarded excluding the school and the function of the school. Half of these students regarded school as a means that enables them to be under fair conditions and circumstances.

The students both in the relatively privileged schools and slum area schools classify the characteristics of a school in a similar way. On the other hand, the students in the relatively privileged schools have most of these characteristics while the students in the slum area schools considerably lack of these characteristics.

The students both in the relatively privileged schools and slum area schools are aware of the facilities and conditions of their schools. Students are aware that schools differ, and some of the schools have better conditions while others have lower conditions.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	x
BÖLÜM I	
GİRİŞ.....	1
Problem.....	^
Amaç.....	g
Sınırlılıklar.....	g
Tanımlar.....	g
Önem.....	g
BÖLÜM II	
KURAMSAL ve KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	10
Kent ve Kapitalizm.....	^
Kapitalizm, Kent ve Eğitim.....	2i
BÖLÜM III	
YÖNTEM.....	32
Araştırmanın Modeli.....	22
Evren ve Örneklem.....	22
Verilerin Toplama Aracının Geliştirilmesi ve Uygulanması.....	^
Verilerin Analizi.....	25
BÖLÜM IV	
BULGULAR ve YORUMLAR.....	36

Okulların Genel Özellikleri.....	36
Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	39
Öğrencilerin Cinsiyeti.....	^
Öğrencilerin Ailelerindeki Birey Sayısı	
Öğrencilerin Kardeş Sayısı	
Öğrencilerin Yaşamlarının Büyük Bir Çoğunluğunu Geçirdiği Yerleşim Yeri.....	41
Ailelerin Yaşamlarını Büyük Bir Çoğunluğunu Geçirdiği Yere İlişkin Dağılım.....	42
Ailelerinin Ankara'ya Geliş Yılına İlişkin Bulgular	
Ailelerinin Ankara'ya Geliş Nedenleri	
Öğrencilerin Okul Dışında Yaptıkları Etkinliklere Ait Bilgiler	
Öğrencilerin Okul Zamanı Dışında Okulun Hangi Olanaklarından Yararlandıklarına Ait Bilgiler.....	47
Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	^g
Öğrencilerin Oturduğu Eve Ailesinin Sahip Olma Durumu.....	^g
Öğrencilerin Oturduğu Evin Özelliği.....	^g
Oturulan Evin Isınma Özelliği.....	^
Öğrencilerin Okula Ulaşımı Sağlama Biçimi.....	^
Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumu.....	^
Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumu.....	^
Öğrencilerin Annelerinin Mesleği.....	^
Öğrencilerin Babalarının Mesleği.....	,-g
Öğrencilerin Ailelerinin Toplam Geliri.....	^
Öğrenci Annelerinin Sosyal Güvence Türü	
Öğrenci Babalarının Sosyal Güvence Türü.....	^
Aile İçinde Çalışan Birey Sayısına Göre Dağılımı.....	^
Öğrencilerin Annelerinin Çalışmama Nedenleri.....	^g

Öğrencilerin Babalarının Çalışmama Nedenleri.....	^
Öğrencilerin Harçlık Alma Durumu	
Öğrencilerin Aldıkları Günlük Harçlık Miktarı.....	^
Öğrencilerin Yardım Alma Durumu.....	^
Öğrencilerin Aldıkları Yardım Türü.....	^
Öğrencilerin Okul, Eğitim ve Öğretim Algılarına İlişkin Bulgular.	^
Öğrencilerin Kendi Okullarında Okuyup Okumamak İsteklerine İlişkin Görüşleri.....	77
Öğrencilerin İyi Bir Okulda Olması Gereken Özelliklere İlişkin Görüşleri	^
Öğrencilerin Gitmek İstedikleri Lise Türüne İlişkin Görüşleri.	^
Öğrencilerin Kendi Okulları İle Diğer Okulların Olanaklarına İlişkin Görüşleri.....	83
Öğrencilerin Kendi Okulları İle Diğer Okulların Olanaklarına İlişkin Farkın Nedenlerine Ait Görüşleri.....	85
Öğrencilerin Öğrenimlerini Hangi Öğrenim Düzeyine Kadar Sürdürmeyi Düşündüklerine İlişkin Görüşleri.....	88
Öğrencilerin Öğrenim Görmenin Kendilerine Bugün ve Gelecekte Neler Kazandıracağına İlişkin Görüşleri.....	88
Öğrencilerin Okula Yükledikleri Anlama İlişkin Görüşleri.....	g^
Öğrencilerin Rehberlik Servisinden Yararlanma Durumuna İlişkin Görüşleri.....	93
Öğrencilerin Rehberlik Servisinden Yararlanma Nedenlerine İlişkin Görüşleri.....	93
Öğrencilerin Çalışmalarında Ders Kitaplarından Başka Kaynak Kullanıp Kullanmadıklarına İlişkin Görüşleri.....	94
Öğrencilerin Ders Kitaplarından Başka Hangi Kaynaklardan Yararlandıklarına İlişkin Görüşleri.....	95
Öğrencilerin İleride Yönelmek İstedikleri Öncelikli İş/Mesleklere İlişkin Görüşleri.....	96
Öğrencilerin Kendilerini Nasıl Bir Geleceğin Beklediğine İlişkin Görüşleri.....	99
Öğrencilerin Okullarındaki En Önemli Sorunlara İlişkin Görüşleri.	^^

Öğrencilerin Yaşadıkları Çevrede Serbest Zaman Geçirecekleri Ne Tür (Kentsel) Olanakların Olduğuna İlişkin Görüşleri.....	103
Öğrenci Görüşlerine Göre İçinde Yaşanılan Çevrenin/Mekânın Sorunları.....	104

BÖLÜM V

SONUÇ ve ÖNERİLER.....	107
Sonuç.....	107
Sosyo-ekonomik duruma göre seçilmiş okullarda velilerin eğitim, meslek ve gelir bakımından özelliklerine ilişkin sonuçlar.	107
Seçilmiş okulların fiziksel olanakları ile ilgili elde edilen sonuçlar.	108
Seçilmiş Okullardaki Öğretmenlerin Yaş, Kıdem, İstihdam Biçimi Gibi Etkenler Bakımından Özelliklerine İlişkin Sonuçlar.	109
Okul Yaşamının Anlamına İlişkin Sonuçlar.....	109
Okullar Arasındaki Ayrışmanın Farkındalığına İlişkin Sonuçlar.	110
Öneriler.....	110
KAYNAKÇA.....	112

EKLER

EK 1.....	116
EK 2.....	124

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelgeler	Sayfa
Çizelge 1. Okullara Göre Öğrenci Sayısı ve Yüzde Dağılımı.....	34
Çizelge 2. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı	40
Çizelge 3. Öğrencilerin Ailelerindeki Toplam Birey Sayısı	40
Çizelge 4. Öğrencilerin Okula Devam Eden Kardeş Sayısı	41
Çizelge 5. Öğrencilerin Yaşamlarının Büyük Bir Çoğunluğunu Hangi Yerleşim Yerinde Geçirdiklerinin Dağılımı.....	41
Çizelge 6. Ailelerinin Yaşamlarının Büyük Bir Çoğunluğunu Geçirdiği Yere İlişkin Dağılımı.....	42
Çizelge 7. Ailelerinin Ankara'ya Geliş Yılına İlişkin Bulguların Dağılımı	
Çizelge 8. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Ailelerinin Ankara'ya Gelme Nedenleri Dağılımı.....	43
Çizelge 9. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Ailelerinin Ankara'ya Gelme Nedenleri Dağılımı.....	44
Çizelge 10. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Ailelerinin Ankara'ya Gelme Nedenleri Dağılımı.....	44
Çizelge 11. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Okul Dışında Yaptıkları Etkinliklere Ait Bulguların Dağılımı.....	45
Çizelge 12. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Okul Dışında Yaptıkları Etkinliklere Ait Bulguların Dağılımı	46
Çizelge 13. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Okul Dışında Yaptıkları Etkinliklere Ait Bulguların Dağılımı.....	46
Çizelge 14. Öğrencilerin Okul Zamanı Dışında Okulun Hangi Olanaklarından Yararlandıklarına Ait Bilgilerin Dağılımı.....	47
Çizelge 15. Öğrencilerin Oturduğu Eve Ailesinin Sahip Olup Olmadıklarına Göre Durumu.....	48
Çizelge 16. Öğrencilerin Oturulan Evin Özelliğine Göre Dağılımı.....	48
Çizelge 17. Öğrencilerin Oturulan Evin Isınma Özelliğine Göre Dağılımı.....	49
Çizelge 18. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Okula Ulaşımı Sağlama Biçimleri.....	50

Çizelge 19. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Okula Ulaşımı Sağlama Biçimleri.	50
Çizelge 20. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerin Okula Ulaşımı Sağlama Biçimleri.....	51
Çizelge 21. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Annelerinin Öğrenim Durumu.....	52
Çizelge 22. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Annelerinin Öğrenim Durumu.	52
Çizelge 23. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumu.....	53
Çizelge 24. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Babalarının Öğrenim Durumu.	54
Çizelge 25. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Babalarının Öğrenim Durumu.	54
Çizelge 26. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumu.....	55
Çizelge 27. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Dağılımı.....	56
Çizelge 28. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Dağılımı.	57
Çizelge 29. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Dağılımı.....	57
Çizelge 30. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Babalarının Mesleğine Göre Dağılımı.....	59
Çizelge 31. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Babalarının Mesleğine Göre Dağılımı	59
Çizelge 32. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Dağılımı.....	60
Çizelge 33. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Ailelerinin Aylık Toplam Gelirine Göre Dağılımı.....	61
Çizelge 34. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Ailelerinin Aylık Toplam Gelirine Göre Dağılımı.....	62
Çizelge 35. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Toplam Gelirine Göre Dağılımı.....	62
Çizelge 36. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Annelerinin Sosyal Güvence Türüne Göre Dağılımı.....	64

Çizelge 37. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Annelerinin Sosyal Güvence Türüne Göre Dağılımı.....	64
Çizelge 38. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerin Annelerinin Sosyal Güvence Türüne Göre Dağılımı.....	65
Çizelge 39. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Babalarının Sosyal Güvence Türüne Göre Dağılımı.....	66
Çizelge 40. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Babalarının Sosyal Güvence Türüne Göre Dağılımı.....	66
Çizelge 41. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Babalarının Sosyal Güvence Türüne Göre Dağılımı.....	67
Çizelge 42. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Ailelerinde Kimlerin Çalıştığının Dağılımı.....	68
Çizelge 43. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Ailelerinde Kimlerin Çalıştığının Dağılımı.....	68
Çizelge 44. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Ailelerinde Kimlerin Çalıştığının Dağılımı.....	69
Çizelge 45. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Annelerinin Çalışmama Nedenleri Dağılımı.....	70
Çizelge 46. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Annelerinin Çalışmama Nedenleri Dağılımı.....	70
Çizelge 47. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Annelerinin Çalışmama Nedenleri Dağılımı.....	71
Çizelge 48. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Babalarının Çalışmama Nedenleri Dağılımı.....	72
Çizelge 49. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Babalarının Çalışmama Nedenleri Dağılımı.....	72
Çizelge 50. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Babalarının Çalışmama Nedenleri Dağılımı.....	73
Çizelge 51. Öğrencilerin Harçlık Alma Durumu Dağılımı.....	74
Çizelge 52. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Aldıkları Günlük Harçlık Miktarı Dağılımı.....	74
Çizelge 53. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Aldıkları Günlük Harçlık Miktarı Dağılımı.....	75

Çizelge 54. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Aldıkları Günlük Harçlık Miktarı Dağılımı.....	75
Çizelge 55. Öğrencilerin Yardım Alma Durumu Dağılımı.....	76
Çizelge 56. Öğrencilerin Aldıkları Yardım Türü Dağılımı.....	77
Çizelge 57. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Kendi Okullarında Okuyup Okumamak İsteklerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	77
Çizelge 58. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Kendi Okullarında Okuyup Okumamak İsteklerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	78
Çizelge 59. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Kendi Okullarında Okuyup Okumamak İsteklerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	79
Çizelge 60. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin İyi Bir Okulda Olması Gereken Özelliklere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	79
Çizelge 61. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin İyi Bir Okulda Olması Gereken Özelliklere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	80
Çizelge 62. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin İyi Bir Okulda Olması Gereken Özelliklere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	80
Çizelge 63. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Gitmek İstedikleri Lise Türüne İlişkin Beklentilerinin Dağılımı.....	82
Çizelge 64. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Gitmek İstedikleri Lise Türüne İlişkin Beklentilerinin Dağılımı.....	82
Çizelge 65. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Gitmek İstedikleri Lise Türüne İlişkin Beklentilerinin Dağılımı.....	83
Çizelge 66. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Kendi Okulları İle Diğer Okullar Arasında Eğitsel, Fiziksel ve Sosyo-kültürel Bakımdan Farklılık Olup Olmadığına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	84
Çizelge 67. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Kendi Okulları İle Diğer Okullar Arasında Eğitsel, Fiziksel ve Sosyo-kültürel Bakımdan Farklılık Olup Olmadığına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	84
Çizelge 68. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Kendi Okulları İle Diğer Okullar Arasında Eğitsel, Fiziksel ve Sosyo-kültürel Bakımdan Farklılık Olup Olmadığına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	85
Çizelge 69. Görece Ayrıcalıklı Okulların Kendi Okulları İle Diğer Okulların Olanaklarına İlişkin Farkın Nedenlerine Ait Görüşlerinin Dağılımı.....	86

Çizelge 70. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Kendi Okulları İle Diğer Okulların Olanaklarına İlişkin Farkın Nedenlerine Ait Görüşlerinin Dağılımı.	gg
Çizelge 71. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Kendi Okulları İle Diğer Okulların Olanaklarına İlişkin Farkın Nedenlerine Ait Görüşlerinin Dağılımı.	87
Çizelge 72. Öğrencilerin Öğrenimlerini Hangi Öğrenim Düzeyine Kadar Sürdürmeyi Düşündüklerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.	88
Çizelge 73. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Öğrenim Görmenin Kendilerine Bugün ve Gelecekte Neler Kazandıracağına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.	g9
Çizelge 74. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Öğrenim Görmenin Kendilerine Bugün ve Gelecekte Neler Kazandıracağına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.	g9
Çizelge 75. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Öğrenim Görmenin Kendilerine Bugün ve Gelecekte Neler Kazandıracağına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.	^
Çizelge 76. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Okula Yükledikleri Anlama İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.	91
Çizelge 77. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Okula Yükledikleri Anlama İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.	92
Çizelge 78. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Okula Yükledikleri Anlama İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.	92
Çizelge 79. Öğrencilerin Rehberlik Servisinden Yararlanma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.	93
Çizelge 80. Öğrencinin Rehberlik Servisine Hangi Nedenlerden Ötörü Gittiğine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.	94
Çizelge 81. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Çalışmalarında Ders Kitaplarından Başka Kaynak Kullanıp Kullanmadıklarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.	94
Çizelge 82. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Çalışmalarında Ders Kitaplarından Başka Kaynak Kullanıp Kullanmadıklarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.	95
Çizelge 83. Öğrencilerin Ders Kitaplarından Başka Hangi Kaynaklardan Yararlandıklarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.	96
Çizelge 84. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin İleride Yönelmek İstedikleri Öncelikli İş/Mesleklere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.	97
Çizelge 85. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin İleride Yönelmek İstedikleri Öncelikli İş/Mesleklere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.	98

Çizelge 86. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin İleride Yönelmek İstedikleri Öncelikli İş/Mesleklere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	98
Çizelge 87. Öğrencilerin Kendilerini Nasıl Bir Geleceğin Beklediğine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	99
Çizelge 88. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerine Göre Okullarındaki En Önemli Sorunlara İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	100
Çizelge 89. Gecekondu Okulları Öğrencilerine Göre Okullarındaki En Önemli Sorunlara İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	10i
Çizelge 90. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilere Göre Okullarındaki En Önemli Sorunlara İlişkin Görüşlerin Dağılımı.	102
Çizelge 91. Öğrencilerin Yaşadıkları Çevrede Serbest Zaman Geçirecekleri Ne Tür (Kentsel) Olanakların Olduğuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	103
Çizelge 92. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerine Göre İçinde Yaşanılan Çevrenin/Mekânın Sorunlarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	104
Çizelge 93. Gecekondu Okulları Öğrencilerine Göre İçinde Yaşanılan Çevrenin/Mekânın Sorunlarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	105
Çizelge 94. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilere Göre İçinde Yaşanılan Çevrenin/Mekânın Sorunlarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı	105

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemini oluşturan durum ve araştırma amaçları verilmiş, araştırmanın önemi belirtildikten sonra araştırma açısından önemli görülen kavramlar tanımlanmıştır.

PROBLEM

Kapitalizmin yaşadığı sürekli kriz durumu, her defasında yeni bir yaşama kültürünün temelini oluşturmaktadır. Bu kültür yaşamın her alanında kendini var ederek kapitalizmin yeni dönüşmüş halini içselleştirmemizi ve kabulümüzü sağlamaktadır. Günümüzdeki ekonomik ve siyasal alanda yaşanan dönüşümler ise kapitalizmin girdiği krizden çıkmak için uyguladığı yeni politikaların yani neo-liberal politikaların sonucudur. İşte bu dönüşümler sırasında herkes kendi toplumsal sınıf gerçekliği doğrultusunda payını almaktadır. Üst toplumsal sınıfların aldığı pay daha da artmakta, emekçi sınıflar ise daha da yoksullaşmaktadır. Yani üst sınıfların yaşadığı bölgeler ya da mahalleler kentin en temiz, en gösterişli ve en planlı yerleri haline gelirken, emekçi sınıfların yaşadığı bölgeler ya da mahalleler ise işsizliğin ve yoksulluğun kol gezdiği düzensiz, kirli ve plansız yerleri olmaktadır. Dolayısıyla bu da kentsel mekân algılamalarında ve kentsel mekânın örgütlenmesinde farklılaşmaları beraberinde getirmektedir. Yaşanılan mahalle ya da semt kapitalist politikalardan ne düzeyde etkilenileceğini de belirlemektedir. Kentin her yaşam alanı gibi kentin okulları da bu durumdan farklı etkilenmektedir. Eğer okul, üst sınıfların yaşadığı kentsel mekânda bulunuyorsa kapitalizmin yansıması farklı, emekçi sınıfların yaşadığı yoksul kentsel mekânda bulunuyor ise farklı olmaktadır. Bu farklılaşma neo-liberal politikaların sonucunda gerçekleşmektedir. Kapitalizm 1970'lerde girdiği krizi aşmak için neo-liberal politikaları devreye sokmuş ve sermaye birikimi için yeni alanlar

yaratmıştır. Bu alanların en önemlilerinden biri ise eğitim alanı olmuştur. Küreselleşen kapitalizm sosyal devlet anlayışını bir kenara bırakarak eğitimi metaya dönüştürmüştür. Dolayısıyla bu pazar ilişkisi içerisinde kent okulları bulunduğu semte bağlı olarak bazıları avantajlı bir hal alırken, bazıları ise dezavantajlı konumda bulunarak derinden etkilenmişlerdir.

Kentin ne olduğu ve kenti nasıl kavradığımız sorusu kent ile ilgili ortaya koyacağımız düşüncelerin niteliğini ve çerçevesini de belirleyecektir. Dünyada 1950'lerin sonlarından başlayarak kentler hızla büyüdü ve bunun sonucunda kent mekânlarında büyük değişiklikler meydana geldi. Bölünmeler keskinleşti; gelir grupları, etnik gruplar temelinde yeni farklılaşmalar belirdi. Konutların bulunduğu bölgeler değişti, yeni bölgeler oluştu. Bir yandan kentsel mekânda sıkışmalar yaşanırken bir yandan uzaklaşmalar gerçekleşti. Bunu banliyölerin kurulması takip etti. Orta ve üst-orta sınıflar kentin içinden çıkarak buralara taşındılar. Banliyöleri uydu kentler izledi. Artık varlıklıların ofisleri kentte, evleri ise kent dışında. Kentin içini yoksullara bırakarak buralara taşındılar. Bu sürecin getirdiği sorunları anlayabilmek için kenti siyasal ve sosyo-ekonomik dinamiklerle birlikte ele almalıyız. Şengül (2002) şöyle demektedir:

...günümüz kentlerini ve kentlerin sorunları üzerine çalışanların öyle ya da böyle yüzleşmesi gereken en temel sorular kapitalist kentin nasıl kavranması gerektiği ve bu çerçevede de kapitalist toplumsal ilişkiler içinde kentin özgünlüğünün ne olduğudur. Bazıları için kapitalist kent tarım dışı etkinlikler çerçevesinde bir nüfus yoğunlaşmasıdır. Bazıları içinse kent giderek karmaşıklaşan ilişkilerin öbeğinde yatan siyasal/yönetimsel bir birimdir.

Mekânların farklılık göstermesi yeni bir kavram değildir. Mülkiyeti ellerinde bulunduranların özellikleriyle, hatta coğrafi, sosyal, kültürel sebeplerle kentler/mekânlar farklılık gösterir. Yani kentler egemen gücü elinde bulunduranın (ekonomik, siyasi, askeri vb.) çıkarları doğrultusunda gerçekleşen bilinçli değişimler ve yıkımlar sonucunda farklılaşırlar. Sermaye, doğası gereği kendine yeni yaşam mekânları yaratmak zorundadır ve bunun içinde bölgesel farklılıkları kullanarak ya da kimi zaman bölgesel farklılıkları yaratarak gelişimini devam ettirmektedir.

İlkel ortakçı toplumdan çağdaş sosyalist toplumlara kadar, insanoğlu her dönem ve yörede kendisini ve ötekileri farklı görmüş, farklılaştırmış ve farklı gruplara

koymuştur. Bu farklılıklardan bazıları ırk, cinsiyet, renk, boy gibi biyo-psikolojik kökenli olduğu halde, çoğu evlilik, zenginlik, soyluluk, güçlülük, yöneticilik, kentlilik, ağalık, hocalık ve sosyal sınıf gibi sosyal-kültürel kategorilerdir (Güvenç, 1972, s.249). Görüldüğü gibi ötekilik ötekileştirme araçları ile kurgulanmaktadır. Ancak bu araçlardan biri olarak, ötekiliğin mekânsal çerçevesinin de görülmesi gerekmektedir. Bölgeler, kentler, mahalleler, binalar ötekileştirmenin açık pekiştireçleridir.

Mekân kavramı, insanlığın ekonomik, ideolojik, sosyo-psikolojik boyutlarından bağımsız tartışılmaz. Fabian (1999), modern antropolojiyi, etnografik araştırmalardan elde edilen bilgileri ötekinin varlığını tanı(t)maktan çok, yorumlamakla kullanmakla suçladığı yazısında, "Bu yolla, ötekinin ampirik varlığı teorik yokluğuna dönüşmektedir" (s.11) der. Bu reddetmecilik, bir tür mekansal hegemonyadır; bazılarının "bazı" mekanlar içinde yaşamaya zorlanmasıdır. Bu durum, merkezin kendisini ötekiler üzerinde tanımlamasına yararken, Lofland'ın "orta sınıf korkusu", Sennett'in "günümüz insanların kamusal mekanda başkalarıyla/yabancılarla temas risklerinin yarattığı korku" diye adlandırdığı ve göstergesi "diğerlerinin konutlarına, (mahallelerine) yönelik tedirginlik, korku ve nefreti içeren bir zihinsel durum sonucunda onların varlığından ve yakınlığından rahatsız olma hali" olan konutsal zenofobi gibi bazı korkuları da beraberinde getirir (Teymur, 1996. Aktaran: Karaküçük, 2004).

Mekânsal ötekileşme, kentlerin uzunca bir zamandır boğuştığı iki önemli sorunun sonucudur: Modernleşme ve göçler. Kırdan kente göçün artmasıyla gerçekleşen gecekondulaşma olgusu da kentlerin tarihsel sürecindeki önemli dönüm noktalarından biri olmuştur. Gecekondulaşma, hem kırdan kente göç edenlerin çıkarlarına uyan ucuz bir barınma alanı hem de devletin çıkarları nedeniyle sanayinin gereksinimi olan ucuz işgücü sağlaması açısından göz yumduğu bir olgu olarak, 1950'lerin ardından büyüyen sanayi kentlerinin etrafında ortaya çıkmıştır. Emeğin ve sermayenin kent içindeki yerleşimlerinin ayrıştırılması, gecekondulaşma yerleşimlerinin zamanında göz yumulduğu halde, şimdi az gelişmişliğin bir göstergesi olarak ilan edilmesi ve kentsel dönüşüm projelerinin devreye sokulması, egemen sınıfların kentsel mekânlardaki mülkiyet hakkına müdahalesini doğurmuştur. Emek-sermaye ilişkisi içinde kent alanındaki güvenli mülkiyet hakkı ortadan kalkmış, devlet çeşitli bahanelerle (illegal yerleşmeler, imar sorunları, kentsel dönüşüm projeleri vb.)

mülkiyet hakkına müdahalede bulunmuştur. Sonuçta ise kentsel arazilerin mülkiyet ve kullanım haklarının yoksul sınıftan sermaye sınıfına geçişi sağlanmıştır. Şengül'ün belirttiği gibi " kapitalist kent durağan bir oluştan çok, bir sürece karşılık gelmektedir. Kapitalist toplumsal ilişkilerin sürekli dönüşümü, kentin dönüşümü anlamına da gelmektedir. Kent her an yeniden tanımlanmakta, değişime uğramaktadır (Şengül,2002).

Kentleşmenin artması ve hızlanması, kent alanlarındaki mülkiyeti gündeme getirmesinin yanı sıra kent içindeki kapitalist üretim ilişkilerinin ve sermaye birikim çabalarının alanı haline gelmesi söz konusu olmuştur. Bu kapsamda değerlendirecek olursak, 1950-80 yılları arasındaki hızlı kentleşme dönemi ve ardından 1980 ve sonrasında neo-liberal kentleşme dönemi olarak adlandırabileceğimiz kent politikaları varlık kazanmaya başlamıştır. Ülkemizde hızlı kentleşme dönemi 1990'ların başına kadar sürmüş ancak doksanların ortasından itibaren neo-liberal kentleşme politikaları pratikte görülmeye başlanmıştır. Bu dönemden itibaren konut, sağlık, eğitim, vb. zorunlu harcamalarını karşılamayan ya da güçlükle karşılayabilen, ama yarın için bunu yapabileceğinden de asla emin olamayan yüz binlerce yoksul insan kentin ortasında barınır olmuştur. Zenginler ise bu yoksulluk bölgelerinden olabildiğince uzakta durmuşlardır. Yeni güncel yoksulluk artık işsizlik ve istihdam ile doğrudan tanımlanan bir fenomen değildir. Kentsel mekanda yoksulluk; doğrudan kent politikaları, etnik örüntü ve etnik gruplara yapılan sivil baskı, eski kentlilerin ve diğer üst sosyal sınıfların "ötekileştirme" söylemi, toplumsal cinsiyet, kentsel rant sağlama projeleri ile birlikte oluşmaktadır.

Kent, kültürel etkinliklerin yoğunlaştığı alanlar olmasının yanında ekonomi ve siyasetin yeniden üretimini sağlayan ana unsurlardan da biridir. Castells (1997) şöyle demektedir:

...kenti, kapitalist toplumsal ilişkilerin bir yansıması olarak görmek dikkate değer ve önemli olumsuz sonuçlara yol açacak bir yanılgı olacaktır. Günümüzde kent, kapitalist toplumsal ilişkilerin bir yansıması değil, bu ilişkilerin kurucu öğelerinden birisidir. Kapitalizm ortaya çıkışından bu yana sadece üretim süreçlerini değil, yeniden üretim süreçlerini de kendi mantığına uydurma çabasında olmuştur. Diğer bir anlatımla, kapitalizm kendisini sadece üretim süreçleri aracılığı ile değil, aynı zamanda yeniden üretim süreçleri aracılığı ile de var edebilmiştir. Fabrikada çalışan bir işçi, bir işçi olarak sadece 8 saatlik bir çalışma süresi içinde ortaya çıkmamaktadır. İş dışı yaşamı dışında da işçinin kendisini yeniden üretmesi

gerekmektedir. Bir işçinin kendisini yeniden üretmesinde eğitimin, sağlık hizmetinin, ailenin önemli işlevleri vardır. Bu çerçevede, kent bir üretim birimi olmanın yanında, konut, eğitim, sağlık, ulaşım ve benzeri birimlerin yoğunlaştığı bir alan, yeniden üretim mekânı olarak da anlam ve işlevsellik kazanmaktadır".

Gecekondu ve yoksul olan mekânlar ile üst sosyal sınıfın yaşadığı mekânlara aynı derecede belediye hizmeti, sağlık ve eğitim hizmeti sunulmamaktadır. Bu doğrultuda kent, eşitsizliklerin yeniden üretildiği mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğup yaşamaya başladığınız kentsel mekân nasıl bir kamusal hizmetten yararlanacağınızı da belirlemektedir.

Tarihin her aşamasında kamusal hizmetlerin dağıtımı kent içerisinde eşit olmamakta ve bu dağıtım hep yoksulların aleyhine olmaktadır. Özellikle son dönemde küresel politikalarla bu eşitsizlik dayanılmaz bir hal almaktadır. Küreselleşme ise, kapitalizmin yetmişli yıllarda girdiği krizden çıkabilmek için dünya çapında gündeme getirilen ve sermayenin yine dünya çapında yayılmasıyla karakterize olan bir süreçtir. Söz konusu kriz, kapitalizmin diğer krizlerinde olduğu gibi kâr oranlarındaki düşüşle başlamış ve çözüm olarak da yeni yatırım alanlarının yaratılması öngörülmüştür. Bu durum bazı yatırımların ucuz emek gücünün olduğu üçüncü dünya ülkelerine kaydırılmasını ve sosyal devlet uygulamasında kamuya yönelik gerçekleştirilen hizmetlerin özelleştirilmesini gündeme getirmiştir. Böylece gelişmiş ülkelerdeki sermaye grupları kâr oranlarını arttırmak için neo-liberal politikalarla özelleştirmeleri gündeme getirerek, kamusal hizmet olgusunu aşındırmayı amaçlamışlardır. Sayılan'ın belirttiği gibi "küresel ticaret ve sermaye hareketleri için devletin küçülmesini öngören bu politikaların merkezinde devletin ve kamu harcamalarının kısıtlanması politikaları bulunuyordu. Toplumsal gereksinimlerin karşılanmasında devletin düzenleyici rolünü köklü bir biçimde değiştiren bu politikalar, toplumsal çıkarların piyasa merkezinde yeniden tanımlanmasını getirmiş, örgütlü modernliğin temel bileşenleri olan eğitim, sağlık ve sosyal güvenliğin özelleştirilmesini hedef almıştır. Bunun sonucunda hem eğitime yüklenen toplumsal anlamlar; buna bağlı olarak eğitimin amacı ve işlevi, hem de toplumsal gereksinimler çerçevesinde bir kamusal hizmet olarak örgütlenmesinin ve sunulmasının koşullarını değiştirmiştir (Sayılan,2006). Ercan (1999) ise şunları belirtmektedir:

1970'lerde dünya ölçeğinde başlayan değişim eğilimleri, verili toplumsal ilişkilerin önemli ölçüde değişmesine neden olurken, değişim sürecinin etkilediği

alanlardan biri de eğitim olmuştur. Değişimi tanımlayan ve yönelimini belirleyen neoliberal politikalar, eğitim sisteminin amaç ve işleyişini de yeniden tanımlayacak bir dizi düşünce ve uygulama ile eğitime ilişkin yapı ve pratiklerin tüm dokusuna nüfuz etmiştir. Değişimi tanımlayan bir diğer değişken ise, değişimin etkilerinin dünya ölçeğinde farklı toplumları içerecek şekilde gerçekleşmesidir. Literatürde küreselleşme olarak tanımlanan bu eğilim, bir yandan farklı tarihsel-toplumsal özelliklere sahip olan ülkelerde aynı politikaların uygulanmasına yol açarken, diğer yandan bu homojenleştirici politikalara özel anlamlar yükleyerek var olan değişime ilişkin projeler yaşama geçirilmeye başlanmıştır.

Kapitalist sürecin kutuplaştırıcı ve rekabete dayalı eşitsizlik üretici niteliği, bir bütün olarak kamusal bir hizmet olan eğitimin sadece daraltılması ile sonuçlanmamaktadır. Toplumsal sınıf ve tabakaların kentsel mekanda konumlanışlarına göre kamu okullarını eğitimin hizmetinin niteliği bakımından ayırtmaktadır. Bu işleyiş bir yandan ayrıcalıklı kamu okulları yaratırken diğer yandan gecekondü okullarını ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla kamusal eğitim hizmeti, "müşterinin niteliğine" göre sunulmaktadır.

Eşitsizliklerin varolması için birey sınıfsal gerçekliğine uygun kamusal hizmet almak durumundadır. Yani yoksul bir mekânda kurulan okul ile zengin bir mekânda kurulan okul hem donanım olarak, hem içerik olarak hem de nitelik olarak aynı olmayacaktır. Bourdieu'nun (2006) belirttiği gibi "okul, eşitsizliğin eğitim alanında yeniden üretildiği mekânlardır." Herkes kendi sınıfsal gerçekliğine dair okula sahip olabilmekte ve okullar bu sınıfsal gerçekliğin içselleştirilmesini sağlayan müfredatlar kullanmaktadırlar. Eğitim, başta üretim ve mülkiyet olmak üzere eşit olmayan güç ilişkilerinin belirlediği egemen ideoloji tarafından şekillendirilen toplumsal yapıdan ayrı düşünülmemesi gerekmektedir. Sınıfsal eşitsizlikler ve diğer ötekileştirme pratikleri eğitim sistemi aracılığıyla ve eğitim sistemi içerisinde her düzeyde yeniden üretilmektedir. Bir yandan etnik, dinsel, dilsel ve cinsiyet farklılıkları ayrımcılığa tabi tutularak bastırılmakta, diğer yandan eğitimin piyasa süreçlerine daha fazla dahil olması neticesinde sınıfsal eşitsizlikler artmaktadır. Aslında eğitimde eşitsizliğin yeniden üretimi konusu oldukça çetin bir konudur. Böyle olmasının nedeni, mevcut toplumsal yapının karmaşık eşitsiz ilişkilerinin eğitim sistemine de yansımalarının yanı sıra, eğitimin de toplumda eşitsiz ilişkilerin yeniden üretilmesinde, sürmesinde kendine has mekanizmalar işletiyor oluşudur. İki karmaşık yapı bir araya geldiğinde daha basitinin ortaya çıkması beklenemez. Ancak toplumsal eşitsizliklerin hangi

alandaki ve ne amaçla olursa olsun yeniden üretilmesi, toplumu oluşturan bireylerin belli kategorilere ayrıştırılmasıyla birlikte olmaktadır. Ayrıştırmayla birlikte kimin neden, ne kadar pay alacağı ya da kimin neden mahrum kalacağı belirlenebilir. Eğitimin rolü de aslında burada öne çıkmaktadır. Eğitim bu ayrıştırmayla bir bölümünden sorumlu olmakta, ayrıca ayrıştırmayla sonucunda ortaya çıkan eşitsiz yapıyı meşrulaştırma işlevini de kısmen üstlenmektedir.

Kentler üst, orta ve alt gelir gruplarının yaşadığı bölgeler ve semtler şeklinde ayrılmaktadır. Bu ayrışma o bölgedeki bütün unsurları etkilemektedir. En çok etkilenenlerden biride okullardır. Okullar bulunduğu bölgede veya semtte yaşayanların sosyo-ekonomik özelliklerine göre şekil almakta, ya ayrıcalıklı kamu okuluna ya da gecekondü okullarına dönüşmektedir. Ayrıcalıklı kamu okullarının özelliklerini Kurul (2009) ayrıntılı bir şekilde özetlemiştir:

kent genelinde öğrenci kabul etmektedirler. Okulun fiziksel olanakları ve eğitim teknolojilerinde ulaştıkları düzey, özel okulları aratmayacak düzeye erişmiştir. Öğrencilerin, orta ya da üst orta sınıfa mensup oldukları gözlenmektedir. Öğrencilerin ilgileri, yaşama dair beklentileri ve hatta sorunları bile kent yoksullarının çocuklarından farklı niteliklere sahiptir. Okulun merkezi sınavlarda başarı düzeyi oldukça yüksektir. Okulda yaratılan bütçe dışı kaynaklar, okulun temel ihtiyaçlarını karşıladığı gibi kardeş okullara yardım etmede de kullanılabilir bir düzeye ulaşmaktadır. Okulda kantin, ulaşım, yayın, bağış, firmalar, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları gibi çok sayıda kaynaktan gelir yaratılabilmektedir. Ancak aileler okulun bütününe ilgilendiren ihtiyaçların karşılanmasında para vermeye istekli değildir. Çocuğunun olduğu sınıf için ailelerin desteğini almak daha kolay gözükmektedir. Yani bireycilik çok derin bir biçimde okulun içine nüfuz etmiştir. Farklı renkten perdelerle, döşemelerle, eğitim araçlarıyla sınıfların bile özelleştiği gözlenmektedir. Aynı okulun içinde farklı sınıfların olduğu söylenebilir.

Alt gelir gruplarından insanların ikamet ettiği bir bölgede bulunan okulları ise gecekondü okulları olarak adlandırılmaktayız. Kurul (2006) "unutulmuş okullar" olarak adlandırdığı bu okulların özelliğini şu şekilde özetlemiştir:

Bu yerleşim yerindeki insanlar Yaşamlarını, pazarcılık, taşımacılık, satıcılık, inşaat işçiliği gibi işlerle sürdürürler; bir kısmı belediyeden gelen yardımlarla bağımlı bir yaşama zorlanmıştır. Okul bakımsız; koridorlar boyasız ve çıplak; eğitim mekânları renksizdir. Öğretmenler, en kısa sürede bu okuldan ayrılmak istemektedirler. Çünkü yaşanılacak bir okul değildir. Okulun camları taşlanarak kırıldığından okulda ciddi bir cam stoku vardır. Camları atılan taşlardan korumak için bazı pencereler demir ile kaplanmıştır. Öğrencilerin ceplerinde harçlık olmadığı için okulda kantin işletilmemektedir. Üst öğrenime devam ve başarı oranı çok düşüktür.

Neoliberal eğitim politikalarının eğitim sistemini derinden etkilediği 1980 sonrası dönemde, kentlerdeki ilköğretim okullarının niteliği ve olanaklarının büyük ölçüde farklılaştığı gözlenmiştir. Bu çalışmanın problemini kent ilköğretim okulları arasındaki bu ayrışmanın/farklılaşmanın dinamiklerini incelemek oluşturmaktadır.

AMAÇ

Bu araştırmanın amacını yerleşenlerin sosyal ve ekonomik özelliklerine göre belirlenen kentsel konumlanış ve ilişkili diğer etkenlerin devlet okulları arasında eğitimin niteliğini nasıl ve hangi yönde etkilediğini inceleyerek okullar arasındaki farklılaşmanın dinamiklerini incelemek oluşturmaktadır.

1. Sosyo-ekonomik duruma göre seçilmiş okullarda velilerin eğitim, meslek ve gelir bakımından özellikleri nelerdir?
2. Seçilmiş okulların fiziksel olanakları farklılaşmakta mıdır? Okulların fiziksel olanakları arasında farklılaşmayı yaratan içsel ve dışsal etkenler nelerdir?
3. Seçilmiş okullardaki öğretmenlerin yaş, kıdem, istihdam biçimi gibi etkenler bakımından özellikleri nelerdir? Bu okullardaki öğretmenlerin farklılaşmasını yaratan etkenler nelerdir?
4. Öğrenci görüşlerine göre okul yaşamının anlamı nedir? Seçilmiş okullara göre bu görüşler farklılaşmakta mıdır?
5. Öğrenciler okullar arasındaki ayrışmanın farkında mıdır? Ayrışmanın nedenlerine ilişkin öğrencilerin görüşleri nelerdir?

SINIRLILIKLAR

Araştırma, Ankara ili Çankaya ilçesinde bulunan ilköğretim okulları ile sınırlıdır. Yapılacak bu nicel araştırma öğrenci görüşleri ile sınırlıdır.

TANIMLAR

Kent: Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidişgeliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi. (Kentbilim Terimleri Sözlüğü)

Kentsel Mekân: Aynı kentin içerisinde olmalarına rağmen olanaklardan (belediye hizmeti, sağlık ve eğitim hizmeti vb.) aynı derecede yararlanamadıkları için birbirlerinden kültürel, sosyal ve ekonomik olarak farklılaşan ve eşitsizliklerin yeniden üretildiği yaşam alanları.

Ayrıcalıklı Devlet Okulu: Bütçe ve bütçe dışı kaynaklardan diğer devlet okullarından daha çok yararlanma olanağı tanınan ve genellikle üst sosyal sınıfların yaşadığı mekânlarda kurulan ya da varolan devlet okulları.

Gecekondu Okulu: Bütçe ve bütçe dışı kaynaklardan diğer devlet okullarından daha az yararlanan ve genellikle alt sosyal sınıfların yaşadığı gecekondu mekânlarda kurulan ya da varolan devlet okulları.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Ülkemizde sınıfsal nitelikler taşıyan kentsel konumlanışın kamu okullarındaki eğitimin niteliğini nasıl etkilediğini irdeleyerek, gecekondu ve yoksul olan mekânlar ile üst sosyal sınıfın yaşadığı mekânların eğitim olanaklarından aynı derecede yararlanıp yararlanmadığını belirlemek ve kent okulları arasındaki ayrışmanın dinamiklerini inceleyerek eğitime erişim ve olanakların dengeli dağılımını sağlayacak eğitim politikalarına katkı sağlamaktır.

BÖLÜM II

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kent ve Kapitalizm

Her kentin kendi tarihi olmasına karşın, insanlığın tarihi büyük ölçüde kentlerin ve kentsel yaşamın tarihi olarak yazılabilir. Kent, tarihsel sürece pek çok yeni öge getirmiştir. İnsanlık, burada, tarımsal olmayan işgücü ile yeni bir yaşam biçimi yarattı. Kentlerin kökeni, büyümesi ve yayılıp gelişmesi, tarihsel dönemlerle birlikte tanımlanıp açıklanır.

Eski çağlarda kentlerin var olabilmesi için gerekli ön koşul, kentin, geniş ölçüde bağımlı bir topluluğun ortaya çıkmasına olanak tanımasıdır, en azından yiyecek gereksinmesi dolayısıyla bir artbölgeye bağımlı bir topluluğun. Nüfusun kentte yoğunlaşması için buluşlar ve teknoloji gerekmektedir; bu yüzden kentlerin ortaya çıkışından önce bulunan tekerlek ve dingil, pulluk, metalurji, toprağın işlenmesi ve hayvanların evcilleştirilmesi gibi öğelerin tümü, bu tür yerleşmelerin yoğunlaşması için gereken ön koşullar olarak görünmektedir. Kuşkusuz, bir kere kurulduktan sonra kentler, daha büyük nüfus toplanmasına olanak tanıyan buluşların ve teknolojinin temel kaynağı oldular (Hatt, Reiss, Jr. 1957. Aktaran: Duru, Alkan, 2002).

Kentlerin tarihte ilk olarak ortaya çıktığı dönemi saptamak güçtür. Kentlerin ilk olarak MÖ 6000 yıllarında belirmeye, MÖ 4000 dolaylarında da tam olarak kendisini göstermeye başladığı söylenebilir. Bu ilk kentler doğal olarak küçüktü; belki yerleşik köy ve kasabalardan çok az farklılık gösteriyordu (Hatt, Reiss, Jr. Aktaran: Duru, Alkan, 2002). Daha sonra tarımda verimlilik artışının olması daha çok nüfusun bir arada toplanmasına olanak tanıdı. Bunun yanında demir alanındaki buluşların, tarımsal makine teknolojisinin ve bu alandaki gelişmelere bağlı olarak ulaştırmanın ilerlemesi kentlerin büyümelerini ve farklılaşmalarını sağladı.

Kentleri sanayi öncesi ve sanayi sonrası kentler olarak ikiye ayırabiliriz. Sanayi öncesi kentler daha çok dinsel ve yönetsel ağırlıklı kentler olmuşlardır. Feodal düzende üretim kırdaki olduğu için kentlerin ekonomik anlamda etkinliği ikinci plandadır. Hatta kentlerin kıra bağımlı olduğunu da söyleyebiliriz. Sanayi öncesi

kentte, yönetim, din ve eğitim kurumlarıyla üretim güçleri, üst sınıfların egemenliğindedir. Sanayi öncesi kentin teknolojisi ve ekonomik örgütü ilkindir. Az sayıda büyük ticaret adamları dışında, ticaret ve zanaatla uğraşanlar, aşağı sınıflar ve azınlıklar gibi toplumun istenmeyen kümelerinin üyeleridir (Keleş, 2000).

Sanayi öncesi kentler varlıklarını dışarıdan aldıkları gıda mallarına ve hammaddelere dayandırdıklarından birer pazar merkeziydiler. Ayrıca bu kentler el yapımı maddelerin üretildiği bir merkez konumundaydılar. Önemli siyasal, dinsel ve eğitimle ilgili işlevleri de yerine getiriyorlardı.

Kimi kentler değişik konularda uzmanlaşmıştı; örneğin Hindistan'daki Benares ve Irak'taki Kerbela daha çok dinsel bir merkez, Çin'deki Pekin ise siyasal, eğitimsel etkinliklerin yoğun olarak gerçekleştirildiği bir yer olarak biliniyordu. Köylü nüfusuna göre daha az olan kentsel yerleşim yerlerinde yaşayanların oranı kimi topluluklarda yaklaşık olarak %10'u buluyordu. Nüfus, düşük bir hızla artıyordu. Bu durum toplumsal düzenin sanayi öncesine özgü niteliklerinden kaynaklanıyordu. Tarımda makineleşmeye geçilmemiş olması, ulaşım da insan ya da hayvan gücünün kullanılması ve elverişsiz gıda saklama ve depolama yöntemleri, kentsel nüfusun gereksinimlerini karşılayacak gıda stokunun büyümesini sınırlamıştır (Sjoberg, 1957. Aktaran: Duru, Alkan, 2002).

Vurgulanması daha da önemli olan şey farklı mahalle ya da semtleri doğuran büyük toplumsal farklılaşmadır. Kimi kentlerde bu birimler geceleri kapıları kilitlenen duvarlarla birbirlerinden ayrılmışlardır. Buralarda yaşayan semt sakinleri keskin toplumsal farklılaşmayı yansıtır. Çoğunlukla kentin belli bir caddesi ya da bölgesi, ayrı bir ticaret türünün mensupları tarafından işgal edilir; daha aşağı sınıflar ve özellikle kast dışında olanlar, kentin önemli etkinliklerinden uzak olan yerlerde, kıyısında otururlar (Sjoberg, 1957. Aktaran: Duru, Alkan, 2002).

Kentler, insanın yaşamını sürdürdüğü ve yeryüzünden yararlandığı odak noktalarıdır. Çevresindeki bölgelerin bir ürünü olan ve buraları etkileyen kentler, ekonomik ve toplumsal gereksinimlere yanıt verecek biçimde gelişirler. Kent, pek çok ilişkiyi içinde barındırır. Kentlerin hızla büyümesi ve büyük boyutlara ulaşması, yeryüzünün insan tarafından kullanımında bir teknik olarak üstünlüğünü kanıtlar, ancak kentlerin gelişim göstermeleri ve büyümeleri çoğunlukla insanlığın yoksul bir yerel çevrede yaşaması sonucunu da doğurur.

Kent, yalnız üretim güçlerinin değil, erkin toplandığı, toprak iyeliğinden kopuk bir kapitalizme dayanan bir yerleşmedir. Kent öyle bir yerleşim yeridir ki, çıkar ve çelişki kümelerinde kentine özgü bir bilinç yaratarak, sınıf yapısının doğmasına yol açar (Keleş, 2000).

Endüstri Devrimi'nin doğrudan sonucu olarak ortaya çıkan fabrikaların, kentsel alanlara yığılmaya başlamasıyla birlikte, kentlerde büyük bir yapısal değişim meydana geldi. Değişen ekonomik modele paralel olarak bir yandan kentler sanayileşmeye adapte olmaya çalışırken, diğer yandan da kapitalizm yeni endüstriyel kentler doğurdu. Buhar gücünün kullanılmaya başlanmasıyla birlikte fabrikaların akarsu kenarlarına kurulması zorunluluğu ortadan kalkıp, endüstri daha çok kömür havzalarına doğru yaklaştı ve kısa süre de hiçbir önemi olmayan yerler kasaba, kasabalar da şehir oluverdi. Kapitalizm yarattığı, bu kalabalık ve kirli endüstriyel kentlerle birlikte, kır-kent çelişmesini çözmek şöyle dursun, bu çelişkiyi daha da derinleştirdi. Kır-kent arasındaki denge alt üst olunca, daha önce üretimle; özellikle de tarımsal üretimle belirlenen toplumsal yapı karakterleri değişti. İnsan topraktan koptu; üretimin merkezi kırsal alandan kentlere, tarlalardan fabrikalara doğru kaydı. Buna bağlı olarak da tüm fiziksel çevre yeni baştan örgütlendi.

Mekânları kendi çıkarları doğrultusunda; sermayenin birikimini arttıracak şekilde düzenleyen kapitalizmin 18. yüzyıldaki mekânsal düzenlemeleri arasında dolaşıma bağlı olarak demiryolu ağının genişlemesi, tren garlarının yeni gelişen kentlerin simgesel yapıları olarak inşa edilmeleri, farklı bölgeler arasındaki iletişimi sağlayacak büyük bulvarların açılması sayılırken, işçi mahallelerinin alt yapılarının düzenlenmesi gibi yoksullara yönelik mekânsal uygulamaların olmaması kent-kapitalizm ilişkisini kabaca ortaya koymaktadır.

Kapitalist kenti tanımlarken toplumun değişimini göz artı edemeyiz. Kendini devamlı yenileyen toplumun bu özelliği kente de yansımış ve kentte kendi ihtiyaçları doğrultusunda kendini devamlı olarak yenilemiştir. Kapitalizm kentin ihtiyaçları doğrultusunda kendini yenilerken bu yenileme kapitalist mantık çerçevesinde kapitalizmin çıkarlarına yönelik olmaktadır.

Kenti, bir toprak parçası olarak üretim araçlarının bir unsuru haline getiren kapitalist süreç, kentsel mekânın üretim ve yeniden üretiminin giderek artan biçimde

kapitalist sermaye birikim mantığı etrafında şekillenmesiyle ilerledi. Bu aynı zamanda kent toprağının mülk edinilmesini, zenginliği biriktirmenin başlıca yollarından biri haline getirerek, mekânın değişim değerini öne çıkaran bir kentsellik biçimi yarattı. Her toplumun, her üretim tarzının kendi mekânını ürettiği (Lefebvre,1991. Aktaran: Kaygalak,2007) ve böylece kendini var etmek için gerekli olan bireyleri ve algıları yeniden ürettiği görülmektedir.

İlk sanayi kentlerinde işçi mahallelerindeki yaşam insanlıktan uzaklaştırıcı bir nitelikte ortaya çıkmıştı ve keskin mekânsal ayrımlaşmalar, kent toplumu içinde göze çarpan en dikkat çekici olgu olmuştur.

19. yüzyıl ortalarında III. Napoleon tarafından Paris'in imarı için görevlendirilen (Seine Bölgesi Belediye Başkanı olan) Baron Haussmann'ın ortaya koyduğu modelin esasını da, mahalle ve semtlerin ekonomik açıdan türdeşleştirilmesi yani toplumsal sınıfların birbirinden yalıtılması oluşturuyordu (Sennett, 1996).

Kentlerdeki dönüşüm, kapitalizmin mekânsal dönüşümünün bir parçası olarak gerçekleşmektedir. Bu açıdan kentlerle sınırlı değildir. Sanayinin üretimin yeni örgütlenmesine uygun dağılımı, sanayi-tarım ilişkisinin yeniden düzenlenmesi, tarımın yeni bir temelde örgütlenmesini de içerecek bir kapsamdadır. Küresel düzeyde sermayenin genişletilmiş yeniden üretimi, para ve mal dolaşımı süreçlerine hız kazandırmak amacıyla gerçekleştirilen emperyalist kapitalist sistemin yeniden yapılandırılması sürecinin bir parçasıdır. Bu açıdan da tek tek ülkelerle de sınırlı değildir. Sınırları da eritici bir şekilde bölgeler, alt bölgeler, 'serbest bölgeler', 'dünya kentleri', sermayenin yönetim, üretim ve dağılım merkezleri olacak biçimde düzenlenmektedir. Önceki, Cumhuriyetin kuruluş döneminin özelliklerine ve onu izleyen dönemdeki 'ithal ikameci bağımlı kapitalist gelişim modeli'ne göre olan yapılanma, uluslararası mali sermayenin gereklerine ve 'ihracata dayalı sanayileşme' olarak adlandırılan birikim modeline göre yeniden biçimlendirilmektedir.

Kapitalist sanayileşmenin toplumsal eşitsizlik ve kutuplaşmaları artırma yönündeki etkileri, Engels'in Londra, Dublin, Liverpool, Birmingham, Manchester, Nottingham, Leicester, Derby ve Sheffield'da gözlemlediği dönüşümün de en can alıcı boyutunu oluşturuyordu. Tüm bu kentlerin ortak özelliği pislik, suç, sefalet ve hastalık içindeki işçi mahalleleriydi (Kaygalak,2007).

Arazi sayımları, planlama, kent içi ve kentler arası ulaşım ağlarının yenilenmesi, hükümet binaları ve geniş meydanların inşa edilmesi, kentsel hizmetlerin ve örgütlerin modernleştirilmesi gibi politikalar sayesinde bu süreçte devlet aktörleri kentsel yapıyı çevrenin şekillenmesinde önemli bir rol oynadılar. Kuşkusuz kentsel mekânın egemen çıkarlar yararına şekillenmesini içeren süreç ve pratikler, devletin müdahalesi ve aracılığı olmaksızın gelişmezdi. Yerel kamu görevlileri ve merkezi devlet bürokratları bu sürecin en önemli aktörleri oldu.

Devletin yasal, kamusal düzenlemeleri ve politikaları modern kapitalizmin gelişimini hızlandıran araçlardı ve tüm bunlar, devlet memurlarının, toplumun farklı kimlik ve kurumsallıklar (sınıf, etnisite, toplumsal cinsiyet, yerellik, siyasal partiler, toplumsal hareketler, çıkar grupları vs.) içinde yer alan ve hareket eden bireylerinin mücadele ettiği, çeliştiği karmaşık süreçlerin sonucunda şekillendi (Katznelson,1992. Aktaran: Kaygalak,2007).

Kapitalist küreselleşme, ulusal sınırları içerisinde ne varsa çözüp dağıtıp yeniden biçimlendirirken, mekânın sınırlandırıcı, daraltıcı etkisinin eski gücünü yitirmesiyle de bireylerin yaşam ve ilişkileri, bir bütün olarak toplumsal ilişkiler, hızla çözülüp yeniden biçimlenmektedir. Belirli bir mekânda, ülkede, şehirde, semtte, yaşayanlar önceki biçimiyle yaşamlarını sürdürememektedirler. Değer yargıları, düşünce biçimleri, ilişkiler sarsılıp değişmektedir. Üretim ve bölüşümün yeni bir temelde örgütlenmesi, meta egemenliğinin güç kazanması, tüm ilişkileri de daha metaya dayalı ve tümüyle onun tarafından biçimlendirilir hale getirmekte; önceki kültür, gelenek, alışkanlık, dayanışma biçimlerini çözen, en temel insani değer ve kriterleri yok eden, ezip dağıtan bir süreç yaşanmaktadır.

Ne tür bir kent istediğimiz sorusu ne tür toplumsal bağlar, doğa ile ilişki, yaşam biçimleri ve teknolojiler istediğimiz sorusundan ayrılamaz. Kent hakkı kent kaynaklarına ulaşma bireysel özgürlüğünden çok öte bir şeydir; kenti değiştirerek kendimizi değiştirme hakkıdır. Ayrıca bireyselden çok ortak bir haktır çünkü bu dönüşüm kaçınılmaz olarak kentleşme süreçlerini yeniden şekillendirmek üzere ortaklaşa bir gücün kullanımına dayanır. Kentlerimizi ve kendimizi yapma ve yeniden yapma özgürlüğünün en değerli ama aynı zamanda en çok ilgisiz kalınmış insan haklarından biri olduğunu ileri sürmek yerinde olacaktır. Başlangıçlarından beri

kentler bir artı-ürünün coğrafi ve toplumsal yoğunlaşmaları sayesinde yükselmiştir. Bu nedenle kentleşme her zaman için sınıfsal bir görüngü olagelmıştır çünkü artıklar bir yer ve kişiden sağlanırken onların harcanmalarının denetimi tipik olarak birkaç elde toplanır. Bu genel durum elbette kapitalizmde de sürer; ancak kentleşme bir artı-ürünün harekete geçirilmesine dayalı olduğundan kapitalizmin gelişimi ile kentleşme arasında yakın bir bağlantı ortaya çıkar.

Sermayedarlar artı-değer üretebilmek için artı-ürün üretmek zorundadır; bu üretilen değer de sonrasında daha çok artı-değer meydana getirmek için yeniden yatırıma dönüştürülmelidir. Sürekli yeniden yatırımın sonucu kapitalizmde kentleşmenin büyüme çizgisiyle paralel olarak artı-üretimin bileşik oranda genişlemesidir -sermaye birikimi tarihine eklenen lojistik eğriler (para, çıktı ve nüfus) bunun sonucudur (Harvey, 2008).

Kent mekânına dönük oluşturulan yasalar toplumsal sınıfların mekânda nasıl yerleşeceğini ve mekânı nasıl kullanacağını belirlemektedir. Yasalar sosyal sınıflar arasındaki sınıf ilişkilerini ve toplumsal güç ilişkilerini yeniden biçimlendirirken, kent mekânına dönük yasalar toplumsal sınıfların mekânda nasıl yerleşeceği ve mekânı nasıl kullanacağını belirliyor. Bir başka deyişle, siyasal, yönetsel, mekânsal ve kültürel özellikler içeren yeni şehircilik modeli, küresel kapitalizme eklenme projesinin önemli bir parçası olmaktadır. Pek çok kentte gözlemlendiği üzere, merkezi alanlar daha önce buralarda yerleşmiş bulunan üst-gelir grupları tarafından terk edilmekte ve kentin etrafında üst-gelir gruplarına hitap eden yeni konut alanları ya da banliyöler ortaya çıkmaktadır. Geride ise çoğunlukla bakımsızlık nedeniyle bozulmaya terk edilen ve çok çeşitli alt-gelir grupları ya da çoğu kentlinin dışladığı kesimler tarafından kullanılan konut alanları kalmakta ve merkezler de geceleri terk edilen tehlikeli alanlar haline gelmektedir.

Mekânsal ötekileşme, kentlerin uzunca bir zamandır boğuştuğu iki önemli sorunun sonucudur: Modernleşme ve göçler. Kırdan kente göçün artmasıyla gerçekleşen gecekondulaşma olgusu da kentlerin tarihsel sürecindeki önemli dönüm noktalarından biri olmuştur. Gecekondulaşma, hem kırdan kente göç edenlerin çıkarlarına uyan ucuz bir barınma alanı hem de devletin çıkarları nedeniyle sanayinin gereksinimi olan ucuz işgücü sağlanması açısından göz yumduğu bir olgu olarak, 1950'lerin ardından büyüyen sanayi kentlerinin etrafında ortaya çıkmıştır.

Sanayi ve ticaret merkezlerinin sadece belirli şehirlerde yoğunlaşması kırdan şehre göçü buralarda yoğunlaştırdı. Kırsal alandan kent merkezlerine göç sanayi ve ticaret alanlarının yakınında hızlı ve plansız mekânların (gecekondu) oluşmasına neden oldu. Ekonomik ve politik nedenlerle oluşan göç olgusu kentlerde düzensiz ve hızlı nüfus artışı sağlamakta bu da yaşam maliyetini arttırmakta, yeni sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Özellikle sorunlar konut, su, enerji, kanalizasyon, çöp ve atık toplamada kendini hissettirirken eğitim, sağlık ve kültürel hizmetleri de yatırım gerektirmektedir. Yatırımlar sadece belirli kentlere yoğunlaştığından kentlere bağımlı yeni bir toplumsal yaşam anlayışı oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu anlayış dengesiz ve eşitsizliği getirmektedir. Ekonomik, politik ve kültürel temelde sosyal yaşam anlayışı kendine özgü biçimlere bürünmektedir. Kentlerin biçimlenmesinde, yatırımlar ve bu yatırımların niteliği, yarattığı istihdam, elde edilen vergi gelirleri ve bunların geri dönüş biçimlerindeki tercihler ve öncelikler çok önemlidir. Yatırım söz konusu olduğunda maksimum kâr elde etme güdüsü, yatırımların eşitsiz dağılmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, kapitalizmin eşitsizlik yaratan doğası mekâna da damgasını vurmaktadır. Bu konuda Duru ve Alkan'da (2002) şu belirlemeyi yapmaktadır:

...kentleşmenin derecesi, tam olarak ve geçerli bir biçimde, kentlerde yaşayan toplam nüfusun oranı ile ölçülmez. Kentlerin, toplumsal yaşam ya da insan üzerindeki etkileri, kentli nüfusun oranının göstereceği etkiden daha büyüktür. Kent yalnızca, günümüz insanına daha büyük bir oranda iş ve yerleşim olanakları sunan bir yer değildir, aynı zamanda dünyanın en uzak yerlerini kendine çeken, türlü bölgeleri, insanları ve etkinlikleri bir düzene göre biçimlendiren, ekonomik, siyasal ve kültürel yaşamın öncüsü ve denetleyicisi konumunda olan bir merkezdir.

Küreselleşme kısaca ekonomik, sosyal ve kültürel alanda uluslararası bir bütünleşmenin sağlanmasıdır. Bir başka görüşe göre ise "bilginin, hammaddelerin, mal ve hizmetlerin artan bir şekilde uluslar arası dolaşım ve paylaşımına girmesi ile belirginleşen, teknoloji ve iletişimde meydana gelen büyük ilerlemelerin yönlendirdiği süreç" günümüzde küreselleşme olarak ifade edilmektedir (Pustu, 2006).

Kapitalist düşünce içerisinde küreselleşme kârı artırmak için, sermayenin, üretim araçlarının ve emek gücünün uluslararası dolaşımının sağlanmasıdır. Kapitalizmin başat özelliklerinden biri olan üretim araçlarının özel mülkiyeti ve bütün kapitalistlerin kârını artıma düşüncesi dünya üzerinde küçük bir azınlığın zenginleşip, diğer

insanların hızla fakirleşmesine yol açmaktadır. Kapitalizmin bu başat özelliği küreselleşme süreci ile hızlanmıştır.

Kentteki yaşam ekonomik, politik, sosyal ve kültürel ilişkiler dışındaki tümü toplumsal hafızadan silinmekte, toplumsal yaşamın bir öznesi olan kent halkı nesne haline getirilmektedir. Toplumsal yaşamda ortaya çıkan ve köklü değişimleri içeren kentleşme bireyleri mekanik hale getirirken "toplumsal yabancılaşma" belirgin bir biçimde hissedilmeye başlanmıştır.

Emeğin ve sermayenin kent içindeki yerleşimlerinin ayrıştırılması, gecekondu yerleşimlerinin zamanında göz yumulduğu halde, şimdi az gelişmişliğin bir göstergesi olarak ilan edilmesi ve kentsel dönüşüm projelerinin devreye sokulması, egemen sınıfların kentsel mekânlardaki mülkiyet hakkına müdahalesini doğurmuştur. Bir kaç yıldır kentsel dönüşüm adı altında merkezi ve yerel yönetimlerin başlattığı dönüşüm çalışması, hiçbir sivil toplum kurumu ya da demokratik kitle örgütünün görüşü alınmadan, sadece belirli bir kesime rant sağlamak amacıyla başlatılmıştır. Sanayileşmenin başladığı dönemlerde ucuz barınma alanları olarak oluşturulan gecekondu bölgeleri şimdi çarpık kentleşme ve görüntü kirliliği yaratıyor denilerek yenileme ve düzenleme çalışması adı altında "kentsel dönüşüm" planları yapılmaktadır. TMMOB Şehir Plancıları Odası tarafından düzenlenen bir sempozyumda konuşan kentsel dönüşüm mağduru bir mahalle temsilcisi bu ödenmiş maliyeti oldukça iyi özetliyordu:

"Hikâyemiz 1950'lere dayanıyor. Yaşadığımız yerlerde geçinemediğimiz için kentlere gelmek zorunda kaldık. Büyük şehirlere geldiğimizde fabrikalara girdik, düşük ücretlere sosyal güvenceden yoksun çalıştık. Büyük şehirleri önemli sanayi kentlerine dönüştürdük. Ucuz işgücümüz sanayi üretiminin uluslar arası düzeyde rekabet etmesini sağladı. Bize zamanında çalışacak fabrika gösterenler, yaşayacak yer göstermeyi unutmuşlardı. Yerleştığımız mahallelerde yol, su, elektrik yoktu, her birini uzun uğraşlarla bu hale getirdik..." (Gündoğdu, 2007).

Alt sınıflar için konut sorunu, biçim değiştirmiş olarak sürüyor. Dün, aslında gerçek sahiplerinin kendilerinin olduğu 'hazine arazileri'ne el koyarak, fabrikada kapitalist için çalıştıkları zamandan artakalan zamanda, uyku dahi uyumadan, iki gözlü, çok nüfusla, ancak tıkiş tıkiş yatılabilen gecekonduaları kendi emekleriyle, imece dayanışmasıyla yapmış, kentlerdeki yaşama kıyısından tutunabilmişlerdi.

Şimdi ise, artık bir gecekondu dahi yapmaya zaman bırakmayan uzun çalışma sürelerine ve en alt düzeyde geçime yetmeyecek bir 'asgari ücret'le yaşamaya mahkûmken, yaşam boyu borç ödemeye mahkûm olacağı bir konutu, tümüyle metalaşmış arsa ve binaları satın alması öneriliyor. Yaşam boyu kölelik; banka ve müteahhitlerin insafına bırakma, kredi-borç sarmalıyla yaşam boyu sisteme bağlanma. Kapitalizmin mekânsal dönüşümünün, kentlerin yeniden yapılandırılmasının emekçilerin yaşamındaki dolaysız yansıması, emekçiler cephesinden konut sorununun aldığı yeni biçim budur. Ve çözümün ipuçları da daha açık ve yalın hale gelmiş olarak bu gelişimin içerisinde. Konut dahil, en yaşamsal gereksinimler dahi metalaştırılıyor, metalaştırılmayan hiçbir şey kalmıyor ve tüm ilişkiler metalar dolayımıyla kuruluyorsa, temelden bir değişiklik için üretim araçlarından başlayan bir toplumsallaştırma, toplumsal mülk haline getirmek artık zorunlu çözüm haline gelir. Bir başka deyişle, yeni şehircilik dalgası ile gelen kentsel dönüşüm projeleri ödenmiş bir toplumsal maliyeti hem yok sayıyor hem de bu maliyet aktarımı nedeni ile güçlenmiş sermaye çevreleri bir kez daha toplumsal maliyeti gecekondu oturan halkın sırtına yüklüyor. Ayrıca, kentsel mekânın "özelleştirilmesi" yoluyla yalnızca yoksul halkı kent çeperlerine doğru yerinden etmiyor aynı zamanda kentsel mekânda var olma olanaklarını azaltarak orta ve üst sınıf temelli yeni bir kent imgesi yaratmaktadır. Böylece emek-sermaye ilişkisi içinde kent alanındaki güvenli mülkiyet hakkı ortadan kalkmış, devlet çeşitli bahanelerle (illegal yerleşmeler, imar sorunları, kentsel dönüşüm projeleri vb.) mülkiyet hakkına müdahalede bulunmuştur. Sonuçta ise kentsel arazilerin mülkiyet ve kullanım haklarının yoksul sınıftan sermaye sınıfına geçişi sağlanmıştır. Şengül'ün belirttiği gibi " kapitalist kent durağan bir oluştan çok, bir sürece karşılık gelmektedir. Kapitalist toplumsal ilişkilerin sürekli dönüşümü, kentin dönüşümü anlamına da gelmektedir. Kent her an yeniden tanımlanmakta, değişime uğramaktadır (Şengül, 2002).

Kentsel mekân ülkemizde son yıllarda sermaye için önemli bir yatırım ve birikim aracı haline geldi. İstanbul başta olmak üzere Türkiye'nin büyük kentleri, Galataport, Haydarpaşa Dünya Ticaret Merkezi Projesi, Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi ya da Expo-Fuar Alanı gibi bütçeleri milyar doları aşan büyük ölçekli kentsel projeler ile gündeme geliyor. Küresel ölçekte işleyen uluslararası sermaye çevrelerinin ve emlak pazarı aktörlerinin yanı sıra 'yerli' sermaye ve inşaat şirketleri bu tür kentsel dönüşüm ve yenileme projelerinin etrafında kümelenmiş durumda. Son

dört yılın ekonomik göstergeleri içerisinde inşaat sektörünün %20'leri bulan büyüme oranı iştahları kabartmış gözüküyor. Sanayi ve finans sektörlerinde belirli bir birikim düzeyine erişmiş 'yerli' büyük sermaye gayrimenkul ve emlak pazarında yer tutma arayışındadır.

Kentleşmenin artması ve hızlanması, kent alanlarındaki mülkiyeti gündeme getirmesinin yanı sıra kent içindeki kapitalist üretim ilişkilerinin ve sermaye birikim çabalarının alanı haline gelmesi söz konusu olmuştur. Bu kapsamda değerlendirecek olursak, 1950-80 yılları arasındaki hızlı kentleşme dönemi ve ardından 1980 ve sonrasında neo-liberal kentleşme dönemi olarak adlandırabileceğimiz kent politikaları varlık kazanmaya başlamıştır. 1980 sonrasında Türkiye'de kamusal alanın özel sektöre açılması yani kamusal alanların yeniden yapılandırılması için neoliberal politikalar devreye sokulmuş ve bu yasalar ile de güvence altına alınmıştır. Neoliberal politikalar dünyanın hemen hemen her yerinde 1970'lerden itibaren devreye sokulmuş, merkez ülkeler ve merkez dışı ülkelerde kapitalizmin yeni açılımı olmuştur. Fakat dünya çerçevesinde gerçekleşen kapitalizme özgü değişimin, Türkiye'de, Türkiye'nin yerel özelliklerine göre şekillendiği gerçeğini de görmek gerekmektedir. Ülkemizde hızlı kentleşme dönemi 1990'ların başına kadar sürmüştür ancak doksanların ortasından itibaren neo-liberal kentleşme politikaları pratikte görülmeye başlanmıştır. Bu dönemden itibaren konut, sağlık, eğitim, vb. zorunlu harcamalarını karşılamayan ya da güçlülükle karşılayabilen, ama yarın için bunu yapabileceğinden de asla emin olamayan yüz binlerce yoksul insan kentin ortasında barınır olmuştur. Zenginler ise bu yoksulluk bölgelerinden olabildiğince uzakta durmuşlardır. Yeni güncel yoksulluk artık işsizlik ve istihdam ile doğrudan tanımlanan bir fenomen değildir. Kentsel mekanda yoksulluk; doğrudan kent politikaları, etnik örüntü ve etnik gruplara yapılan sivil baskı, eski kentlilerin ve diğer üst sosyal sınıfların "ötekileştirme" söylemi, toplumsal cinsiyet, kentsel rant sağlama projeleri ile birlikte oluşmaktadır.

Kentin mekânsal biçimi ve kent içindeki toplumsal süreç o topluluğun yaşamında ne gibi değişiklikler meydana getirir? Sorusunu şu şekilde açıklayabiliriz. Mekânı, toplumsal dönüşümün hem ideolojik bir aracı, hem de fiziksel ortamı olarak ele almak gerekmektedir. Yani gecekondulu ve yoksul olan mekânlar ile üst sosyal sınıfın yaşadığı mekânlara asla aynı derecede belediye hizmeti, sağlık ve eğitim hizmeti

sunulmamaktadır. Bu doğrultuda kent, eşitsizliklerin yeniden üretildiği mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğup yaşamaya başladığınız kentsel mekân nasıl bir kamusal hizmetten yararlanacağınızı da belirlemektedir. Althusser'in de belirttiği gibi; "Egemen ideolojinin yeniden-üretimini işte bu biçimde tasarlamak gerekir. Biçimsel açıdan ele alındığında, egemen sınıfın kendi var oluşunun maddi, siyasal ve ideolojik koşullarını yeniden üretmesi gerekir. Ne var ki, egemen ideolojinin yeniden-üretimi, basit bir tekrar, basit bir yeniden-üretim değildir" (Althusser. 2003).

Küresel kentler bağlamında, son dönemlerde yapılan kentsel çalışmalarda küresel ile yerel arasındaki ilişki önem kazanmaya başlamıştır. Küresel ile yerel arasındaki ilişki, kent kimliklerinin oluşmasında ya da değişmesinde temel belirleyici olarak değerlendirilmektedir. Kent kimliği ile ifade edilen o coğrafyada yaşayan insanların ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerinin belirlediği mekânsal kurgudur. Kentlerde mekânsal kurgunun büyük bir bölümünü konut alanları oluşturmaktadır. Dolayısı ile konut alanları, insanların ekonomik, sosyal ve kültürel durumları ve ilişkileri ile okunduğunda anlam kazanmaktadır (Çınar, 2007).

Tarihin her aşamasında kamusal hizmetlerin dağıtımı kent içerisinde eşit olmamakta ve bu dağıtım hep yoksulların aleyhine olmaktadır. Özellikle son dönemde küresel politikalarla bu eşitsizlik dayanılmaz bir hal almaktadır. Küreselleşme ise, kapitalizmin yetmişli yıllarda girdiği krizden çıkabilmek için dünya çapında gündeme getirilen ve sermayenin yine dünya çapında yayılmasıyla karakterize olan bir süreçtir. Harvey'in (2008) belirttiği gibi;

...bu süreçten en başta acı çekenler yoksullar, ayrıcalıksızlar ve siyasi iktidardan dışlananlar olduğundan hemen her zaman sınıfsal bir boyutu olan 'yaratıcı yıkım' yüzünden nükseden kentsel yeniden yapılandırma nöbetlerine yol açtı. Eskinin enkazı üzerine yeni kentsel dünyayı yapmak için şiddet gerekir. Haussmann kentsel gelişme ve yenileme adına kamulaştırma güçlerini kullanarak eski Paris varoşlarını sildi süpürdü; bile bile işçi sınıfının çoğunun ve diğer asi unsurların toplumsal düzen ve siyasi iktidarına tehdit oluşturdukları kent merkezinden uzaklaştırılmasını düzenledi.

Böylece işlevsizleştirilen bu alanların yerine konulan tek şey kapitalizmin kâr hırsı olmaktadır. Kentsel alanlarda insan boş vakitlerini değerlendirmeye yönelik oluşturulan ve mevcut imar mevzuatında kişi başı metrekare değerleri ve standartları sayısal olarak ifade edilen sosyal ve kültürel tesisler, açık ve kapalı spor alanları,

mesire yerleri gibi kent içinde ayrılması gereken alanlar sermayeye peşkeş çekilmektedir. Sermayenin bu kâr hırsı kentsel mekânda kendini açıkça göstermekte ve karşımıza yeşil alandan ve sosyal-kültürel merkezlerden yoksun, tamamen kapitalist dürtülerle şekillenmiş kentsel mekânlar çıkmaktadır. Ayrıca altyapı eksikliği modern şehirlerin ortak özelliği olarak ön plana çıkmaktadır. Örneğin trafik (ulaşım) çağımızda tüm büyük kentlerin en başat sorunu olduğu halde henüz sermaye bu sorunu tam olarak çözebildiği bir kent yaratmayı başaramamış değildir. Buna esas olarak kentin plansız gelişimi ve altyapısının sermaye için gereksiz ve pahalı bir yatırım olarak görünmesi neden olmaktadır. Bu durum sosyal kentlerin oluşmasını engellemektedir. Başka bir deyişle insanların kentten sosyal bir doyum sağlamasını engellemektedir.

Kapitalizm, Kent ve Eğitim

Eşitsizlik düzeyi bir yerden diğerine farklılık gösterse de eşitsiz gelir örüntüsünün uluslararası olduğu açıkça görülmektedir. Dünyanın çeşitli ülkelerinde eşitsizliğe dayalı neo-liberal politikalar uygulanmaktadır. Türkiye'de de aynı politikalar yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır. Eğitim neo-liberal politikaların uygulanma alanlarından biridir. Eğitimde karşılaştığımız bu neo-liberal eğitim politikalarının, daha önce bir dizi ülkede yaşama geçirildiğini söyleyebiliriz. Dünyada yaşanan kapitalizmin kendini yenileme eğiliminin Türkiye'de de ülkenin tarihsel ve toplumsal özelliklerine göre şekil aldığını söyleyebiliriz. Dünyada ve Türkiye de kapitalizmin kendini yenileme krizi, farklı sosyal sınıf ve mahallelerde farklı biçimde hissettirmekte ve dolayısıyla farklı mahallelerdeki okullarda da farklı izler bırakmaktadır. Kurul'un (2009) belirttiği gibi:

...aslında kapitalizmin krizlerini, farklı toplumsal sınıflar kendi koşulları içinde hissediyor ve yaşıyor. Bir yandan servetleri görece azaldığı için kriz mağdurları rolünü oynayan üst toplumsal sınıflar, diğer yandan ise işsizlik ve yoksulluğun mahallelerinde ve sokaklarında kol gezdiği emekçi sınıflar...kriz, kendini kentlerin farklı semt ve mahallelerinde farklı bir biçimde hissettirmektedir. Yine kriz, kentlerin farklı bölgelerindeki okullarda farklı etkiler yaratmaktadır.

Özellikle ikinci dünya savaşında sonra 1970'te yaşanan krize kadar kapitalizm, sağlık, eğitim, konut vb. gibi halkın ihtiyaçlarını karşılamayı bir kamusal hizmet olarak ele almış ve bu şekilde yaklaşmıştır. Bu ihtiyaçlara bütün toplum kesimlerinin ulaşmasına çalışarak, hizmetlerin kamu eliyle sunulmasına çabalamıştır. Kurul (2009) bu konuda şu belirlemeyi yapmaktadır:

Bu dönemde kentin özgül nitelikleri ile tutarlı olarak eğitimin kitleselleştiği ve standartlaştığı gözlenmektedir. 1960-1980 arası dönemde Türkiye'de eğitim, ekonomik, toplumsal ve kültürel kalkınmanın bir parçası olarak görülmüştür. eğitim ekonominin ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştiren ve fırsat eşitliğini sağlayan bir alt sistem olarak kamusal bir planlamanın parçası olarak ele alınmıştır. Dolayısıyla toplumsal sınıflara göre eğitim hakkından yararlanmak görece evdeki kültürel sermaye birikimi nedeniyle farklılaşsa da, kamu okullarının genel olarak denk bir eğitim hizmeti sunarak toplumsal hareketliliğe hizmet ettiği söylenebilir. eğitim, diğer kolektif mal ve hizmetler gibi finansmanı kamuca sağlanan ve kamuca sunulan hizmetler arasında yer almıştır.

Kapitalizm 1970'lerde girdiği krizi aşmak için sosyal devlet anlayışından vaz geçerek neo-liberal politikalar izlemeye başlamıştır. Neo-liberal iktisadi ve sosyal politikalar ile krizi aşmaya çalışmıştır. Artık her alan sermayeye açılmış ve yoksulların aleyhine gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır. Türkiye'de ise bu neo-liberal politikaların devreye sokulması 12 Eylül darbesi ile mümkün olabilmış ve 1980'lerin ortalarından itibaren hız kazanmıştır. Piyasa, insan hakları ölçütleriyle değil, tersine bu hakların kullanımıyla taban tabana zıt olan karlılık, rekabet, arz-talep ve maliyet-fayda ölçütleriyle işlenmeye başlanmıştır. Dolayısıyla kapitalist dünyada belirli bir tarihsel dönem boyunca devlet tarafından üstlenilmek zorunda kalınmış olan eğitim-sağlık hizmetleri açısından güncel kural insan hakları olmaktan çıkmıştır. Bu alanlar günümüzde uluslararası sermaye tarafından mutlak anlamda birer "iş alanı" olarak tanımlanan alanlara dönüştürülmüştür. Bu konuda Kurul (2009) şunları söylemektedir:

1980'li yılların ortasından itibaren ortaya çıkan yeni siyasal dengeler ve ekonomik yapılanmalar, kentleşme süreçlerinde sermayenin giderek hegemonyasını kurduğu kentleşme dönemine yönelimi doğurmuştur. Kuşkusuz sermaye, kapitalist kentleşme süreçlerinin en asli unsurudur. Bununla birlikte bu son dönemde daha önceki dönemin kentsel hizmetleri, kent yoksulları lehine düzenleme stratejileri terk edilerek, maliyetin altında hizmet sağlama stratejisi, bütün yerel yönetimlerin politikası haline getirilmiştir. 1980'lerin başından itibaren kentlere yapılan yatırımların büyük bir kısmı, özel sektöre verilen ihaleler yoluyla gerçekleşmiş, kentsel yatırımlar sermayeye

kaynak aktarımının önemli bir aracı haline getirilmiştir...her dönemde kentleşmeye damgasını vuran, "kullanım değeri merkezli bir kent mekânı anlayışı ile değişim değeri merkezli bir kent anlayışın arasındaki mücadele ikinci anlayışın hegemonyası ile sonuçlanmış" gözükmektedir.

Kapitalizmin son otuz yıldır stratejik yönelimi olan neo-liberalizm, tüm kamusal hizmetleri piyasalaştırmaktadır. Bu politikalar, büyük bir yoksul kitlesi yaratmakta ve yoksullaştırılan kitleler kaderlerine terk edilmektedir. Kamusal hizmetlerin piyasa koşullarında bir meta haline gelmesi, başta eğitim hakkı olmak üzere halkın en temel haklarının bir bir yok edilmesine ve bu hakların piyasa koşullarına açılmasına neden olmaktadır. Tüm bireyler için okuyup yazma, yeteneklerini geliştirme ve mutlu yaşama olanaklarının ortadan kalkması, bu metalaştırmaların sonuçlarıdır. Eğitim sürecinin herhangi bir aşamasına ulaşamamak da, eğitim hakkının kullanılamaması anlamına gelmektedir. Eğitim alabilme olanaklarının sınırlandırılması, aynı zamanda, yaşama hakkının da sınırlandırılması demektir. Eğitimin piyasalaştırılması süreçlerinin en görünür biçimi, tüm eğitim hizmetlerinin paralı hale getirilmesidir. Liberal programa uygunluk sağlayan okullaşma ile eğitim paralı hale getirilmekte ve eğitim hakkı gasp edilmektedir. Bu program ya çocukların okul dışında kalmaları ya da meslek liselerine yönelmeleri sonucunu doğurmaktadır. Her iki durumda da çocuklar piyasanın ihtiyacı olan alanlarda ucuz işgücü olarak kullanılmaktadır. Kurul (2009) ise şöyle ifade etmektedir:

Bilindiği üzere, neo-liberal dönemde devletin yeniden yapılandırılması için kamuda ciddi reformlar önerilmiş; bunların büyük bir kısmı yaşama geçirilmiştir. Kamu yönetimini, kamu personel sistemlerini, yerel yönetimleri, kamu maliyesini sermayenin istemleri doğrultusunda dönüştürmek üzere pek çok yasal düzenleme yapılmıştır. Ülkenin tümünü kapsayan bütünlüklü planlama anlayışından, kurum temelli stratejik planlama anlayışına geçiş de sözü edilen kamuda reform çalışmalarından birisidir. Sosyal harcamaların azaltılarak, sermayenin vergi yükünü azaltmak, aynı zamanda bu alanları özelleştirmek ve ticarileştirmek ve nihayetinde devleti küçültmek reform çalışmalarının ulaşmak istediği amaçlardandır. Eğitim alanı da kamusal niteliğinin aşınması ile bu süreçten büyük ölçüde etkilenmiştir. Eğitimdeki dönüşüm, yeni iktidar biçimlerinin yanı sıra, içersene/dışarıda tutma ilişkileri içinde, yoksul çocuk ve gençlerin öğrenme deneyimlerini sınırlandırarak okul kültürünü değiştirmekte ve eğitim yönetiminde yeni uygulamalara yol açmaktadır. Bugün okullarda, "yönetişim" uygulamalarının yaygınlaştığı gözlemlenmektedir. Okullar, öğretmenler ve öğrenciler arası rekabeti güçlendirme, eğitimde ticarileşme, yöneticiler ve öğretmenler için performans kriterleri getirme, öğretmenleri basamaklandırma, rekabette avantajlı duruma geçmek için sınıfları yetenek düzeylerine göre oluşturma gibi uygulamalar, yönetim modelinin okuldaki yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Eğitim, temel bir insan hakkı olarak evrensel ölçekte kabul görmektedir. Bunun altında yatan en önemli etken eğitimin; insan kişiliğinin tüm yönleriyle gelişmesinde çok önemli bir faktör olması ve insanın kendisini gerçekleştirmesi ve özgürleştirilmesi ile doğrudan ilişkili bir süreç olmasıdır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde eğitimin; cinsiyet, ırk, etnik yapı ve ulus gibi ayrımlar gözetilmeksizin her bireyin hakkı olduğu açıklanmıştır. Eğitim hakkı, pek çok uluslararası belgede diğer insan haklarının ön koşulu olarak yer almaktadır. İnsanların diğer haklarının kullanılabilmesi ve hak ihlallerine karşı mücadele edilebilmesi; insanların, hangi haklara sahip olduklarını ve bunları nasıl kullanabileceklerini bilmelerine ve anlamalarına bağlıdır. Bu ise öncelikle eğitim ile gerçekleşebilir.

İnsan hakları evrensel beyannamesinin 26.maddesi eğitim hakkıyla ilgilidir. Bu maddeye göre: Madde 26. Her insanın öğrenim hakkı vardır. Eğitim en azından ilk ve temel aşamalarda parasız olmalıdır. İlk öğrenim zorunlu olacaktır. Teknik ve mesleki eğitim olanağı genellikle bulunabilecek ve daha yüksek öğrenim yeteneklerine göre tam bir eşitlikle herkese açık olacaktır.

Aynı zamanda Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 28. ve 29. maddeleri de eğitimin bir insan hakkı olarak herkese eşit ve açık olmasını beyan etmektedir. 28. madde, çocukların eğitim hakkını tanımakta, taraf devletleri, çocuklara ücretsiz zorunlu temel eğitim sağlamak, ortaöğretimi genel ve mesleki olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlemek ve bunları tüm çocuklara açık bulundurmakla yükümlü tutmuştur. 29. madde ise devletlerden, çocuğun kişiliğinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesini, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı duyarak anlayış, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla yetiştirilmesini ve özgür bir toplumda etkin bir yaşantıya sorumluluk üstlenecek biçimde hazırlanmasını istemektedir.

Ülkemizde ise 17. Milli Eğitim Şurası'nda Türkiye'nin imzaladığı uluslar arası belgeler ile anayasa, ilgili yasa ve yönetmeliklerde yer alan hükümler eğitim hakkı bağlamında gözden geçirilerek temel ilkelere ilişkin birikim ortaya konmuş; bu ilkeleri yaşama geçirmeyi olanaklı kılacak insancıl, yaşama dönük, nitelikli, demokratik, laik, bilimsel ve parasız bir eğitim için bir model önerilmiştir. (<http://ttkb.meb.gov.tr/duyurular/17sura/sura.htm>)

Eğitim alanında alınan ulusal ve ya uluslararası kararlar yukarıda belirttiğim gibi olmasına rağmen uygulamaların çoğu, yoksul ve dar gelirlinin eğitim hakkını engelleyici içerikte olmaktadır. Liseye geçişte uygulanması düşünülen Seviye Belirleme Sınavı'na İngilizce sorular konması, anadili farklı olanlara ikinci bir dili dayatma ve İngilizce öğrenemeyen (yoksul yörede okuyan) çocuğu sistem dışına itme anlamına gelmektedir. Son sınıfların erken tatile girmesi, dershaneye gitmeyen/gidemeyen öğrencinin öğrenme hakkını kısıtlamaktadır. Başarılı ilköğretim son sınıf öğrencilerine ikinci dönem izin verilmesi, yoksul ve dar gelirlinin öğrenimden uzaklaşmasını kolaylaştırmaktadır. Liselerin dört yıla çıkarılması, katkı payına ve parayla alınan belgelere her yapılan zam, yoksul ve dar gelirlinin okula gitme ve devam etme direncini kırmaktadır. Bazı ayrıcalıklı devlet ilköğretim okulları, alacağı öğrenciyi kura ile belirlemektedir. Kura adil bir yöntem gibi görülmektedir. Ancak her başvurandan (kurada çıkmadığında geri ödememek üzere) hiçte azımsanmayacak miktarda başvuru parası alınmakta; dar gelirli ile yoksulun bu okulu düşlemesine bile fırsat verilmemektedir. Tarihsel süreçte eğitimin devlet tarafından herkese eşit bir şekilde sunulmaya çalışıldığı bir dönem de olmuştur. Bu dönemi Kurul (2002) şöyle tanımlamaktadır:

İkinci Dünya Savaşı'ndan 1970'lere uzanan tarihsel süreçte, eğitim ekonomisinin temel kavramları gelişmiş kapitalist ülkelerde "ekonomik büyüme ve eğitim" az-gelişmiş kapitalist ülkelerde "kalkınma ve eğitim" ve insan sermayesi üreten iktisadi araçlar olarak "insangücü ve eğitim planlaması" olmuştur. Kapitalist birikim sürecinin bu dönemde "makul yurttaş ve insan gücü" yetiştirmek işlevini yerine getiren eğitim sunumu piyasadan bağışık, devletçe üstlenilen bir yükümlülük ve "maliyetleri kamuca karşılanan" bir hizmet alanı olarak görülmüştü.

1970'lerde dünya ölçeğinde başlayan değişim eğilimleri, verili toplumsal ilişkileri önemli ölçüde değişmesine neden olurken, değişim sürecinin etkilediği alanlardan biri de eğitim olmuştur. Değişimi tanımlayan ve yönelimini belirleyen neoliberal politikalar, eğitim sisteminin amaç ve işleyişini de yeniden tanımlayacak bir dizi düşünce ve uygulama ile eğitime ilişkin yapı ve pratiklerin tüm dokusuna nüfuz etmiştir. Değişimi tanımlayan bir diğer değişken ise, değişimin etkilerinin dünya ölçeğinde farklı toplumları içerecek şekilde gerçekleşmesidir. Literatürde küreselleşme olarak tanımlanan bu eğilim, bir yandan farklı tarihsel-toplumsal özelliklere sahip olan ülkelerde aynı politikaların uygulanmasına yol açarken, diğer

yandan bu homojenleştirici politikalara özel anlamlar yükleyerek var olan değişime ilişkin projeler yaşama geçirilmeye başlanmıştır (Ercan,1999).

Toplumsal sınıf ve tabakaların ayrışarak konumlandıkları kentsel mekânlar buralardaki kamu okullarının niteliğini belirlemektedir. Bu işleyiş bir yandan ayrıcalıklı kamu okulları yaratırken diğer yandan gecekondu okullarını ortaya çıkarmaktadır. Bu durum ülke tarihimiz incelendiğinde açıkça görülebilmektedir. Balkan ve Savran'ın (2004) da belirttiği gibi;

...kamu hizmeti olarak sunulan eğitimin seçkin bir karakteri vardır. Bu gerçek kimlerin kaç sene okula gidebildiği ve ne tür okullara gidebildiği irdelendiğinde açıkça görülür. 75 yıllık Cumhuriyet tarihinde temel bir hak olan eğitimden yararlanmada eşitsizlikler, ayrımcılıklar ve yetersizlikler son derece yoğundur.

Eğitimden yararlanma düzeyi toplumsal yapıya bağlı olarak değişmektedir. Ailelerin ekonomik ve kültürel durumları çocukların eğitim görebileceği sınırı doğrudan belirleyebilmektedir. Sonuçta ekonomik gücü sınırlı olan toplumsal katmanlar bu olanaklardan yeterince yararlanamazken ekonomik gücü yüksek olan üst sınıflar daha çok yararlanabilmektedir. Öğrencinin içinde yaşadığı aile ve toplumsal sınıf onun eğitimden yararlanma olanağını doğrudan etkilemektedir. Çocuğun gideceği okulu ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve toplumsal çevresi belirlemektedir. Aslında bu tarif bizi Pierre Bourdieu'nün "kültürel sermaye" kavramına götürüyor. Bourdieu, öncelikle eğitim sisteminin organizasyonunun ve okulların beklentilerinin orta sınıf değerleri ile örtüştüğünü belirtmektedir (Bourdieu, 2003). Bu kültürel değerler, onun tabiri ile "sermaye" ancak ailede edinilebilir ve işçi sınıfı çocukları bu sermayeden mahrum oldukları için akademik başarı gösterememektedir. Oysaki Balkan ve Savran'ın (2004) da değindiği gibi;

.sosyal bir hizmet olarak sunulması gereken eğitimin özü bireylerin entelektüel ve kültürel olarak gelişmelerine yardım edilmesidir. Eğitim olanakları herkese eşit olarak sunulmak zorundadır. Eğitim süreci öyle bir şekilde düzenlenmelidir ki, ailelerin olumsuz veya yetersiz maddi ve entelektüel durumlarının okul öncesinde çocukta yarattığı olumsuz etkilerin düzeltilmesi mümkün olabilsin.

Devlet eğitim sistemini belli toplumsal amaçlarla sunar. Devletin eğitim anlayışı ve eğitimde nitelik konusundaki yaklaşımı, eğitim sürecinde bireylere doğrudan veya dolaylı olarak yansıtılır. Ne var ki bu yaklaşımın eğitimde niteliği "tam da planlandığı biçimde" yapılandırmasının önemli engelleri bulunmaktadır. Bireylerin eğitiminde, eğitimin politik yapısı yanında kendi yaşam biçimlerinin de etkisi bulunmaktadır. Ne kadar ortak süreçlerle yapılandırılrsa da eğitim, tarihsel ve mekânsal olarak belli bir "bağlamda" gerçekleşir. Toplumsal yaşamın tüm alanları eğitimle ilişkilidir. Çünkü eğitim, bireyin kendisini kurmak ve geliştirmek için gereksinim duyduğu bir süreçtir. Bireyin kendisini, yakın çevresini, toplumu ve dünyayı kavramasında eğitimin yeri önemlidir. Bu anlamda eğitim, toplumdaki tüm bireyler için temel bir hak olarak görülmektedir.

Eşitsizlik düzeyi bir yerden diğerine farklılık gösterse de eşitsiz gelir örüntüsünün uluslararası olduğu açıkça görülmektedir. Bu farklılıkların nedenlerinden biri de, eğitim ve öğretimden yararlanma fırsatının eşit olmayışıdır. Toplumsal sistemin yeniden üretilmesi, verili ilişkiler sisteminin yeniden üretilmesi ya da değiştirilmesine yönelik görüş ayrılıklarının çatışması dolayımında gerçekleşmektedir. Bu görüş ayrılıklarının temelinde toplumdaki eşitsiz konumlar üzerinde kurulmuş toplumsal yapılar bulunmaktadır. Bu toplumsal yapılar hem var olan eşitsiz ilişki sisteminin yeniden üretilmesine yönelik bir güç, hem de çatışma kaynağıdır. Toplumsallaşmanın önemli bir boyutu olan eğitim, toplumdaki eşitsiz güç ilişkileri çerçevesinde ve toplumsal karar süreçlerinin sonucu gerçekleşen "politik" bir olgudur (Ercan,2001).

Eğitimdeki eşitsizlik, bireylerin yaşamlarında gereksinim duydukları değişik tür ve düzeydeki bilgiye erişme, bilgiyi anlama ve yorumlama, bilgiyi kullanma ya da ondan yararlanma (ve hatta bilgi üretme) derecelerindeki farklılıkların bireysel istencin dışında ya da bireysel etkenlerce belirlenmesi durumudur. Eğitimdeki eşitsizlik, bireylerin bilgiyle kurdukları asimetric ilişki biçimi olarak tanımlanabilir (Özsoy 2004).

Eşitlik kavramı, sözlüklerde genellikle "iki ya da daha çok şeyin eşit olma durumu "olarak tanımlanır ve "eşit" kavramına ilişkin olarak da, "belli bir bakımdan başka bir şeyden ya da şeylerden ne artık ne de eksik olan..." (Hançerlioğlu, 1977) olarak tanımlanmaktadır.

1940'larda küçük bir Amerikan kasabasını inceleyen sosyologlar ortaöğretimde toplumsal sınıflar ile mesleki programlar arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu buldular. Kasabanın üst sınıfından gelen çocuklar kolejlere hazırlık programını işgal ederken, kasabanın alt sınıflarından gelen çocuklar meslek programını dolduruyorlardı (Spring, 1991). Bu durumu destekleyen bir araştırmada ülkemizde Eğitim Reformu Girişimi tarafından yapılmıştır. Eğitim Reformu Girişimi'nin (ERG) hazırladığı 'Eğitimde Eşitlik: Politika Analizi ve Öneriler' raporunda oldukça açık. Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi koordinatörlüğünde yürütülen Eğitim Reformu Girişimi'nce (ERG) Eğitim Reformu Girişimi'nin raporu Türkiye'de eğitim adaletsizliği ortaya koydu: En zengin kesim en yoksul kesimin 21 katı eğitim harcaması yapıyor. Türkiye'de kırsal kesimde yaşayan, üç kardeşi olan, anne babası ilkokul mezunu bir kızın liseye gitme olasılığı yüzde 1-2, en zengin kesim en yoksul kesimin 21 katı eğitim harcaması yapıyor. (<http://egtm.web.tr/turkiyede-egitim-esitlikgi.htm/>)

Kırsal kesimde yaşayan, ailesinin geliri sınırlı, üç kardeşi olan, annesi ve babası ilkokul mezunu bir kız çocuğun liseye gitme olasılığı yüzde 1-2 arasında. Oysa kentsel alanda yaşayan, annesi ve babası üniversite mezunu bir erkek çocuğun liseye gitme olasılığı yüzde 68-70. En düşük sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerin yüzde 51'i meslek liseleri ve çok programlı liselere devam ederken yüzde 5'i Anadolu lisesine gidebiliyor. En yüksek sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerin sadece yüzde 3'ü meslek liseleri ve çok programlı liselere giderken, yüzde 49'u Anadolu liselerinde eğitim görüyor. Güneydoğudaki kızların eğitime katılım olasılığı oranı İstanbul'da yaşayan kızlara göre yüzde 50 daha düşük. En zengin kesim en yoksul kesimin 21 katı eğitim harcaması yapıyor. En zengin kesimdeki 7-23 yaş nüfusun yüzde 28'i yükseköğretime erişebilirken, en yoksul kesimdeki aynı yaş grubunun yüzde 0.4'ü yükseköğretime erişebiliyor.(<http://egtm.web.tr/turkiyede-egitim-esitlikgi.htm/>)

Eşitsizliklerin varolması için birey sınıfsal gerçekliğine uygun kamusal hizmet almak durumundadır. Yani yoksul bir mekânda kurulan okul ile zengin bir mekânda kurulan okul hem donanım olarak, hem içerik olarak hem de nitelik olarak aynı olmayacaktır. Bourdieu'nun (2006) belirttiği gibi "okul, eşitsizliğin eğitim alanında yeniden üretildiği mekânlardır." Herkes kendi sınıfsal gerçekliğine dair okula sahip

olabilmekte ve okullar bu sınıfsal gerçeğin içleştirilmesini sağlayan müfredatlar kullanmaktadırlar. Eğitim, başta üretim ve mülkiyet olmak üzere eşit olmayan güç ilişkilerinin belirlediği egemen ideoloji tarafından şekillendirilen toplumsal yapıdan ayrı düşünülmemesi gerekmektedir. Sınıfsal eşitsizlikler ve diğer ötekileştirme pratikleri eğitim sistemi aracılığıyla ve eğitim sistemi içerisinde her düzeyde yeniden üretilmektedir. Bir yandan etnik, dinsel, dilsel ve cinsel farklılıklar ayrımcılığa tabi tutularak bastırılmakta, diğer yandan eğitimin piyasa süreçlerine daha fazla dâhil olması neticesinde sınıfsal eşitsizlikler artmaktadır. Aslında eğitimde eşitsizliğin yeniden üretimi konusu oldukça çetin bir konudur. Böyle olmasının nedeni, mevcut toplumsal yapının karmaşık eşitsiz ilişkilerinin eğitim sistemine de yansımalarının yanı sıra, eğitimin de toplumda eşitsiz ilişkilerin yeniden üretilmesinde, sürmesinde kendine has mekanizmalar işletiyor oluşudur. İki karmaşık yapı bir araya geldiğinde daha basitinin ortaya çıkması beklenemez. Ancak toplumsal eşitsizliklerin hangi alanda ve ne amaçla olursa olsun yeniden üretilmesi, toplumu oluşturan bireylerin belli kategorilere ayrıştırılmasıyla birlikte olmaktadır. Ayrıştırma ile birlikte kimin neden, ne kadar pay alacağı ya da kimin neden mahrum kalacağı belirlenebilir. Eğitimin rolü de aslında burada öne çıkmaktadır. Eğitim bu ayrıştırmanın bir bölümünden sorumlu olmakta, ayrıca ayrıştırmanın sonucunda ortaya çıkan eşitsiz yapıyı meşrulaştırma işlevini de kısmen üstlenmektedir. Spring (1991) bu durumu şöyle ifade etmektedir;

.yoksulların, okulların kendilerine toplumsal ilerleme sağlayacağına ve okul eğitimi süreci içindeki bu ilerlemenin kişisel yeteneklerine bağlı olduğuna inanmaları istenir. Yoksullar bu inanç temelinde okul eğitimi desteklemeye hazırdırlar. Fakat zenginler her zaman için yoksullardan daha uzun süre okul eğitimi görecekle için, okul eğitimi sadece kurulu toplumsal farklılıkların yeni bir ölçüm aracı haline gelir. Yoksulların kendileri de okul standartlarının doğruluğuna inandıkları için, okul, toplumsal bölünmenin daha da güçlü bir aracı olmuştur. Yoksullar okula gitmedikleri için yoksul olduklarına inandırılırlar. Yoksullara ilerleme fırsatı verildiği söylenir ve onlar da buna inanırlar.

Yapılan çeşitli araştırmalar incelendiğinde yoksulların okullaşma oranının diğer avantajlı gruplara göre daha düşük olduğu ve eğitim kademeleri ilerledikçe bu farkın daha da arttığı görülmektedir. Bu durumu anlayabilmek için çeşitli dinamikleri aynı anda ele almak gerekir. Ancak avantajlı gruplar bunu sadece bireysel duruma indirgeyerek açıklamaya çalışmaktadırlar. Giroux'un (2007) belirttiği gibi;

.okullaşmada yaşanan kan kaybını yoksulluk, işsizlik, cinsiyetçilik, sınıf ayrımı, yetersiz parasal destek ve adaletsiz vergi düzenlemelerini oluşturan politik, ekonomik ve sosyal dinamikler sayesinde daha iyi anlaşılabilirliğini reddederler. Özellikle yoksul azınlık öğrencilerinin başarısızlığı bir zekâ, kültürel düşüklük ve hastalıkla ilişkilendirilir.

Eğitimde mekâna dair ayrımcılığı ortadan kaldırmak için gelirin mekânlara eşit dağıtılması gerekmektedir. Harvey'in (2006) dediği gibi:

.sosyal politikaların çoğu, doğrudan doğruya, bir toplumsal sistemdeki belli bir gelir dağılımını koruma çabası ya da bir toplumu oluşturan gruplar arasında gelirin yeniden dağıtılmasını sağlama çabası olarak tasarlanır. Toplumdaki bazı unsurların şanssızlık, yanlış kararlar, yaşlılık ya da hastalık gibi nedenlerle, olağan yollardan yeterli bir yaşam standardını tutturamamaları nedeniyle bir yeniden dağıtımın gerekli olduğu genel kabul görmüştür. Tam olarak ne kadar yeniden dağıtımın ya da gelirin gerekli olduğu, değişik toplumların değişik zamanlarda değişik yollardan yanıtladıkları etik bir sorudur, bu bir kentte sosyal politikanın biçimlendirilmesinde verilmesi gereken temel etik karardır. Belli bir gelir dağılımını gerçekleştirmek istersek, ilk olarak gelir eşitsizliklerini üreten işleyişler hakkında çok açık bir görüşümüzün oluşmuş olması gerekir, çünkü büyük bir ihtimalle, ancak bu işleyişleri denetleyerek ve değiştirerek belirli bir amaca ulaşabiliriz.

Eğitimi sınıfsal yapıları doğrultusunda içselleştirmekten arındırmak, eşitlikçi bir eğitim sistemi kurmak yolunda geliştirilebilecek stratejiler ve bu mücadelenin taraflarına dair ne gibi önerilerde bulunulabilir? Kapitalist toplumda eşitlikçi ve özgürlükçü eğitim talebini ifade etmek ve bu niteliklere haiz eğitim için toplumsal haklar kazanmak ve bu hakları ilerletmek gerekir. Bununla birlikte öncelikle gerçekten eşitlikçi ve özgürlükçü bir eğitimin kapitalist bir toplumsal formasyon içerisinde gerçekleşebileceği düşüncesi gerçekçi değildir. Çünkü kapitalizm, varolan diğer eşitsizlik/ayrımcılık biçimlerini ve iktidar ilişkilerini besleyen bir olgudur. McLaren'in (2007) değindiği gibi,

.bugün kapitalist iktidarın tarihsel kapsamı ve dünyanın Marx ve Engels'in bundan 150 yıldan daha uzun bir süre önce Komünist Manifesto'da öngördükleri gibi aralıksız ve acımasız biçimde metalaştırılması göz önüne alınmaksızın eğitime derinlemesine eleştirel bir bakış mümkün değildir. Her ne kadar eğitim katmanı tek başına tam bir temel ideolojik çekişme alanı olarak görünmüyorsa da, diğer katmanlarla kurduğu ikili bağlar nedeniyle bilgi üretiminin, zihinsel emeğin, teknolojinin ve modern çağ kapitalizminin artan önemine bağlı olarak, bir şekilde bu sürecin çekirdeğinde kalmayı sürdürmektedir.

Eşitsizliklerin/ayrımcılıkların sona ermesi için, aynı zamanda toplumda yerleşik yargıların, kodların ve kalıpların dönüşümü de gerekmektedir. Bu da uzun erimli bir mücadeleyi gerekli kılmaktadır. Bu mücadele için kapitalist devlet aygıtı içinde eğitim alanı önemlidir. Bugün devlete ve toplumsal yaşamın bütününe egemen olan bu ayrımcı politikalar karşısında, özgürlükçü ve eşitlikçi, ayrımcılık karşıtı örgütlenmeler güç kazanabildikleri ölçüde mekâna dair ayrımcılığının ortadan kaldırılması yolunda adımlar atılmış olacaktır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde sırasıyla, araştırma modeli, araştırma için belirlenen evren ve örneklem, veri toplama aracının geliştirilmesi, verilerin analizi ve yorumlanması hakkında bilgi verilmektedir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ile yerleşenlerin sosyal ve ekonomik özelliklerine göre belirlenen kentsel konumlanış ve ilişkili diğer etkenlerin devlet okulları arasında eğitimin niteliğini nasıl ve hangi yönde etkilediğini inceleyerek okullar arasındaki farklılaşmanın dinamiklerinin belirlenmesine çalışılmıştır. Buna göre araştırma tarama modelinde yapılmıştır.

Karasar (1994), **tarama modelini**, çok sayıda elemandan oluşan evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleri olarak tanımlamıştır. **Tarama modelleri**, geçmişte ve halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan yaklaşımlardır (Karasar, 2002). Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Balcı'ya göre (1995), eğer araştırmanın amacı çok sayıda obje veya insana ilişkin bazı betimlemelerde bulunmak ise tarama modeli en uygun model olarak görülmektedir.

Bu araştırmada sosyal ve ekonomik özelliklerine göre belirlenen kentsel konumlanış ve ilişkili diğer etkenlerin devlet okulları arasında eğitimin niteliğini nasıl ve hangi yönde etkilediğini inceleyerek okullar arasındaki farklılaşmanın öğrencilerin görüşleri alınarak ve okulun genel özelliklerine ilişkin veriler toplanarak, bu verilerin bazı değişkenlere göre betimlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma için gerekli veriler, bu amaçla geliştirilen ölçme aracından elde edilmiştir.

Çalışma Evreni ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini Ankara'nın Çankaya ilçesindeki 2008-2009 eğitim-öğretim yılında 8. sınıf ilköğretim öğrencileri oluşturmaktadır.

Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistik Bölümü'nden elde edilen bilgiler doğrultusunda araştırmanın evreninde bulunan Çankaya ilçesinde MEB'e bağlı 104 devlet ilköğretim okulu bulunmaktadır. Bu okullarda, 4931 erkek ve 4507 kız öğrenci olmak üzere toplam 9438 öğrenci bulunmaktadır (MEB,2009).

Öğrenci sayısının fazla olmasından dolayı zaman sıkıntısı ve maddi güçlükler dikkate alınarak, öğrencilerden örneklem alma yoluna gidilmiştir. Bunun için araştırma evreninden tesadüfî seçilecek beş gecekondü bölgesi okulu ve beş de kent merkezindeki okullar üzerinde çalışmanın yürütülmesi kararlaştırılmıştır.

MEB'in (2009) verilerine dayanılarak yapılan hesaplamada seçilen 10 okul için öğrenci sayısının 548 kız ve 561 erkek olmak üzere toplamda 1109 olduğu görülmüştür. Tesadüfî seçilen 10 okuldan her bir okulu bir küme kabul ederek, her okuldan ayrı ayrı örneklem alınmıştır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde Balcı'nın (2001) önerdiği formülden yararlanma yoluna gidilmiştir. Bu formüle göre:

N: Evren büyüklüğü

n: Örneklem büyüklüğü

d: Hoşgörü düzeyi (0,05)

t: Güven düzeyinin tablo değeri (1,96)

PQ: Maksimum örneklem büyüklüğü için örneklem yüzdesi (0,5 x 0,5 = 0,25)

$$n = \frac{1^2 \cdot (PQ) / d'}{1 + (1/N) \cdot t^2 (PQ) / d^2}$$

$$n = \frac{1,96^2 \cdot (0,25) / (0,05)^2}{1 + (1/1109) \cdot 1,96^2 \cdot (0,25) / (0,05)^2} =$$

Bu formülün kullanılması ile 1109 öğrenci olarak kabul edilen çalışma evreninin maksimum örneklem büyüklüğü % 95 güven düzeyi ve .05 hoşgörü düzeyi için 306 öğrenci olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 1 Okullara Göre Öğrenci Sayısı ve Yüzde Dağılımı

Okullar	Frekans	Yüzde %
A	56	18,3
B	33	10,8
C	43	14,1
D	43	14,1
E	46	15,0
F	10	3,3
G	25	8,2
H	7	2,3
I	26	8,4
J	17	5,5
Toplam	306	100,0

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi ve Uygulanması

Araştırmanın amacına uygun olarak, ilköğretime devam eden 8. sınıf öğrencilerinin eğitimin niteliğini etkileyen faktörlerin ve varolan farklılıkların nedenlerinin ayrımında olup olmadıklarını ölçmek için örnekleme oluşturan öğrencilere, Prof. Dr. Nejla Kurul danışmanlığında yürütülen proje seminerlerinde kullanılan ve araştırmacı tarafından bazı eklemeler yapılarak "Kent İlköğretim Okulları Arasındaki Ayrışmasının Çözümlemesi" anketi geliştirilmiştir.

Geliştirilen anket üç ayrı soru türünden oluşmaktadır. Birinci türdeki soruları cevaplarken öğrenciden kendisine uygun olan seçeneğin yanındaki parantezin içine (X) işareti koyması istenmiştir. İkinci türdeki soruları cevaplarken öğrenciden yine kendisine göre, sorulan sorunun cevabı "Evet" ise evet seçeneğinin yanındaki, "Hayır" ise hayır seçeneğinin yanındaki boş parantezin içine (X) işareti koyması istenmiştir. Üçüncü türdeki soruları da öğrencilerin kendi özgün ifadeleriyle doldurmaları istenmiştir.

Hazırlanan ölçek taslağı, tez danışmanı Prof. Dr. Nejla Kurul'a ve görüşleri alınmak üzere Prof. Dr. Kasım Karakütük, Prof. Dr. Ali Balcı, Prof. Dr. Meral Uysal, Prof. Dr. Nizamettin Koç ve Dr. Fevziye Sayılan'a sunulmuştur. Alınan dönütlere göre, ölçek taslakları tez danışmanı ile görüş alışverişi yapıldıktan sonra düzeltilerek ön uygulamaya hazır duruma getirilmiştir.

Ön uygulamaya hazır hale getirilen anket araştırmacı tarafından Mamak'ta tesadüfî olarak belirlenen Ahmet Hızal İlköğretim Okulundaki 30 öğrenciye ön deneme amacıyla uygulanmıştır. Uygulama sonucunda ankette bulunan tüm soruların cevaplayıcılar tarafından anlaşıldığı görülmüştür. Bu sonuca göre anketin bu haliyle örneklem grubundaki öğrencilere uygulanmasına karar verilmiştir.

Verilerin Analizi

Anketin ön uygulaması tamamlanıp, anlaşılabilirliği analiz edildikten sonra anket 306 adet olarak çoğaltılmıştır. Anketlerin uygulanma aşamasında hiçbir sorun yaşanmamış ve anketlerin tamamı eksiksiz olarak toplanmıştır.

Anketlerin istatistiksel analizinde istatistiksel çözümleme amaçlı bilgisayar programı olan SPSS 16.0 (Statistical Packet for Social Sciences) programından yararlanılmıştır. İstatistiksel analizler sonucunda her alt probleme ilişkin frekans (f) ve yüzde (%) değerleri bulunmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde öğrencilerin görüşlerini ortaya koymak amacıyla geliştirilmiş olan anket aracılığıyla toplanan verilerin analizleri sonucunda ortaya çıkan bulgular ve bu bulgulara dayalı yorumlar yer almaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel özellikleriyle ilgili bulgular çizelgeler halinde verildikten sonra sırasıyla her alt probleme uygun olarak yapılan istatistiksel çözümlemeler sonucunda elde edilen bulgular ve bulgulara ilişkin yorumlar yer almaktadır.

Okulların Genel Özellikleri

Çankaya, yerleşim yeri olarak bir parçası olduğu başkent Ankara'nın siyasal, yönetsel, sosyo-ekonomik ve kültürel kuruluşlarının en önemlilerini içinde bulunduran ilçesidir. Ülkenin en önemli yönetsel karar organlarını, çeşitli ülkelerin büyük elçiliklerini, iş ve ticaret merkezlerini, kültür ve sanat kuruluşları ile üniversitelerini barındıran bir yerleşim alanıdır. Ankara'nın en büyük ilçesi olan Çankaya'da 108 mahalle vardır. İlçenin bugünkü nüfusu resmi rakamlara göre 769 bindir (<http://www.cankayakaymakamligi.gov.tr/index.asp?id=IlceTarihi&gs=on>). Ankara metropolü genelinde orta ve yüksek gelir grupları ile eğitim düzeyi yüksek olanların büyük çoğunluğu Çankaya İlçesinde yaşamaktadır. Aynı zamanda düşük gelirli ailelerin yaşadığı gecekondu alanları ve mahallelerinin de bulunduğu bir ilçedir. Birbirinden oldukça farklı kentsel mekânları barındıran ilçede okullarda birbirilerinden oldukça farklılaşmaktadır.

A İlköğretim Okulunda 30 öğretmen bulunmakta ve bu öğretmenlerin tamamı 31-40 yaşları arasındadır. Öğretmenlerin tamamı kadrolu olarak istihdam edilmişlerdir. Okulun fiziksel özellikleri oldukça iyidir. Okulda kütüphane, fen laboratuvarı, spor salonu, çok amaçlı salon, bilgi teknoloji sınıfı, resim dersliği, kantin ve arşiv odası

bulunmaktadır. Okul hem fiziksel olanakları hem de iç donanımı ile görece ayrıcalıklı okul izlenimi vermektedir.

B İlköğretim Okulunda 46 öğretmen bulunmaktadır ve öğretmenlerin tamamı 41-50 yaşları arasındadır. Öğretmenlerin 44'ü kadrolu, 2'si ders ücretli olarak istihdam edilmektedir. Okulun fiziksel özellikleri iyidir. Okulda kütüphane, fen laboratuvarı, spor salonu, çok amaçlı salon, bilgi teknoloji sınıfı, teknoloji tasarım atölyesi, kantin, okul aile birliği odası ve arşiv odası bulunmaktadır. Okul hem fiziksel olanakları hem de iç donanımı ile görece ayrıcalıklı okul izlenimi vermektedir.

C İlköğretim Okulunda 44 öğretmen bulunmaktadır. Öğretmenlerin 1'i 26-30, 10'u 31-40 ve 33'ü 41-50 yaşları arasındadır. Öğretmenlerin tamamı kadrolu istihdam edilmiştir. Okulun fiziksel özellikleri oldukça iyidir. Okulda kütüphane, fen laboratuvarı, çok amaçlı salon, bilgi teknoloji sınıfı, teknoloji tasarım atölyesi (2 adet), müzik dersliği, resim dersliği, kondisyon salonu, kantin ve arşiv odası bulunmaktadır. Okul hem fiziksel olanakları hem de iç donanımı ile görece ayrıcalıklı okul izlenimi vermektedir.

D İlköğretim Okulunda 64 öğretmen bulunmaktadır. Öğretmenlerin 60'i 41-50 ve 4'ü 51 ve üstü yaşları arasındadır. Öğretmenlerin tamamı kadrolu istihdam edilmiştir. Okulun fiziksel özellikleri oldukça iyidir. Okulda kütüphane, fen laboratuvarı, çok amaçlı salon, bilgi teknoloji sınıfı, teknoloji tasarım atölyesi, müzik dersliği, kantin ve arşiv odası bulunmaktadır. Okul hem fiziksel olanakları hem de iç donanımı ile görece ayrıcalıklı okul izlenimi vermektedir.

E İlköğretim Okulunda 62 öğretmen bulunmaktadır. Öğretmenlerin 2'si 26-30, 2'si 31-40, 53'ü 41-50 ve 5'i 51 ve üstü yaşları arasındadır. Öğretmenlerin tamamı kadrolu istihdam edilmiştir. Okulun fiziksel özellikleri oldukça iyidir. Okulda kütüphane, fen laboratuvarı, spor salonu, bilgi teknoloji sınıfı, teknoloji tasarım atölyesi, müzik dersliği, kantin ve arşiv odası bulunmaktadır. Okul hem fiziksel olanakları hem de iç donanımı ile görece ayrıcalıklı okul izlenimi vermektedir.

F İlköğretim Okulunda 16 öğretmen bulunmaktadır. Öğretmenlerin 5'i 31-40, 8'i 41-50 ve 3'ü 51 ve üstü yaşları arasındadır. Öğretmenlerin tamamı kadrolu

istihdam edilmiştir. Okulun fiziksel özellikleri oldukça kötüdür. Okulda kütüphane (oldukça kötü ve eski), fen laboratuvarı ve bilgi teknoloji sınıfı bulunmaktadır. Okul bu özellikleri ve bulunduğu semt itibarıyla gecekondu okulu izlenimi vermektedir.

G İlköğretim Okulunda 40 öğretmen bulunmaktadır. Öğretmenlerin 2'si 20-25, 6'sı 31-40, 28'i 41-50 ve 4'ü 51 ve üstü yaşları arasındadır. Öğretmenlerin 39'u kadrolu ve 1'i ders ücretli istihdam edilmiştir. Okulun fiziksel özellikleri iyi değildir. Okulda fen laboratuvarı (küçük ve yetersiz), bilgi teknoloji sınıfı ve kantin bulunmaktadır. Okul bu özellikleri ve bulunduğu semt itibarıyla gecekondu okulu izlenimi vermektedir.

H İlköğretim Okulunda 13 öğretmen bulunmaktadır. Öğretmenlerin tamamı 31-40 yaşları arasındadır. Öğretmenlerin tamamı kadrolu istihdam edilmiştir. Okulun fiziksel özellikleri oldukça yetersizdir. Okulda sadece kütüphane bulunmaktadır. Okul bu özellikleri ve bulunduğu semt itibarıyla gecekondu okulu izlenimi vermektedir.

I İlköğretim Okulunda 29 öğretmen bulunmaktadır. Öğretmenlerin 7'si 20-30, 9'u 31-40, 10'u 41-50 ve 3'ü 51 ve üstü yaşları arasındadır. Öğretmenlerin tamamı kadrolu istihdam edilmiştir. Okulun fiziksel özellikleri yetersizdir. Okulda kütüphane, fen laboratuvarı, çok amaçlı salon, bilgi teknoloji sınıfı ve teknoloji tasarım atölyesi bulunmaktadır. Okul bu özellikleri ve bulunduğu semt itibarıyla gecekondu okulu izlenimi vermektedir.

J İlköğretim Okulunda 13 öğretmen bulunmaktadır. Öğretmenlerin tamamı 41-50 yaşları arasındadır. Öğretmenlerin tamamı kadrolu istihdam edilmiştir. Okulun fiziksel özellikleri oldukça yetersizdir. Okulda kütüphane, fen laboratuvarı ve bilgi teknoloji sınıfı bulunmaktadır. Okul bu özellikleri ve bulunduğu semt itibarıyla gecekondu okulu izlenimi vermektedir.

Hem görece ayrıcalıklı hem de gecekondu okullarında öğretmenlerin yaş aralıkları benzerlik göstermektedir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu 41-51 yaşları arasındadır. Öğretmenlerin tamamına yakını kadrolu olarak istihdam edilmişlerdir. Yaş aralığının ve istihdam biçimlerinin benzer olmasının en önemli nedeni, Ankara

iline tayin isteyen öğretmenlerin merkezi bir okula gelebilmek için okul özelliklerini dikkate almadan atama istemesidir. Bunun nedeni ise, uzunca bir süre ülkenin farklı ve genellikle küçük yerleşim yerlerinde çalışan öğretmenlerin çalışma hayatlarının daha sonraki yıllarını görece daha rahat edebilecekleri ve merkezi bir kent olan Ankara'ya yerleşme istemleridir. Daha sonra öğretmenler çalıştıkları okulun durumuna göre tutumunu değiştirmektedir. Görece ayrıcalıklı okullarda çalışan öğretmenler gecekondü okullarında çalışan öğretmenlere göre oldukça mutludurlar.

Görece ayrıcalıklı okulların fiziksel özellikleri oldukça iyi gözükmemektedir. Okulda bulunması gereken kütüphane, fen laboratuvarı, çok amaçlı salon, kantin vb. yerlerin neredeyse tamamı bulunmakta ve kullanılmaktadır. Okulların iç donanımları yeni veya yıpranmamış haldedir. Binanın iç ve dış boyası yeni yapılmış ve renkleri canlı durmaktadır.

Gecekondü okulların fiziksel özellikleri yeterli görülmemektedir. Okul binasında bulunması gereken çok amaçlı salon, müzik dersliği, arşiv odası vb. yerlerin birçoğu bulunmamaktadır. Bu okullarda bulunmakta olan kütüphane, fen laboratuvarı ve çok amaçlı salon ise çoğunlukla kullanılmamaktadır. Okulun iç donanımları eski ve eksik gözükmemektedir. Birçoğunda okul binasının iç ve dış boyalarının soluk ve eski olduğu görülmüştür. Bu okulların sahip oldukları özellikler Kurul'un (2006) "Okul Kültürü İçinde Şiddet" makalesinde gözlemleri sonucunda betimlediği ve unutulmuş okullar olarak adlandırdığı okul ile benzerlik göstermektedir.

ÖĞRENCİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Öğrencilerin Cinsiyeti

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 50,7'sini (n=155) erkek öğrenciler, % 49,3'sini (n=151) kız öğrenciler oluşturmaktadır (Çizelge 2).

Çizelge 2. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans(n)	Yüzde (%)
Kız	151	49,3
Erkek	155	50,7
Toplam	306	100,0

Öğrencilerin Ailelerindeki Birey Sayısı

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 84,3'lük (n=306) gibi büyük bir kısmının ailelerindeki toplam birey sayısı 3 ile 5 kişi arasındadır. Bu durum Çizelge 3'de gösterilmiştir.

Çizelge 3. Öğrencilerin Ailelerindeki Toplam Birey Sayısı

Birey Sayısı	Frekans(n)	Yüzde (%)
2	2	0,7
3	45	14,7
4	139	45,4
5	74	24,2
6 ve yukarısı	46	15,0
Toplam	306	100,0

Öğrencilerin Kardeş Sayısı

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 35,0'nin (n=107) sadece 1 kardeşi ilköğretime devam ederken, % 7,5'inin (n=23) ise 2 kardeşi ilköğretime devam etmektedir. Öğrencilerin % 15,4'ünün (n=47) 1 kardeşi genel liseye, % 6,5'inin (n=20) 1 kardeşi mesleki ve teknik liseye, % 15,7'sinin (n=48) 1 kardeşi üniversiteye devam etmektedir (Çizelge 4).

Çizelge 4. Öğrencilerin Okula Devam Eden Kardeş Sayısı

Öğrenim Düzeyi	Kardeş Sayısı													
	1		2		3		4		5		Hiçbir okula devam etmeyen		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
İlköğretime devam eden	107	35,0	23	7,5	11	3,6	8	2,6	1	0,3	156	51,0	306	100,0
Genel liseye devam eden	47	15,4	4	1,3							255	83,3	306	100,0
Mesleki ve teknik liseye devam eden	20	6,5	2	0,7	2	0,7					282	92,2	306	100,0
Üniversiteye devam eden	48	15,7	9	2,9	1	0,3					248	81,0	306	100,0

Öğrencilerin Yaşamlarının Büyük Bir Çoğunluğunu Geçirdiği Yerleşim Yeri

Ankete katılan öğrencilerin % 76,5 (n=234)'i yaşamlarının büyük bir çoğunluğunu Ankara il merkezinde, % 7,8 (n=24)'i başka bir il merkezinde, % 3,6 (n=11)'si ilçe merkezinde, % 8,2 (n=25)'si belde ve köyde ve % 1,6 (n=5)'si ise bunların dışında bir yerde geçirdiklerini söylemişlerdir (Çizelge 5).

Çizelge 5. Öğrencilerin Yaşamlarının Büyük Bir Çoğunluğunu Hangi Yerleşim Yerinde Geçirdiklerinin Dağılımı

Yerleşim yeri	Frekans	Yüzde (%)
Ankara il merkezde	234	76,5
Başka bir il merkezinde	24	7,8
İlçe merkezinde	11	3,6
Belde ve köyde	25	8,2
Cevap vermeyen	7	2,3
Diğer	5	1,6
Toplam	306	100,0

Ailelerin Yaşamlarını Büyük Bir Çoğunluğunu Geçirdiği Yere İlişkin Dağılım

Ankete katılan öğrencilerin ailelerinin % 61,8 (n=189)'i yaşamlarının büyük bir çoğunluğunu Ankara il merkezinde, % 12,7 (n=39)'si başka bir il merkezinde, % 2,9 (n=9)'u ilçe merkezinde, % 14,7 (n=45)'si belde ve köyde, % 1 (n=3)'i yurtdışında ve % 2,9 (n=9)'u ise bunların dışında bir yerde geçirdiklerini beyan etmişlerdir (Çizelge 6).

Çizelge 6. Ailelerin Yaşamlarını Büyük Bir Çoğunluğunu Geçirdiği Yere İlişkin Dağılım

Yerleşim yeri	Frekans	Yüzde (%)
Ankara il merkezde	189	61,8
Başka bir il merkezinde	39	12,7
İlçe merkezinde	9	2,9
Belde ve köyde	45	14,7
Yurtdışında	3	1,0
Cevap vermeyen	12	3,9
Diğer	9	2,9
Toplam	306	100,0

Ankete katılan öğrencilerin ailelerinin % 34,2 (n=105)'sinin Ankara il merkezine başka bir yerleşim yerinden göç ederek gelmiştir.

Ailelerin Ankara'ya Geliş Yılına İlişkin Bulgular

Ankete katılan ve yaşamlarının büyük bir kısmını başka bir yerleşim yerinde geçirdikten sonra Ankara il merkezine göçen öğrenci ailelerinin %76,6 (n=72)'si gibi büyük bir oranı 1991 ve sonrasında Ankara'ya gelmişlerdir (Çizelge 7).

Çizelge 7. Ailelerin Ankara'ya Geliş Yılına İlişkin Bulguların Dağılımı

Geliş yılı	Frekans	Yüzde (%)
1960-1970	11	11,7
1981-1990	11	11,7
1991-2000	40	42,5
2001 ve sonrası	32	34,1
Toplam	94	100,0

Göçlerin 1991 ve sonrasında olmasını etkileyen iki nedenden bahsedilebilir. Bunlardan biri Türkiye'de 1990'ların başında başlayan ve 1994'te büyük bir ekonomik krizin yaşanmasını sağlayan ekonomik nedenler, diğeri ise ülkenin doğusunda yaşanan çatışmalardan kaynaklanan zorunlu göçler.

Ailelerin Ankara'ya Geliş Nedenleri

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin % 55,1 (n=43)'i ailelerinin Ankara'ya geliş nedeni olarak işi, % 25,6 (n=20)'sı tayini, % 11,5 (n=9)'i eğitimi ve % 5,1 (n=4)'i ise zorunlu göçü göstermişlerdir. Gecekondu okullarında okuyan öğrencilerin % 65,6 (n=21)'sı ailelerinin Ankara'ya geliş nedeni olarak işi, % 15,6 (n=5)'i eğitimi, % 15,6 (n=5)'i zorunlu göçü ve % 3,1 (n=1)'i ise tayini göstermişlerdir (Çizelge 8, 9).

Çizelge 8. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Ailelerinin Ankara'ya Gelme Nedenleri Dağılımı

Devam Edilen Okul					Zorunlu Göç		Tayin		Hastalık		Toplam	
	İş için		Eğitim için									
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
A	20	71,4	4	14,3	2	7,1	2	7,1	0	0,0	28	100,0
B	7	41,2	0	0,0	1	5,9	7	41,2	2	11,8	17	100,0
C	2	18,2	2	18,2	0	0,0	7	63,6	0	0,0	11	100,0
D	9	90,0	1	10,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	10	100,0
E	5	41,7	2	16,7	1	8,3	4	33,3	0	0,0	12	100,0
Toplam	43	55,1	9	11,5	4	5,1	20	25,6	2	2,6	78	100,0

Çizelge 9. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Ailelerinin Ankara'ya Gelme Nedenleri Dağılımı

Devam Edilen Okul	İş için		Eğitim için		Zorunlu Göç		Tayin		Hastalık		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
F	3	75,0	0	0,0	0	0,0	1	25,0	0	0,0	4	100,0
G	6	66,7	3	33,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	9	100,0
H	2	50,0	0	0,0	2	50,0	0	0,0	0	0,0	4	100,0
I	6	75,0	1	12,5	1	12,5	0	0,0	0	0,0	8	100,0
J	4	57,1	1	14,3	2	28,6	0	0,0	0	0,0	7	100,0
Toplam	21	65,6	5	15,6	5	15,6	1	3,1	0	0,0	32	100,0

Çizelge 10. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Ailelerinin Ankara'ya Gelme Nedenleri Dağılımı

	İş için		Eğitim için		Zorunlu Göç		Tayin		Hastalık		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Görece Ayrıcalıklı Okullar	43	55,1	9	11,5	4	5,1	20	25,6	2	2,6	78	100,0
Gecekondu Okulları	21	65,6	5	15,6	5	15,6	1	3,1	0	0,0	32	100,0
Toplam	64	58,2	14	12,7	9	8,2	21	19,1	2	1,8	110	100,0

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin % 55,1 (n=43)'i ailelerinin Ankara'ya geliş nedeni olarak işi ve % 5,1 (n=4)'i ise zorunlu göçü göstermişlerdir. Gecekondu okullarında okuyan öğrencilerin % 65,6 (n=21)'si ailelerinin Ankara'ya geliş nedeni olarak işi ve % 15,6 (n=5)'i ise zorunlu göçü göstermişlerdir. İş için ve zorunlu göç yoluyla Ankara'ya gelen ailelerin çocukları daha çok gecekondu okullarına devam etmektedir. İş bulmak için Ankara'ya gelen ailelerin büyük çoğunluğu ciddi ekonomik sıkıntılar yaşamaktadır. Ekonomik olarak zayıf olanlar ise göç ettikleri kentlerin gecekondu bölgelerine yerleşmek zorundadırlar. Çünkü

varoşlarda hayat daha ucuzdur. Ailelerin yaşadığı yoksulluk çocukları da çok kötü etkilemektedir. Bu aileler ulaşım maliyetlerine katlanamayacakları için çocuklarını yürüme mesafesinde bir okula göndereceklerdir.

Öğrencilerin Okul Dışında Yaptıkları Etkinliklere Ait Bulgular

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin % 30,2 (n=127)'si okul dışındaki zamanını dershaneye ya da kursa giderek değerlendirmekte iken, gecekondlu okullarında ise bu oran % 14,2 (n=19)'dir. Okul dışındaki zamanını televizyon izleyerek geçirenlerin oranı görece ayrıcalıklı okullarda %18,4 (n=77) iken, gecekondlu okullarında %23,1 (n=31) dir. Aynı zamanda okul dışı zamanını sosyal bir faaliyete katılarak geçirenlerin oranı ise görece ayrıcalıklı okullarda % 20 (n=84) iken gecekondlu okullarında %12,8 (n=17) dir (Çizelge 11, 12).

Çizelge 11. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Okul Dışında Yaptıkları Etkinliklere Ait Bulguların Dağılımı

Devam Edilen Okul	Dershaneye ya da kursa giden		Özel ders alan		İnternet cafede zaman geçiren		Televizyon izleyen		Ailesine evde yardımcı olan		Bir işte çalışan		Sosyal faaliyetlere katılan		Diğer		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
A	19	15,0	2	12,5	5	21,7	18	23,4	19	31,1	1	100,0	11	13,1	13	41,9	88	100,0
B	18	14,2	1	6,2	4	17,4	9	11,7	8	13,1	0	0,0	11	13,1	6	19,4	57	100,0
C	35	27,6	4	25,0	5	21,7	14	18,2	8	13,1	0	0,0	19	22,6	5	16,1	90	100,0
D	30	23,6	5	31,2	7	30,4	18	23,4	13	21,3	0	0,0	20	23,8	3	9,7	96	100,0
E	25	19,7	4	25,0	2	8,7	18	23,4	13	21,3	0	0,0	23	27,4	4	12,9	89	100,0
Toplam	127	30,2	16	3,8	23	5,5	77	18,4	61	14,5	1	0,2	84	20,0	31	7,4	420	100,0

Çizelge 12. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Okul Dışında Yaptıkları Etkinliklere Ait Bulguların Dağılımı

Devam Edilen Okul	Dershaneye ya da kursa giden		Özel ders alan		internet cafede zaman geçiren		Televizyon izleyen		Ailesine evde yardımcı olan		Bir işte çalışan		Sosyal faaliyetlere katılan		Diğer		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
F	4	21,1	1	50,0	2	25,0	4	12,9	5	11,9	0	0,0	3	17,6	3	25,0	22	100,0
G	4	21,1	0	0,0	1	12,5	8	25,8	14	33,3	1	33,3	7	41,2	3	25,0	38	100,0
H	3	15,8	0	0,0	1	12,5	6	19,4	3	7,1	0	0,0	3	17,6	0	0,0	16	100,0
I	1	5,3	0	0,0	0	0,0	7	22,6	16	38,1	1	33,3	1	5,9	5	41,7	31	100,0
J	7	36,8	1	50,0	4	50,0	6	19,4	4	9,5	1	33,3	3	17,6	1	8,3	27	100,0
Toplam	19	14,2	2	1,5	8	6,0	31	23,1	42	31,3	3	2,2	17	12,8	12	8,9	134	100,0

Çizelge 13. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Okul Dışında Yaptıkları Etkinliklere Ait Bulguların Dağılımı

	Dershaneye ya da kursa giden		Özel ders alan		internet cafede zaman geçiren		Televizyon izleyen		Ailesine evde yardımcı olan		Bir işte çalışan		Sosyal faaliyetlere katılan		Diğer		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Görece Ayrıcalıklı Okullar	127	30,2	16	3,8	23	5,5	77	18,4	61	14,5	1	0,2	84	20,0	31	7,4	420	100,0
Gecekondu Okulları	19	14,2	2	1,5	8	6,0	31	23,1	42	31,3	3	2,2	17	12,8	12	8,9	134	100,0
Toplam	146	26,4	18	3,2	31	5,6	108	19,5	103	18,6	4	0,7	101	18,2	43	7,8	554	100,0

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin % 30,2 (n=127)'si okul dışındaki zamanını dershaneye ya da kursa giderek değerlendirmekte iken, gecekondu okullarında ise bu oran % 14,2 (n=19)'dir. Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin önemli bir kısmı okul dışında dersane, kurs ya da özel ders alarak ekstra takviye sağlamaktayken, gecekondu okullarındaki öğrencilerin ancak bir

ÖĞRENCİLERİN SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Öğrencilerin Oturduğu Eve Ailesinin Sahip Olma Durumu

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 56,9'unun (n=174) oturduğu ev kendi ailesine aitken, % 42,8'inin (n=131) ise ailesi oturduğu evin sahibi değildir (Çizelge 15).

Çizelge 15. Öğrencilerin Oturduğu Eve Ailesinin Sahip Olup Olmadıklarına Göre Durumu

Oturduğunuz ev kendinizin mi?	Frekans (n)	Yüzde(%)
Evet	174	56,9
Hayır	131	42,8
Cevap vermeyen	1	0,3
Toplam	306	100,0

Öğrencilerin Oturduğu Evin Özelliği

Ankete katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu % 67,7'si (n=207) kaloriferli ya da kombili apartman dairesinde ikamet etmektedir. Gecekondu tipi bir evde oturanlar % 22,9 (n=70)'luk gibi hiç de azımsanmayacak bir dilimi oluşturmaktadır. Dupleks ya da tripleks tipi müstakil bir evde oturanlar ise % 2,9 (n=9) düzeyindedir (Çizelge 16).

Çizelge 16. Öğrencilerin Oturulan Evin Özelliğine Göre Dağılımı

Oturulan Ev	Frekans (n)	Yüzde(%)
Apartman dairesi, kaloriferli	103	33,7
Apartman dairesi, kombili	104	34,0
Apartman dairesi, sobalı	13	4,2
Müstakil ev, dupleks ya da tripleks	9	2,9
Müstakil ev, gecekondu	70	22,9
Cevap vermeyen	3	1,0
Diğerleri	4	1,3
Toplam	306	100,0

Yukarıdaki çizelgede görüldüğü gibi öğrencilerin %22,9'u gecekonduda oturmaktadır. Gecekonduda, hızlı nüfus artışı ve iç göçler nedeniyle ortaya çıkan bir olgudur. İmar İskan Bakanlığı'nın tanımına göre gecekonduda : "kendisine ait olmayan yerde imar yasalarına aykırı sağlıklı, planlama ve teknik olanaklardan yoksun alcelacele yapılmış konut"tur (<http://etkinsanat.blogcu.com/gecekondusorunu-160773.html>). O halde her 100 öğrenciden 23'ü sağlıklı bir konutta yaşamaktadır. Barınma problemi yaşayan bu öğrencilerin sağlıklı olarak öğrenimlerine devam etme oranının diğer bu tür problem yaşamayan öğrencilere göre daha düşük olacağını düşünebiliriz.

Oturulan Evin Isınma Özelliği

Ankete katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu % 69,6'sı (n=213) kalorifer ya da kombi ile ısınmaktadır. Soba ile ısınanlar da % 26,5 (n=81) oranla hiç de azımsanmayacak bir dilimi oluşturmaktadır (Çizelge 17).

Çizelge 17. Öğrencilerin Oturulan Evin Isınma Özelliğine Göre Dağılımı

Isınma Şekli	Frekans (n)	Yüzde (%)
Soba	81	26,5
Kalorifer	107	35,0
Kombi	106	34,6
Elektrikli ısıtıcı	7	2,3
Cevap vermeyen	2	0,7
Diğerleri	3	1,0
Toplam	306	100,0

Öğrencilerin Okula Ulaşımı Sağlama Biçimi

Çizelge 18 ve 19 birlikte değerlendirildiğinde görece ayrıcalıklı kamu okullarında ulaşımını servis ve özel araç ile sağlayanların oranı % 40,9 (n=90) iken gecekonduda okullarında ulaşımını servis ve özel araç ile sağlayanlar sadece % 10,6 (n=9) dır.

Çizelge 18. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Okula Ulaşımı Sağlama Biçimleri

	Okula Ulaşım Biçimi											
Devam edilen okul	Servisle		Özel Araçla		Toplu Tasıma Aracıyla		Yürüyerek		Diğerleri (taksi vb.)		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
A	4	7,1	2	3,6	4	7,1	45	80,4	1	1,8	56	100,0
B	6	18,2	2	6,1	2	6,1	23	69,7	0	0,0	33	100,0
C	22	51,2	3	7,0	7	16,3	11	25,6	0	0,0	43	100,0
D	16	37,2	6	14,0	0	0,0	21	48,8	0	0,0	43	100,0
E	24	53,3	5	11,2	1	2,2	15	33,3	0	0,0	45	100,0
Toplam	72	32,7	18	8,2	14	6,4	115	52,3	1	0,5	220	100,0

Çizelge 19. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Okula Ulaşımı Sağlama Biçimleri

	Okula Ulaşım Biçimi											
Devam edilen okul	Servisle		Özel Araçla		Toplu Tasıma Aracıyla		Yürüyerek		Diğerleri (taksi vb.)		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
F	0	0,0	0	0,0	0	0,0	10	100,0	0	0,0	10	100,0
G	0	0,0	1	4,0	0	0,0	24	96,0	0	0,0	25	100,0
H	0	0,0	0	0,0	0	0,0	7	100,0	0	0,0	7	100,0
I	7	26,9	0	0,0	0	0,0	19	73,1	0	0,0	26	100,0
J	0	0,0	1	2,9	1	2,9	16	94,2	0	0,0	17	100,0
Toplam	7	8,2	2	2,4	0	0,0	76	89,4	0	0,0	85	100,0

Çizelge 38. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerin Annelerinin Sosyal Güvence Türüne Göre Dağılımı

Devam edilen okul	Okula Ulaşım Biçimi											
	Servisle		Özel Araçla		Toplu Tasıma Aracıyla		Yürüyerek		Diğerleri (taksi vb.)		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Görece Ayrıcalıklı Okullar	72	32,6	18	8,2	14	6,4	115	52,3	1	0,5	220	100,0
Gecekondu Okulları	7	8,2	2	2,4	0	0,0	76	89,4	0	0,0	85	100,0
Toplam	79	25,9	20	6,6	14	4,6	191	62,6	1	0,3	305	100,0

Görece ayrıcalıklı kamu okullarında ulaşımını servis ve özel araç ile sağlayanların oranı % 40,9 (n=90) iken gecekondu okullarında ulaşımını servis ve özel araç ile sağlayanlar sadece % 10,6 (n=9) dır. Ekonomik olarak güçlü olan aileler servis ve özel araç maliyetlerine katlanarak ayrıca çocuklarının uyuklarından çalarak görece ayrıcalıklı kamu okullarına gönderirken, bu maliyetlere katlanamayan düşük gelirli aileler "mahalle mekteplerini" tercih etmektedir. Dolayısıyla öğrenciler okula yürüyerek gitmektedirler. Bu durum ekonomik durumu güçlü olan aile çocuklarına avantaj sağlamaktadır. Bu aileler servis maliyetlerine katlanarak çocuklarını görece daha nitelikli eğitim verdiklerini düşündükleri okullara gönderebilmektedirler. Servis maliyetine katlanamayan yoksul aile çocukları ise en yakın okula razı olmak zorundadırlar.

Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumu

Çizelge 21 ve 22 birlikte değerlendirildiğinde görece ayrıcalıklı kamu okullarında en fazla okur-yazar olan annelerin oranı % 1 (n=2) iken gecekondu okullarında en fazla okur-yazar olanların oranı % 11,8 (n=10) dir. Aynı zamanda görece ayrıcalıklı kamu okullarında üniversite ve üstü öğrenim gören anne oranı % 34,1 (n=74) iken gecekondu okullarında üniversite ve üstü öğrenim gören anne bulunmamaktadır (Çizelge 21, 22).

Görece ayrıcalıklı kamu okullarında öğrenim gören öğrencilerin anneleri, gecekondlu okullarında öğrenim gören öğrencilerin annelerine göre daha yüksek öğrenim düzeyine sahiptir. Bu da eğitim düzeyi yüksek annelerin çocuklarının görece ayrıcalıklı kamu okullarına devam ettiğini göstermektedir.

Çizelge 21. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Annelerinin Öğrenim Durumu

Devam Edilen Okul	Öğrenim Düzeyi									
	En Fazla Okur-Yazar		İlköğretim		Lise ve Dengi Okul		Üniversite ve Üstü öğrenim gören		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
A	1	1,8	23	41,0	23	41,1	9	16,1	56	100,0
B	0	0,0	6	18,2	19	57,6	8	24,2	33	100,0
C	0	0,0	7	16,3	16	37,2	20	46,5	43	100,0
D	0	0,0	6	14,0	17	39,5	20	46,6	43	100,0
E	1	2,3	9	21,0	16	37,2	17	39,6	43	100,0

Çizelge 22. Gecekondlu Okulları Öğrencilerinin Annelerinin Öğrenim Durumu

Devam Edilen Okul	Öğrenim Düzeyi									
	En Fazla Okur-Yazar		İlköğretim		Lise ve Dengi Okul		Üniversite ve Üstü öğrenim gören		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
F	1	10,0	6	60,0	3	30,0	0	0,0	10	100,0
G	5	20,0	13	52,0	7	28,0	0	0,0	25	100,0
H	3	42,6	4	57,1	0	0,0	0	0,0	7	100,0
I	0	0,0	24	92,3	2	7,7	0	0,0	26	100,0
J	1	5,9	12	69,8	4	23,5	0	0,0	17	100,0

Çizelge 38. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerin Annelerinin Sosyal Güvence Türüne Göre Dağılımı

	Öğrenim Düzeyi									
	En Fazla Okur-Yazar		İlköğretim		Lise ve Dengi Okul		Üniversite ve Üstü öğrenim gören		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Görece Ayrıcalıklı Okullar	2	0,9	51	23,4	91	41,7	74	34,0	218	100,0
Gecekondu Okulları	10	11,8	59	69,4	16	18,8	0	0,0	85	100,0
Toplam	12	4,0	110	36,3	107	35,3	74	24,4	303	100,0

Görece ayrıcalıklı kamu okullarında üniversite ve üstü öğrenim gören anne oranı % 34,0 (n=74) iken gecekondu okullarında üniversite ve üstü öğrenim gören anne bulunmamaktadır. Gecekondu okullarına devam eden öğrencilerin annelerinin lise ve dengi bir okul mezunu olma oranının düşük olması ve hiç birinin üniversite ve üstü öğrenim görmemiş olması bu bölgelerde kadınların eğitim yaşantısına katılımının ilköğretimden sonra yani zorunlu temel eğitim çağından sonra büyük oranda bittiğini göstermektedir. Aynı zamanda kadın ve erkeğin eğitimden yararlanma olanağının eşit olmadığını ve kadının aleyhine bir seyir izlediğini görmekteyiz. Bu durum kadınların toplumsal hayata katılımını zorlaştırmaktadır. Okuma-yazma bilmemek, kadınların en temel günlük ihtiyaçların karşılanmasında ciddi zorluklar yaşanmasına neden olmaktadır.

Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumu

Çizelge 24 ve 25 birlikte değerlendirildiğinde görece ayrıcalıklı kamu okullarında en fazla okur-yazar olan babaların oranı % 0,5 (n=1) iken gecekondu okullarında en fazla okur-yazar olanların oranı % 5,9 (n=5) dur. Aynı zamanda görece ayrıcalıklı kamu okullarında üniversite ve üstü öğrenim gören baba oranı %

51.5 (n=112) iken gecekondlu okullarında üniversite ve üstü öğrenim gören babaların oranı % 8.2 (n=7) dir.

Görece ayrıcalıklı kamu okullarında öğrenim gören öğrencilerin babaları, gecekondlu okullarında öğrenim gören öğrencilerin babalarına göre daha yüksek öğrenim düzeyine sahiptir. Bu da eğitim düzeyi yüksek babaların çocuklarının görece ayrıcalıklı kamu okullarına devam ettiğini göstermektedir.

Çizelge 24. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Babalarının Öğrenim Durumu

Devam Edilen Okul	Öğrenim Düzeyi									
	En Fazla Okur-Yazar		İlköğretim		Lise ve dengi okul		Üniversite ve Üstü öğrenim gören		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
A	1	1,8	16	29,1	26	47,3	12	21,8	55	100,0
B	0	0,0	3	9,1	13	39,4	17	51,5	33	100,0
C	0	0,0	2	4,7	10	23,3	31	72,0	43	100,0
D	0	0,0	4	9,3	14	32,5	25	58,2	43	100,0
E	0	0,0	3	6,8	14	31,8	27	61,4	44	100,0

Çizelge 25. Gecekondlu Okulları Öğrencilerinin Babalarının Öğrenim Durumu

Devam Edilen Okul	Öğrenim Düzeyi									
	En Fazla Okur-Yazar		İlköğretim		Lise ve dengi okul		Üniversite ve Üstü öğrenim gören		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
F	0	0,0	5	50,0	3	30,0	2	20,0	10	100,0
G	3	12,0	14	56,0	7	28,0	1	4,0	25	100,0
H	2	28,6	2	28,6	2	28,6	1	14,2	7	100,0
I	0	0,0	21	80,7	4	15,4	1	3,9	26	100,0
J	0	0,0	8	47,1	7	41,2	2	11,7	17	100,0

Çizelge 38. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerin Annelerinin Sosyal Güvence Türüne Göre Dağılımı

	Öğrenim Düzeyi									
	En Fazla Okur-Yazar		İlköğretim		Lise ve Dengi Okul		Üniversite ve Üstü öğrenim gören		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Görece Ayrıcalıklı Okullar	1	0,5	28	12,8	77	35,3	112	51,4	218	100,0
Gecekondu Okulları	5	5,9	50	58,8	23	27,1	7	8,2	85	100,0
Toplam	6	2,0	78	25,7	100	33,0	119	39,3	303	100,0

Görece ayrıcalıklı kamu okullarında üniversite ve üstü öğrenim gören baba oranı % 51.4 (n=112) iken gecekondu okullarında üniversite ve üstü öğrenim gören babaların oranı % 8.2 (n=7) dir.Gecekondu okullarına devam eden öğrencilerin babalarının yarısından fazlasının ilköğretim ve altında bir eğitim düzeyine sahip oldukları dikkate alındığında sosyal ve ekonomik ilişkiler açısından söz konusu çocukların babaları diğer ayrıcalıklı okullara devam eden çocukların babalarına göre daha dezavantajlıdır.

Ayrıca yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi annelerin babalara göre daha düşük eğitime sahip olduğunu görmekteyiz. Bu da ülkemizde kadınların eğitime ulaşmalarının erkeklere göre daha zor ve erkekler lehine bir dağılımın olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin Annelerinin Mesleği

Öğrencilerin annelerinin yaptıkları mesleklere göre dağılımında görece ayrıcalıklı kamu okullarının % 9,6'sının (n= 13) işçi oluştururken bu durum gecekondu okullarında % 36 (n=9) dir. Kamu kurumlarında memur olanların görece ayrıcalıklı

kamu okullarında ki oranı %57,4 (n=78) iken gecekondlu okullarında kamu kurumlarında memur olan anne bulunmamaktadır. Görece ayrıcalıklı kamu okullarında esnaf- serbest meslek sahibi anne bulunmamaktayken, gecekondlu okullarında % 24 (n=6) dır. Kamu kurumlarında yüksek düzeyde memur olanların oranı görece ayrıcalıklı kamu okullarında % 6.6 (n=9) iken gecekondlu okullarında yüksek düzeyde memur anne bulunmamaktadır (Çizelge 27, 28).

Görece ayrıcalıklı kamu okullarında öğrenim gören öğrencilerin anneleri, gecekondlu okullarında öğrenim gören öğrencilerin annelerine göre daha iyi mesleklere sahiptir. Daha iyi mesleklere sahip anneler çocuklarını görece ayrıcalıklı kamu okullarına göndermektedir. Sosyal statüsü düşük olan ve muhtemelen daha az gelir getiren annelerin çocukları ise gecekondlu okullarına gitmektedir.

Sosyal statüsü yüksek ve iyi gelir sahibi olan annelerin çocuklarının gittiği görece ayrıcalıklı kamu okulları bu durumdan dolayı bir ayrıcalık kazanmakta ve gecekondlu okullarına oranla daha avantajlı hale gelmektedir.

Çizelge 27. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Dağılımı

Devam Edilen Okul									Kamu kurumlarında yüksek düzeyde				Toplam	
	Çiftçi		İşçi		Esnaf-Serbest Meslek		Kamu kurumlarında memur		Kamu kurumlarında yüksek düzeyde memur		Diğer			
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
A	0	0,0	7	33,3	0	0,0	5	23,8	2	9,5	7	33,3	21	100,0
B	0	0,0	3	15,8	0	0,0	8	42,1	0	0,0	8	42,1	19	100,0
C	0	0,0	1	2,9	0	0,0	28	80,0	1	2,9	5	14,3	35	100,0
D	0	0,0	2	5,7	0	0,0	26	74,3	3	8,6	4	11,4	35	100,0
E	0	0,0	0	0,0	0	0,0	11	42,3	3	11,5	12	46,2	26	100,0
Toplam	0	0,0	13	9,6	0	0,0	78	57,4	9	6,6	36	26,5	136	100,0

Çizelge 28. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Dağılımı

Devam Edilen Okul					Esnaf-Serbest Meslek		Kamu kurumlarında memur		Kamu kurumlarında yüksek düzeyde memur		Diğer		Toplam	
	Çiftçi		İşçi											
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
F	0	0,0	1	25,0	1	25,0	0	0,0	0	0,0	2	50,0	4	100,0
G	0	0,0	3	33,3	2	22,2	0	0,0	0	0,0	4	44,4	9	100,0
H	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0	1	100,0
I	0	0,0	0	0,0	2	66,7	0	0,0	0	0,0	1	33,3	3	100,0
J	0	0,0	5	62,5	1	12,5	0	0,0	0	0,0	2	25,0	8	100,0
Toplam	0	0,0	9	36,0	6	24,0	0	0,0	0	0,0	10	40,0	25	100,0

Çizelge 29. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Dağılımı

Devam Edilen Okul					Esnaf-Serbest Meslek		Kamu kurumlarında memur		Kamu kurumlarında yüksek düzeyde memur		Diğer		Toplam	
	Çiftçi		İşçi											
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Görece Ayrıcalıklı Okullar	0	0,0	13	9,6	0	0,0	78	57,4	9	6,6	36	26,5	136	100,0
Gecekondu Okulları	0	0,0	9	36,0	6	24,0	0	0,0	0	0,0	10	40,0	25	100,0
Toplam	0	0,0	22	13,7	6	3,7	78	48,4	9	5,6	46	28,6	161	100,0

Kamu kurumlarında memur olanların görece ayrıcalıklı kamu okullarında ki oranı %57,4 (n=78) iken gecekondu okullarında kamu kurumlarında memur olan anne bulunmamaktadır. Görece ayrıcalıklı kamu okullarında esnaf- serbest meslek

sahibi anne bulunmamaktayken, gecekondlu okullarında % 24,0 (n=6) dır. Kamu kurumlarında yüksek düzeyde memur olanların oranı görece ayrıcalıklı kamu okullarında % 6.6 (n=9) iken gecekondlu okullarında yüksek düzeyde memur anne bulunmamaktadır. Anket uygulanan 306 öğrenciden sadece 161'inin annesinin bir mesleğinin olması kadınların çoğunun meslek sahibi olabilecek bir eğitim almadıklarını ya da meslek edinme süreçlerine katılmadıklarını düşündürmektedir. Bu da meslek edinmenin halen erkeklere ait bir süreç olduğu algısının devam ettiğini göstermektedir.

Kadınlar ve yoksulluk üzerine yapılan araştırmalarda gösteriyor ki kadınların erkeklere göre yoksulluktan daha fazla etkilenmektedirler. Yoksul aileler gıda gibi zorunlu ihtiyaçları dışındaki harcamalardan mümkün olduğunca kaçınmaya çalışmaktadırlar. Çocukların eğitimi de bu kalemlerden biridir. Dolayısıyla ailede çocukların eğitime son verilmesi gereken durumlarda önce kız çocukları tercih edilmektedir. Kadınların çalışması da tercih edilen bir konu olmadığından, kadınların okutulması ve bir meslek sahibi olması çok da gerekli olmayan bir harcama olarak görülmektedir.

Öğrencilerin Babalarının Mesleği

Öğrencilerin babalarının yaptıkları mesleklere göre dağılımında görece ayrıcalıklı kamu okullarının % 11,2'sini (n= 24) işçi oluştururken bu durum gecekondlu okullarında % 30,3 (n=24) dir. Esnaf-serbest meslek olanların görece ayrıcalıklı kamu okullarındaki oranı %38,8 (n=83) iken gecekondlu okullarında % 15,2 (n=12) dir. Kamu kurumlarında memur olanların görece ayrıcalıklı kamu okullarındaki oranı % 21,0 (n=45) iken gecekondlu okullarında % 8,9 (n=7) dir. Kamu kurumlarında yüksek düzeyde memur olanların oranı görece ayrıcalıklı kamu okullarında % 8,4 (n=18) iken gecekondlu okullarında bu oran % 6,5 (n=5) dir (Çizelge 30,31).

Görece ayrıcalıklı kamu okullarında öğrenim gören öğrencilerin babaları, gecekondlu okullarında öğrenim gören öğrencilerin babalarına göre toplumsal statüsü yüksek mesleklere sahiptir. Statüsü yüksek mesleklere sahip babalar çocuklarını görece ayrıcalıklı kamu okullarına göndermektedir. Sosyal statüsü düşük olan ve muhtemelen daha az gelir getiren babalar ise çocuklarını gecekondlu okullara göndermektedirler.

Çizelge 30. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Babalarının Mesleğine Göre Dağılımı

Devam Edilen Okul					Esnaf-Serbest Meslek		Kamu kurumlarında memur		Kamu kurumlarında yüksek düzeyde memur		Diğer		Toplam	
	Çiftçi		İşçi											
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
A	0	0,0	12	22,6	18	34,0	7	13,2	2	3,8	14	26,4	53	100,0
B	0	0,0	1	3,0	11	33,3	6	18,2	3	9,1	12	36,4	33	100,0
C	0	0,0	4	9,3	19	44,2	11	25,6	4	9,3	5	11,6	43	100,0
D	0	0,0	4	10,0	21	52,5	12	30,0	1	2,5	2	5,0	40	100,0
E	0	0,0	3	6,7	14	31,1	9	20,0	8	17,8	11	24,4	45	100,0
Toplam	0	0,0	24	11,2	83	38,8	45	21,0	18	8,4	44	20,6	214	100,0

Çizelge 31. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Babalarının Mesleğine Göre Dağılımı

Devam Edilen Okul					Esnaf-Serbest Meslek		Kamu kurumlarında memur		Kamu kurumlarında yüksek düzeyde memur		Diğer		Toplam	
	Çiftçi		İşçi											
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
F	0	0,0	2	20,0	3	30,0	1	10,0	2	20,0	2	20,0	10	100,0
G	2	8,3	6	25,0	4	16,7	2	8,3	1	4,2	9	37,5	24	100,0
H	0	0,0	1	14,3	1	14,3	0	0,0	0	0,0	5	71,4	7	100,0
I	3	13,1	5	21,7	4	17,4	2	8,7	1	4,3	8	34,8	23	100,0
J	0	0,0	5	33,3	0	0,0	2	13,3	1	6,7	7	46,7	15	100,0
Toplam	5	6,3	19	24,1	12	15,2	7	8,9	5	6,3	31	39,2	79	100,0

Çizelge 38. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerin Annelerinin Sosyal Güvence Türüne Göre Dağılımı

Devam Edilen Okul														
									Kamu kurumlarında yüksek düzeyde memur				Toplam	
	Çiftçi			şçi	Meslek		memur		memur		Diğer			
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Görece Ayrıcalıklı Okullar	0	0,0	24	11,2	83	38,8	45	21,0	18	8,4	44	20,6	214	100,0
Gecekondu Okulları	5	6,3	19	24,1	12	15,2	7	8,9	5	6,3	31	39,3	79	100,0
Toplam	5	1,7	43	14,7	95	32,5	52	17,7	23	7,8	75	25,6	293	100,0

Babalarının yaptıkları mesleklere göre dağılımında görece ayrıcalıklı kamu okullarının % 11,2'sini (n= 24) işçi oluştururken bu durum gecekondu okullarında % 30,3 (n=24) dir. Esnaf-serbest meslek olanların görece ayrıcalıklı kamu okullarındaki oranı %38,8 (n=83) iken gecekondu okullarında % 15,2 (n=12) dir. Kamu kurumlarında memur olanların görece ayrıcalıklı kamu okullarındaki oranı % 21,0 (n=45) iken gecekondu okullarında % 8,9 (n=7) dir. Toplumsal statüsü yüksek ve iyi gelir getiren işlerde çalışan anne-babaların çocukları görece ayrıcalıklı kamu okulları gitmekte, statüsü düşük ve az gelir getiren işlerde çalışan anne-babaların çocukları gecekondu okullarında gitmektedir. Bu durum sınıfsal olarak okulların ayrıldığını ve herkesin sınıfsal gerçekliklerine göre okullara gitmekte olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin Ailelerinin Toplam Geliri

Öğrencilerin ailelerinin aylık toplam gelirine bakıldığında, görece ayrıcalıklı kamu okullarında düzenli ve sabit geliri olmayan aile bulunmamasına karşın gecekondu okullarında bu oran % 32,5 (n=27) dir. Aynı şekilde görece ayrıcalıklı

kamu okullarında 2501 TL ve üzeri geliri olan aile oranı %15,3 (n=39) iken gecekondü okullarında 2501 TL ve üzeri geliri olan aile bulunmamaktadır.

Türk-İş'in 2009 yılı Haziran ayı "Açlık ve Yoksulluk Sınırı" çalışmasına göre dört kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı 2 bin 389 TL'dir (Türk-İş,2009). Bu durum gecekondü okullarına devam eden ve ankete cevap veren öğrenci ve ailelerin tamamının yoksulluk sınırının altında yaşamakta olduğunu göstermektedir.

Çizelge 33 ve 34 incelendiğinde görece ayrıcalıklı kamu okullarına devam eden öğrenci aileleri ile gecekondü okullarına devam eden öğrenci aileleri arasındaki gelir farkı net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu durum yukarıda yaptığımız yorumu desteklemektedir. Okullar sınıfsal olarak ayrılmaktadır. Türkiye gerçekliğine göre daha yüksek geliri olan ailelerin çocuklarının gittiği okullar görece ayrıcalıklı kamu okulları olmaktadır, düzenli bir geliri olmayan ya da düşük gelirli ailelerin çocukların gittiği okullar gecekondü okulları olmaktadır.

Çizelge 33. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Ailelerinin Aylık Toplam Gelirine Göre Dağılımı

Devam Edilen Okul	Düzenli ve sabit bir geliri yok		527-650		651-1500		1501-2500		2501 ve üzeri		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
A	0	0,0	2	3,9	8	15,7	30	58,8	11	21,6	51	100,0
B	0	0,0	1	3,0	13	39,4	13	39,4	6	18,2	33	100,0
C	0	0,0	1	2,4	11	26,2	24	57,1	6	14,3	42	100,0
D	0	0,0	1	2,3	17	39,5	17	39,5	8	18,7	43	100,0
E	0	0,0	0	0,0	14	33,3	20	47,6	8	19,0	42	100,0

Çizelge 34. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Ailelerinin Aylık Toplam Gelirine Göre Dağılımı

Devam Edilen Okul	Düzenli ve sabit bir geliri yok		527-650		651-1500		1501-2500		2501 ve üzeri		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
F	3	30,0	1	10,0	4	40,0	2	20,0	0	0,0	10	100,0
G	6	25,0	6	25,0	11	45,8	1	4,2	0	0,0	24	100,0
H	2	28,6	2	28,6	2	28,6	1	14,3	0	0,0	7	100,0
I	14	56,0	7	28,0	4	16,0	0	0,0	0	0,0	25	100,0
J	2	11,8	2	11,8	9	52,9	4	23,5	0	0,0	17	100,0
Toplam	27	32,5	18	21,7	30	36,1	8	9,6	0	0,0	83	100,0

Çizelge 35. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Toplam Gelirine Göre Dağılımı

	Düzenli ve sabit bir geliri yok		527-650		651-1500		1501-2500		2501 ve üzeri		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Görece Ayrıcalıklı Okullar	0	0,0	5	2,4	63	30,1	104	49,8	37	17,7	209	100,0
Gecekondu Okulları	27	32,5	18	21,7	30	36,1	8	9,6	0	0,0	83	100,0
Toplam	27	9,2	23	7,9	93	31,8	112	38,4	37	12,7	292	100,0

Görece ayrıcalıklı kamu okullarında düzenli ve sabit geliri olmayan aile bulunmamasına karşın gecekondu okullarında bu oran % 32,5 (n=27) dir. Aynı şekilde görece ayrıcalıklı kamu okullarında 2501 TL ve üzeri geliri olan aile oranı %15,3 (n=39) iken gecekondu okullarında 2501 TL ve üzeri geliri olan aile bulunmamaktadır Eşit olmayan gelir dağılımı sonucu benzer gelire sahip olan ailelerin yine kendilerine yakın gelire sahip olanların oturdukları bölgelere

yerleştiklerini söyleyebiliriz. Çizelge 35'te de görüldüğü gibi gecekondü okullarına devam eden çocukların ailelerinin yarıdan fazlası ya düzenli ve sabit bir geliri yok ya da asgari ücret almaktadır. Gece kondü okullarına devam eden çocukların büyük çoğunluğu okula yürüyerek gelmektedirler. Servis maliyetine katlanamayan aileler çocuklarını oturdukları bölgede yürüme mesafesindeki bir okula yollamaktalar. Dolayısıyla gece kondü okullarının bulunduğı bölgeler yoksul insanların oturduğu mahallelerden oluşmaktadır. Bu da bize bireyin sınıfsal gerçekliğine uygun kamusal hizmet aldığıının ipuçlarını vermektedir. Yani yoksul bir mekânda kurulan okul ile zengin bir mekânda kurulan okul hem donanım olarak, hem içerik olarak hem de nitelik olarak aynı olmayacaktır.

Öğrenci Annelerinin Sosyal Güvence Türü

Ankete katılan ve görece ayrıcalıklı kamu okullarında okuyan öğrencilerin annelerinin % 85 (n=175) gibi büyük bir çoğunluğu SGK (SSK, Bağkur, Emekli Sandığı) kapsamında sağlık güvencesine sahipken, % 10,1 oranında bir grubun (n=21) hiçbir sağlık güvencesi bulunmamaktadır. Gecekondü okullarında okuyan öğrencilerin annelerinin % 58,2'sinin SGK (SSK, Bağkur, Emekli Sandığı) kapsamında sağlık güvencesine sahip olduğu, % 30,4'ünün ise hiçbir sağlık güvencesine sahip olmadığını görülmektedir (Çizelge 36,37).

Sağlık güvencesi bulunmayan annelerin çocukları daha çok gecekondü okullarına gitmektedir. Sağlık güvencesinden yoksun olmak insanların daha kaygılı bir yaşam sürmeleri anlamına gelmektedir. Sağlık güvencesiz bir yaşam insanların yaşam kalitesini düşürmektedir. Olası bir sağlık sorununda ekonomik kaygılarla hastalık yeterince tedavi edilemeyecek ve birey sıkıntılar yaşayacaktır.

Çizelge 36. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Annelerinin Sosyal Güvence Türüne Göre Dağılımı

Sosyal Güvence Türü	A		B		C		D		E	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
SGK (SSK, Bağkur, Emekli Sandığı)	45	83,3	25	75,8	35	85,4	38	90,5	32	84,2
Özel Sağlık Sigortası	3	5,6	3	9,0	2	4,9	0	0,0	3	7,9
Yeşil Kart	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Yok	5	9,2	5	15,2	4	9,8	4	9,5	3	7,9
Diğer	1	1,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Toplam	54	100,0	33	100,0	41	100,0	42	100,0	38	100,0

Çizelge 37. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Annelerinin Sosyal Güvence Türüne Göre Dağılımı

Sosyal Güvence Türü	F		G		H		I		J	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
SGK (SSK, Bağkur, Emekli Sandığı)	8	80,0	12	50,0	5	71,4	12	54,5	9	56,2
Özel Sağlık Sigortası	0	0,0	1	4,2	0	0,0	1	4,5	0	0,0
Yeşil Kart	1	10,0	2	8,3	0	0,0	2	9,1	2	12,5
Yok	1	10,0	9	37,5	2	28,6	7	31,8	5	31,2
Diğer	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Toplam	10	100,0	24	100,0	7	100,0	22	100,0	16	100,0

Çizelge 38. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerin Annelerinin Sosyal Güvence Türüne Göre Dağılımı

	SGK (SSK, Bağkur, Emekli Sandığı)		Özel Sağlık Sigortası		Yeşil Kart		Yok		Diğer		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Görece Ayrıcalıklı Okullar	161	77,4	11	5,3	9	4,3	26	12,5	1	0,5	208	100,0
Gecekondu Okulları	46	58,2	2	2,5	7	8,9	24	30,4	0	0,0	79	100,0
Toplam	208	72,4	13	4,4	16	5,5	50	17,4	1	0,3	287	100,0

Gecekondu okullarında okuyan öğrencilerin annelerinin % 58,2'sinin SGK (SSK, Bağkur, Emekli Sandığı) kapsamında sağlık güvencesine sahip olduğu, % 30,4'ünün ise hiçbir sağlık güvencesine sahip olmadığını görülmektedir. Sağlık güvencesi bulunmayan annelerin çocukları daha çok gecekondu okullarına gitmektedir. Sosyal güvenceden yoksun olmak insanların daha kaygılı bir yaşam sürmeleri anlamına gelmektedir. Sağlık güvencesiz bir yaşam insanların yaşam kalitesini düşürmektedir. Olası bir sağlık sorununda ekonomik kaygılarla hastalık yeterince tedavi edilemeyecek ve birey sıkıntılar yaşayacaktır. Yani gecekondu okullarına devam eden öğrenciler, görece ayrıcalıklı okullara devam eden öğrencilere göre daha dezavantajlı bir anne profiline sahiptir.

Öğrenci Babalarının Sosyal Güvence Türü

Görece ayrıcalıklı kamu okullarında okuyan öğrencilerin babalarının % 89,5 (n=189) gibi büyük bir çoğunluğu SGK (SSK, Bağkur, Emekli Sandığı) kapsamında sağlık güvencesine sahipken, % 3,8 oranında bir grubun (n=8) hiçbir sağlık güvencesi bulunmamaktadır. Gecekondu okullarında okuyan öğrencilerin babalarının % 68,5'inin SGK (SSK, Bağkur, Emekli Sandığı) kapsamında sağlık güvencesine sahip olduğu, % 19,8'inin ise hiçbir sağlık güvencesine sahip olmadığı görülmektedir (Çizelge 39,40).

Çizelge 39. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Babalarının Sosyal Güvence Türüne Göre Dağılımı

Sosyal Güvence Türü	A		B		C		D		E	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
SGK (SSK, Bağkur, Emekli Sandığı)	51	91,0	26	78,8	37	90,2	41	97,6	34	87,2
Özel Sağlık Sigortası	2	3,6	5	15,2	4	9,8	1	2,4	1	2,6
Yeşil Kart	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Yok	2	3,6	2	6,1	0	0,0	0	0,0	4	10,3
Diğer	1	1,8	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Toplam	56	100,0	33	100,0	41	100,0	42	100,0	39	100,0

Çizelge 40. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Babalarının Sosyal Güvence Türüne Göre Dağılımı

Sosyal Güvence Türü	F		G		H		I		J	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
SGK (SSK, Bağkur, Emekli Sandığı)	7	70,0	17	70,8	4	57,1	17	68,0	10	66,7
Özel Sağlık Sigortası	0	0,0	1	4,2	0	0,0	1	4,0	1	6,7
Yeşil Kart	2	20,0	3	12,5	0	0,0	0	0,0	2	13,3
Yok	1	10,0	3	12,5	3	42,9	7	28,0	2	13,3
Diğer	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Toplam	10	100,0	24	100,0	7	100,0	25	100,0	15	100,0

Çizelge 65. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Gitmek İstedikleri Lise Türüne İlişkin Beklentilerinin Dağılımı

	SGK (SSK, Bağkur, Emekli Sandığı)		Özel Sağlık Sigortası		Yeşil Kart		Yok		Diğer		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Görece Ayrıcalıklı Okullar	173	82,0	13	6,2	8	3,8	16	7,6	1	0,5	211	100,0
Gecekondu Okulları	55	67,9	3	3,7	7	8,6	16	19,8	0	0,0	81	100,0
Toplam	228	78,1	16	5,5	15	5,1	32	11,0	1	0,3	292	100,0

Gecekondu okullarında okuyan öğrencilerin babalarının % 68,5'inin SGK (SSK, Bağkur, Emekli Sandığı) kapsamında sağlık güvencesine sahip olduğu, % 19,8'inin ise hiçbir sağlık güvencesine sahip olmadığı görülmektedir. O halde basit bir mantıkla gecekondu okullarında okuyan her yüz öğrenciden yaklaşık 20 tanesi hiçbir sağlık güvencesine sahip değildir. Ekonomik güçleri olmadığı için en küçük sağlık problemini bile tedavi edemeyen bundan dolayı temel sağlık sorunlarını bile gideremeyen bireylerin diğer bu tür sorunlar yaşamayan çocuklar ile günümüzün rekabete dayalı eğitim sistemi içerisinde nasıl rekabet edeceklerini düşünmek gerekmektedir.

Aile İçinde Çalışan Birey Sayısına Göre Dağılımı

Ankete katılan ve görece ayrıcalıklı kamu okullarında okuyan öğrencilerin annelerinin çalışma oranı % 4,5 (n=10) , babaların çalışma oranı % 44,5 (n=98) dir. Gecekondu okullarında okuyan öğrencilerin annelerinin çalışma oranı % 1,2 (n=1), babaların çalışma oranı % 69,4 (n=59) dür. Anne ve babanın birlikte çalışma oranı görece ayrıcalıklı kamu okullarında % 44,1 iken gecekondu okullarında bu oran % 23,5 (n=20) dir (Çizelge 42, 43).

Çizelge 42. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Ailelerinde Kimlerin Çalıştığının Dağılımı

Devam edilen okul	Ailede Çalışan Kişiler											
	Anne		Baba		Kardeşler		Kimse Çalışmıyor		Anne ve Baba		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
A	3	5,4	29	51,8	2	3,6	3	5,4	19	33,9	56	100,0
B	1	3,0	16	48,5	1	3,0	1	3,0	14	42,4	33	100,0
C	1	2,3	18	41,9	0	0,0	3	7,0	21	48,8	43	100,0
D	4	9,3	13	30,2	0	0,0	4	9,3	22	51,2	43	100,0
E	1	2,2	22	48,9	0	0,0	1	2,2	21	46,7	45	100,0
Toplam	10	4,5	98	44,5	3	1,4	12	5,5	97	44,1	220	100,0

Çizelge 43. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Ailelerinde Kimlerin Çalıştığının Dağılımı

Devam edilen okul	Ailede Çalışan Kişiler											
	Anne		Baba		Kardeşler		Kimse Çalışmıyor		Anne ve Baba		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
F	0	0,0	4	40,0	1	10,0	1	10,0	4	40,0	10	100,0
G	0	0,0	17	68,0	1	4,0	0	0,0	7	28,0	25	100,0
H	0	0,0	5	71,4	0	0,0	0	0,0	2	28,6	7	100,0
I	1	3,8	24	92,3	0	0,0	0	0,0	1	3,8	26	100,0
J	0	0,0	9	52,9	2	11,8	0	0,0	6	35,3	17	100,0
Toplam	1	1,2	59	69,4	4	4,7	1	1,2	20	23,5	85	100,0

Çizelge 65. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Gitmek İstedikleri Lise Türüne İlişkin Beklentilerinin Dağılımı

	Anne		Baba		Kardeşler		Kimse Çalışmıyor		Anne ve Baba		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Görece Ayrıcalıklı Okullar	10	4,5	98	44,5	3	1,4	12	5,5	97	44,1	220	100,0
Gecekondu Okulları	1	1,2	59	69,4	4	4,7	1	1,2	20	23,5	85	100,0
Toplam	11	3,6	157	51,5	7	2,3	13	4,3	117	38,3	305	100,0

Anne ve babanın birlikte çalışma oranı görece ayrıcalıklı kamu okullarında % 44.1 iken gecekondu okullarında bu oran % 23,5 (n=20) dir. Anne ve babanın birlikte çalıştığı ailelerin çocukları çoğunlukla görece ayrıcalıklı kamu okullarına devam etmektedir. Annenin çalışma yaşamına az katıldığı ailelerdeki çocuklar ise genellikle gecekondu okullarında devam etmektedir. Kadınları genellikle çalışma yaşamının dışında tutma eğilimi var diyebiliriz. Yukarıdaki çizelgeye baktığımızda görece ayrıcalıklı okullara devam eden öğrencilerin annelerinin yarısından fazlasının, gecekondu okullarına devam eden öğrencilerin annelerinin ise 3/4'ünün çalışmadığı ya da çalıştırılmadığını görmekteyiz. Yani cinsiyete dayalı bir çalışma algısının halen toplumun zihninde canlı olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin Annelerinin Çalışmama Nedenleri

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin annelerinin çalışmama nedenleri arasında emeklilik oranı % 18,1 (n=21) iken gecekondu okullarında okuyan öğrencilerin annelerinin çalışmama nedenleri arasında emeklilik bulunmamaktadır. Aynı zamanda görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin annelerinin çalışmama nedenleri arasında "evde bize bakıyor" diyenlerin oranı % 67.2 (n=78), gecekondu okullarında bu oran % 83,9 (n=52) dur (Çizelge 45, 46).

Çizelge 45. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Annelerinin Çalışmama Nedenleri Dağılımı

Devam edilen okul	Annenizin çalışmıyor olmasının sebebi hangisi olabilir?															
	Emekli		Evde Bize Bakıyor		Çalışamaz Halde		Mevsimlik Çalışıyor		İssiz		Geliri Var		Diğer		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
A	2	6,2	24	75,0	0	0,0	0	0,0	3	9,4	0	0,0	3	9,4	32	100,0
B	3	15,0	15	75,0	0	0,0	0	0,0	1	5,0	1	5,0	0	0,0	20	100,0
C	6	27,3	13	59,1	0	0,0	1	4,5	1	4,5	1	4,5	0	0,0	22	100,0
D	6	33,3	9	50,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	5,6	2	11,1	18	100,0
E	4	16,7	17	70,8	1	4,2	0	0,0	0	0,0	1	4,2	1	4,2	24	100,0
Toplam	21	18,1	78	67,2	1	0,9	1	0,9	5	4,3	4	3,4	6	5,2	116	100,0

Çizelge 46. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Annelerinin Çalışmama Nedenleri Dağılımı

Devam edilen okul	Annenizin çalışmıyor olmasının sebebi hangisi olabilir?											
	Evde Bize Bakıyor		Mevsimlik Çalışıyor		İssiz		Geliri Var		Diğer		Total	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
F	6	75,0	0	0,0	0	0,0	2	25,0	0	0,0	8	100,0
G	14	77,8	1	5,6	1	5,6	0	0,0	2	11,1	18	100,0
H	4	100,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	4	100,0
I	19	86,4	1	4,5	1	4,5	0	0,0	1	4,5	22	100,0
J	9	90,0	0	0,0	0	0,0	1	10,0	0	0,0	10	100,0
Toplam	52	83,9	2	3,2	2	3,2	3	4,8	3	4,8	62	100,0

Çizelge 65. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Gitmek İstedikleri Lise Türüne İlişkin Beklentilerinin Dağılımı

	Annenizin çalışmıyor olmasının sebebi hangisi olabilir?															
	Emekli		Evde Bize Bakıyor		Çalışamaz Halde		Mevsimlik Çalışıyor		İssiz		Geliri Var		Diğer		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Görece Ayrıcalıklı Okullar	21	18,1	78	67,2	1	0,9	1	0,9	5	4,3	4	3,4	6	5,2	116	100,0
Gecekondu Okulları	0	0,0	52	83,9	0	0,0	2	3,2	2	3,2	3	4,8	3	4,8	62	100,0
Toplam	21	11,8	130	73,0	1	0,6	3	1,7	7	3,9	7	3,9	9	5,1	178	100,0

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin annelerinin çalışmama nedenleri arasında "evde bize bakıyor" diyenlerin oranı % 67,2 (n=78), gecekondu okullarında bu oran % 83,9 (n=52) dur. Hem görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin anneleri hem gecekondu okullarına devam eden öğrencilerin anneleri büyük çoğunlukla ev işleri ve çocuk bakımı görevini üstlenmişlerdir. Bu durum annelerin evde ücretsiz çalışan ev işçilerine dönüştürüldüğünü ve sosyal yaşamın dışında tutulduğunu göstermektedir.

Kadınların çalışma durumundaki bu düşük orana bakarak, kız öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun çalışma hayatına dâhil olmayacağını ön kabulüyle ev kadını kategorilerinin bu öğrenciler için kendinden öncekilere benzeceği düşünülmektedir.

Öğrencilerin Babalarının Çalışmama Nedenleri

Ankete katılan ve görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin babalarının çalışmama nedenleri arasında işsizlik oranı % 7,3 (n=3) iken gecekondu okullarında okuyan öğrencilerin babaların çalışmama nedenleri arasında işsizlik oranı % 43,5 (n=10) dir (Çizelge 48, 49).

Çizelge 48. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Babalarının Çalışmama Nedenleri Dağılımı

Devam edilen okul	Babanın çalışmama nedenleri															
	Emekli		Evde Bize Bakıyor		Çalışamaz Halde		Mevsimlik Çalışıyor		İssiz		Geliri Var		Diğer		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
A	2	25,0	0	0,0	0	0,0	2	25,0	1	12,5	1	12,5	2	25,0	8	100,0
B	3	50,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	33,3	1	16,7	6	100,0
C	3	50,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	16,7	2	33,3	0	0,0	6	100,0
D	7	70,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	10,0	1	10,0	1	10,0	10	100,0
E	3	27,3	1	9,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	6	54,5	1	9,1	11	100,0
Toplam	18	43,9	1	2,4	0	0,0	2	4,9	3	7,3	12	29,3	5	12,2	41	100,0

Çizelge 49. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Babalarının Çalışmama Nedenleri Dağılımı

Devam edilen okul	Babanın çalışmama nedenleri															
	Emekli		Evde Bize Bakıyor		Çalışamaz Halde		Mevsimlik Çalışıyor		İssiz		Geliri Var		Diğer		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
F	1	33,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	33,3	0	0,0	1	33,3	3	100,0
G	3	60,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	20,0	1	20,0	0	0,0	5	100,0
H	1	20,0	0	0,0	0	0,0	1	20,0	3	60,0	0	0,0	0	0,0	5	100,0
I	0	0,0	2	22,2	0	0,0	1	11,1	5	55,6	1	11,1	0	0,0	9	100,0
J	1	100,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0
Toplam	6	26,1	2	8,7	0	0,0	2	8,7	10	43,5	2	8,7	1	4,3	23	100,0

Çizelge 65. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Gitmek İstedikleri Lise Türüne İlişkin Beklentilerinin Dağılımı

	Babanın çalışmama nedenleri															
	Emekli		Evde Bize Bakıyor		Çalışamaz Halde		Mevsimlik Çalışıyor		İşsiz		Geliri Var		Diğer		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Görece Ayrıcalıklı Okullar	18	43,9	1	2,4	0	0,0	2	4,9	3	7,3	12	29,3	5	12,2	41	100,0
Gecekondu Okulları	6	26,1	2	8,7	0	0,0	2	8,7	10	43,5	2	8,7	1	4,3	23	100,0
Toplam	24	37,5	3	4,7	0	0,0	4	6,2	13	20,3	14	21,9	6	9,4	64	100,0

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin babalarının çalışmama nedenleri arasında işsizlik oranı % 7,3 (n=3) iken gecekondu okullarında okuyan öğrencilerin babaların çalışmama nedenleri arasında işsizlik oranı % 43,5 (n=10) dir. İşsiz babaların çocuklarının çoğu gecekondu okullarında öğrenim görmektedir. İşsizlik oranı gecekondu okullarında bu kadar yüksekken, görece ayrıcalıklı okullarda düşük olması bu iki okula devam eden öğrenci ailelerinin hangi sosyo-ekonomik yapıya ait olduğunu göstermektedir. İşsizlik insan yaşamının büyük bir sorunudur. Gecekondu okullarında devam eden öğrencilerin babalarının işsiz olması öğrencilerin yaşamını da olumsuz etkileyecektir. Düzenli beslenememe, sağlık sorunlarını giderememe ve benzeri gibi. İşsizlik aynı zamanda beraberinde birçok psikolojik sorunlar da getirmektedir. Bu sorunlar çocuğu da oldukça etkileyecek ve sağlıklı büyümesini engelleyecektir. Ayrıca bilinen bir gerçeklik okullarda katılım payı olarak hiç de azımsanmayacak miktarda para toplanmaktadır. Bu parayı sağlayamayacağı için öğretmeni ve okulu tarafından dışlanan bir öğrenci olma riski oluşacaktır.

Öğrencilerin Harçlık Alma Durumu

Ankete katılan öğrencilerin yarısından fazlası % 53,9 (n=165) günlük harçlık almakta, % 12,4 (n=38)'ü ise hiç harçlık almamaktadır (Çizelge 51).

Çizelge 51. Öğrencilerin Harçlık Alma Durumu Dağılımı

Harçlık alma durumu	Frekans	Yüzde (%)
Günlük	165	53,9
Haftalık	74	24,2
Aylık	20	6,5
Harçlık almıyorum	38	12,4
Cevap vermeyen	9	2,9
Toplam	306	100,0

Öğrencilerin Aldıkları Günlük Harçlık Miktarı

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin % 34,9 (n=67)'u 5 ile 7, % 24,5 (n=47)'i 8 ile 20 ve % 20,8 (n=40)'i ise 21 TL ve üzeri harçlık almaktadır. Gecekondu okullarında okuyan öğrencilerin % 67,8 (n=40)'i 0 ile 2 TL arasında harçlık almaktadır. 21 TL ve üzeri harçlık alanların oranı ise % 1,7 (n=1)'dir (Çizelge 52, 53).

Çizelge 52. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Aldıkları Günlük Harçlık Miktarı Dağılımı

Devam Edilen Okul	0-2 TL		3-4 TL		5-7 TL		8-20		21 ve üzeri		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
A	7	12,5	1	5,9	18	56,2	9	19,1	3	7,5	38	100,0
B	5	15,6	7	41,2	7	12,5	4	8,5	9	22,5	32	100,0
C	3	9,4	4	23,5	10	17,9	10	21,3	12	30,0	39	100,0
D	2	6,2	3	17,6	17	30,4	9	19,1	8	20,0	39	100,0
E	4	12,5	2	11,8	15	26,8	15	31,9	8	20,0	44	100,0
Toplam	21	10,9	17	8,9	67	34,9	47	24,5	40	20,8	192	100,0

Çizelge 53. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Aldıkları Günlük Harçlık Miktarı Dağılımı

Devam Edilen Okul	0-2 TL		3-4 TL		5-7 TL		8-20		21 ve üzeri		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
F	3	7,5	1	50,	2	16,7	0	0,0	1	100,0	7	100,0
G	15	37,5	1	50,0	2	16,7	1	25,0	0	0,0	19	100,0
H	1	2,5	0	0,0	2	16,7	0	0,0	0	0,0	3	100,0
I	13	32,5	0	0,0	3	25,0	1	25,0	0	0,0	17	100,0
J	8	20,0	0	0,0	3	25,0	2	50,0	0	0,0	13	100,0
Toplam	40	67,8	2	3,4	12	20,3	4	6,8	1	1,7	59	100,0

Çizelge 54. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Aldıkları Günlük Harçlık Miktarı Dağılımı

	0-2 TL		3-4 TL		5-7 TL		8-20		21 ve üzeri		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Görece Ayrıcalıklı Okullar	21	10,9	17	8,9	67	34,9	47	24,5	40	20,8	192	100,0
Gecekondu Okulları	40	67,8	2	3,4	12	20,3	4	6,8	1	1,7	59	100,0
Toplam	61	24,3	19	7,6	79	31,5	51	20,3	41	16,3	251	100,0

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin % 20,8 (n=40)'i 21 TL, gecekondu okullarında okuyan öğrencilerin % 67,8 (n=40)'i 0 ile 2 TL arasında harçlık almaktadır. Gelire bağlı olarak öğrencilerin ailelerinden aldığı harçlık miktarı da değişmektedir. Daha yüksek geliri olan ailelerin çocuklarının devam ettiği görece ayrıcalıklı okullarındaki öğrenciler daha yüksek harçlık alırken, gelir seviyesi düşük ailelerin çocuklarının devam ettiği gecekondu okullarındaki öğrencilerin büyük çoğunluğu ya harçlık alamamakta ya da çok az harçlık almaktadır.

Gecekondu okullarındaki öğrencilerin harçlık alamadığı veya çok az harçlık aldığı için okulda ihtiyaç duyduğu bazı gereksinimlerini karşılayamayacağını ve bundan dolayı sorun yaşayabileceğini söyleyebiliriz. Harçlık almak ve miktarı ailelerin

ekonomik durumları ile direkt ilişkili olduğunu varsayarsak, okullar arasındaki yoksulluk farkını hemen kavrayabiliriz. Yoksul ailelerin çocuklarının gittiği okullar ile orta ve üst sınıfın gittiği okullar ayrılmakta, bir yandan cıvılcı renkleri, düzenli bahçesi, ders işlemeye oldukça elverişli sınıf ortamı ve kantin-kafeteryasıyla ayrıcalıklı kamu okulları, diğer yandan çocuk harçlık alamadığı ve dolayısıyla harcama yapamadığı için kantini olmayan gecekondokulları yan yana varlıklarını sürdürmektedir.

Öğrencilerin Yardım Alma Durumu

Ankete katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu % 87,6 (n=268)'sı herhangi bir kişi, kurum ve kuruluştan yardım almadıklarını söylemişlerdir. Yardım aldıklarını beyan edenlerin oranı ise % 9,8 (n=30)'dir. Ankette bu soruya cevap vermeyenlerin oranı ise % 2,6 (n=8)'dir (Çizelge 55).

Çizelge 55. Öğrencilerin Yardım Alma Durumu Dağılımı

Yardım alma durumu	Frekans	Yüzde (%)
Evet	30	9,8
Hayır	268	87,6
Cevap vermeyen	8	2,6
Toplam	306	100,0

Öğrencilerin Aldıkları Yardım Türü

Yardım aldıklarını beyan eden öğrencilerin % 36,1 (n=13)'i gıda yardımı aldıklarını bildirmiş, % 19,5 (n=7)'i ise çizelge 34'teki bütün yardımları aldıklarını söylemişlerdir.

Anket uygulanırken yapılan gözlemler sonucu bu soruya çocukların kimi çekincelerle cevap verdikleri görülmüştür. Yardım almayı ayıp gördükleri ve utandırdıkları için soruya cevap vermede sıkıntılar yaşanmış olabilir. Bundan dolayı yardım alanların oranları daha yüksek olabilir.

Çizelge 56. Öğrencilerin Aldıkları Yardım Türü Dağılımı

Aldığı yardım türü	Frekans	Yüzde (%)
Gıda yardımı	13	36.1
Giyim yardımı	4	11.1
Kırtasiye yardımı	6	16.6
Para yardımı	2	5.6
Diğer	4	11.1
Hepsi	7	19.5
Toplam	36	100,0

Gerek belediyelerin, gerek hayır kuruluşlarının ve hayırsever kişilerin yaptıkları yardımlar aileleri geçici olarak rahatlatmakta ancak işsizlik sorununu ortadan kaldırmamaktadır. Hayırseverlik üzerinden yapılan bu yardımlar sosyal devlet anlayışını askıya almakta ve devletin asli görevlerinden biri olan istihdam yaratma çabasını da ortadan kaldırmaktadır. Böylelikle son kertede kendini geçindiremeyen ancak başkalarının yardımı ile yaşayabilen bağımlı kişilikler yaratılmaktadır.

ÖĞRENCİLERİN OKUL, EĞİTİM VE ÖĞRETİM ALGILARINA İLİŞKİN BULGULAR

Öğrencilerin Kendi Okullarında Okuyup Okumamak İsteklerine İlişkin Görüşleri

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin % 73,9 (n=150)'u kendi okulu dışında bir okulda okumayı istememekteyken, gecekondü okullarında ise bu oran % 50,0 (n=37)'dir (Çizelge 57, 58).

Çizelge 57. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Kendi Okullarında Okuyup Okumamak İsteklerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	A		B		C		D		E		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Evet	21	39,6	6	11,3	7	13,2	16	30,2	3	5,7	53	100,0
Hayır	27	18,0	24	16,0	36	24,0	25	16,7	38	25,3	150	100,0
Toplam	48	23,6	30	14,8	43	21,2	41	20,2	41	20,2	203	100,0

Çizelge 58. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Kendi Okullarında Okuyup Okumamak İsteklerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	F		G		H		I		J		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Evet	3	8,1	11	29,7	3	8,1	17	45,9	3	8,1	37	100,0
Hayır	3	8,1	11	29,7	3	8,1	17	45,9	3	8,1	37	100,0
Toplam	6	8,1	22	29,7	6	8,1	34	46,0	6	8,1	74	100,0

Çizelge 59. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Kendi Okullarında Okuyup Okumamak İsteklerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	Görece Ayrıcalıklı Okullar		Gecekondu Okulları	
	F	%	F	%
Evet	53	26,1	37	50,0
Hayır	150	73,9	37	50,0
Toplam	203	100,0	74	100,0

Görece ayrıcalıklı okullarda okumakta olup anketi cevaplayan öğrencilerin 2/3'ü kendi okulundan memnun iken, gecekondu okullarda okumakta olan ve anketi cevaplayan öğrencilerin % 50'sinden daha azı okullarından memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Bu da gösteriyor ki öğrencilerin önemli bir kısmı kendi okulları ile diğer okullar arasındaki olanakların farklı olduğunun bilincindedirler. Görece ayrıcalıklı okullardaki fiziksel yeterliliklerin iyi olmasının yanında, öğretmen, idareci ve diğer çalışanların da öğrencilere değerli olduklarını hissettirmesi ve onların kişisel gelişimine olumlu katkılar sağlaması öğrencilerin kendi okullarını sevmelerini ve bu okulda okumak istemelerini pekiştirmektedir. Gecekondu okullarında ise var olan fiziksel eksikliklerin yanında bir de ötekileşme duygusu öğrencilerin kendi okullarında değil de başka okullarda okuma istemini artırmaktadır.

Öğrencilerin İyi Bir Okulda Olması Gereken Özelliklere İlişkin Görüşleri

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin % 19,7 (n=35)'si iyi bir okulda sosyal ortamların olması gerektiğini, % 18,5 (n=33)'i eğitiminin iyi olması gerektiğini, % 27,0 (n=48)'si ise çizelge 60'deki özelliklerin hepsinin olması gerektiğini ifade etmiştir. Gecekondu okullarında ise % 29,3 (n=22)'ü kütüphane ve laboratuvar olması gerektiğini, % 22,7 (n=17)'si sosyal ortamların olması gerektiğini, % 10,7 (n=8)'si eğitiminin iyi olması gerektiğini ve % 14,7 (n=11)'si çizelge 61'deki özelliklerin hepsinin olması gerektiğini ifade etmiştir (Çizelge 60, 61).

Çizelge 60. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin İyi Bir Okulda Olması Gereken Özelliklere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	A		B		C		D		E		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Derslikler yeterli, şube sayıları az olmalı	1	20,0	1	20,0	2	40,0	1	20,0	0	0,0	5	2,8
Kütüphane ve laboratuvar olmalı	6	20,7	5	17,2	11	37,9	7	24,1	0	0,0	29	16,3
Eğitimi iyi olmalı	7	21,2	9	27,3	4	12,1	10	30,3	3	9,1	33	18,5
Yeterli donanımına sahip olmalı (bilgisayar, dolap vb.)	8	40,0	5	25,0	1	5,0	1	5,0	5	25,0	20	11,2
Temiz, düzenli ve disiplinli olmalı	1	12,5	1	12,5	4	50,0	0	0,0	2	25,0	8	4,5
Sosyal ortamları olmalı (tiyatro, spor salonu vb.)	7	20,0	0	00	9	25,7	12	34,3	7	20,0	35	19,7
Hepsi	12	25,0	9	18,8	9	18,8	7	14,6	11	22,9	48	27,0
Toplam	42	23,6	30	16,9	40	22,5	38	21,3	28	15,7	178	100,0

Çizelge 61. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin İyi Bir Okulda Olması Gereken Özelliklere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	F		G		H		I		J		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Derslikler yeterli, şube sayıları az olmalı	0	0,0	1	50,0	0	0,0	1	50,0	0	0,0	2	2,7
Kütüphane ve laboratuvar olmalı	4	18,2	1	4,5	5	22,7	4	18,2	8	36,4	22	29,3
Eğitimi iyi olmalı	1	12,5	2	25,0	1	12,5	4	50,0	0	0,0	8	10,7
Yeterli donanımına sahip olmalı (bilgisayar, dolap vb.)	0	0,0	2	100,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	2,7
Temiz, düzenli ve disiplinli olmalı	0	0,0	2	100,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	2,7
Sosyal ortamları olmalı (tiyatro, spor salonu vb.)	2	11,8	4	23,5	0	0,0	5	29,4	6	35,3	17	22,7
Hepsi	1	9,1	6	54,5	1	9,1	3	27,3	0	0,0	11	14,7
Toplam	9	12,0	19	25,3	7	9,3	23	30,7	17	22,7	75	100,0

Çizelge 62. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin İyi Bir Okulda Olması Gereken Özelliklere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	Görece Ayrıcalıklı Okullar		Gecekondu Okulları	
	F	%	F	%
Derslikler yeterli, şube sayıları az olmalı	5	2,8	2	2,7
Kütüphane ve laboratuvar olmalı	29	16,3	22	29,3
Eğitimi iyi olmalı	33	18,5	8	10,7
Yeterli donanımına sahip olmalı (bilgisayar, dolap vb.)	20	11,2	2	2,7
Temiz, düzenli ve disiplinli olmalı	8	4,5	2	2,7
Sosyal ortamları olmalı (tiyatro, spor salonu vb.)	35	19,7	17	22,7
Hepsi	48	27,0	11	14,7
Toplam	178	100,0	75	100,0

Görece ayrıcalıklı okullara devam eden öğrencilerin %16,3 (n=29)'ü, gecekondlu okullarına devam eden öğrencilerin ise % 29,3 (n=22)'ü iyi bir okulda kütüphane ve laboratuvar olması gerektiğini aynı zamanda görece ayrıcalıklı okullara devam eden öğrencilerin %19,7 (n=35)'si, gecekondlu okullarına devam eden öğrencilerin ise % 22,7 (n=17)'si iyi bir okulda sosyal ortamlar olmalı diye ifade etmişlerdir. Hem görece ayrıcalıklı okullarda okuyan hem de gecekondlu okullarında okuyan öğrenciler iyi bir okulda olması gerekenleri benzer sıralamışlardır. Ancak görece ayrıcalıklı okullarda öğrenciler bu olması gerekenlerin büyük bir kısmına sahipken, gecekondlu okullarında öğrenciler olmasını istediklerinin önemli bir kısmına sahip değillerdir.

Öğrencilerin Gitmek İstedikleri Lise Türüne İlişkin Görüşleri

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin % 66,2 (n=41)'si Anadolu lisesine gitmek istediğini, % 14,1 (n=30)'i fen lisesine gitmek istediğini ifade etmiştir. Bu okullardan meslek liselerine gitmek istediğini belirtenlerin oranı ise sadece % 0,9 (n=2)'dur. Gecekondlu okullarında ise % 20,7 (n=17) 'si Anadolu lisesine gitmek istediğini, % 13,4 (n=11)'ü fen lisesine gitmek istediğini söylemiştir. Bu okullardan meslek liselerine gitmek istediğini söyleyenlerin oranı ise %23,2 (n=19)'dir. Ayrıca gecekondlu okullarında Anadolu meslek liseleri seçeneğini işaretleyenlerin oranı ise % 25,6 (n=21)'dir (Çizelge 63, 64).

Çizelge 63. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Gitmek İstedikleri Lise Türüne İlişkin Beklentilerinin Dağılımı

	Hangi tür liseye gitmek istiyorsunuz?															
	Fen lisesi		Anadolu lisesi		Sosyal bilgiler lisesi		Genel liseler		Anadolu meslek liseleri		Meslek liseleri		Diğer		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
A	9	17,3	30	57,7	2	3,8	6	11,5	0	0,0	0	0,0	5	9,6	52	24,4
B	5	15,6	18	56,2	2	6,2	0	0,0	3	9,4	1	3,1	3	9,4	32	15,0
C	4	9,3	35	81,4	2	4,7	1	2,3	0	0,0	0	0,0	1	2,3	43	20,2
D	3	7,1	27	64,3	4	9,5	3	7,1	2	4,8	1	2,4	2	4,8	42	19,7
E	9	20,5	31	70,5	0	0,0	2	4,5	0	0,0	0	0,0	2	4,5	44	20,7
Toplam	30	14,1	141	66,2	10	4,7	12	5,6	5	2,30	2	0,9	13	6,1	213	100,0

Çizelge 64. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Gitmek İstedikleri Lise Türüne İlişkin Beklentilerinin Dağılımı

	Hangi tür liseye gitmek istiyorsunuz?															
	Fen lisesi		Anadolu lisesi		Sosyal bilgiler lisesi		Genel liseler		Anadolu meslek liseleri		Meslek liseleri		Diğer		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
F	0	0,0	3	17,6	1	100,0	1	7,7	3	14,3	1	5,3	0	0,0	9	11,0
G	0	0,0	5	29,4	0	0,0	6	46,2	7	33,3	7	36,8	0	0,0	25	30,5
H	1	9,1	1	5,9	0	0,0	1	2,3	3	14,3	1	2,4	0	0,0	7	8,5
I	7	63,6	4	23,5	0	0,0	2	15,4	4	19,0	7	36,8	0	0,0	24	29,3
J	3	27,3	4	23,5	0	0,0	3	23,1	4	19,0	3	15,8	0	0,0	17	20,7
Toplam	11	13,4	17	20,7	1	1,2	13	15,9	21	25,6	19	23,2	0	0,0	82	100,0

Çizelge 65. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Gitmek İstedikleri Lise Türüne İlişkin Beklentilerinin Dağılımı

	Hangi tür liseye gitmek istiyorsunuz?															
	Fen lisesi		Anadolu lisesi		Sosyal bilgiler lisesi		Genel liseler		Anadolu meslek liseleri		Meslek liseleri		Diğer		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Görece Ayrıcalıklı Okullar	30	14,1	141	66,2	10	4,7	12	5,6	5	2,3	2	0,9	13	6,1	213	100,0
Gecekondu Okulları	11	13,4	17	20,7	1	1,2	13	15,9	21	25,6	19	23,2	0	0,0	82	100,0

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin % 66,2 (n=41)'si Anadolu lisesine gitmek istediğini, % 14,1 (n=30)'i fen lisesine gitmek istediğini ifade etmiştir. Gecekondu okullarında ise % 20,7 (n=17) 'si Anadolu lisesine gitmek istediğini, % 13,4 (n=11)'ü fen lisesine gitmek istediğini söylemiştir. Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu Anadolu ve fen liselerine gitmek istediklerini belirtmelerine karşın gecekondu okullarında okuyan öğrencilerin neredeyse yarısı Anadolu meslek ve meslek liselerine gitmek istediklerini söylemişlerdir. Bu sonuç bizi Bourdieu'nun belirlemesine götürmektedir. Bourdieu (2006) "okul, eşitsizliğin eğitim alanında yeniden üretildiği mekânlardır" demiştir. Herkes kendi sınıfsal gerçekliğine dair okula sahip olabilmekte ve okullar bu sınıfsal gerçekliğin içselleştirilmesini sağlayan müfredatlar kullanmaktadır. Bu da öğrencinin ancak gerçekliğine uygun okulları düşünmesini sağlamaktadır. Sınıfsal eşitsizlikler ve diğer ötekileştirme pratikleri eğitim sistemi aracılığıyla ve eğitim sistemi içerisinde her düzeyde yeniden üretilmektedir.

Öğrencilerin Kendi Okulları İle Diğer Okulların Olanaklarına İlişkin Görüşleri

Görece ayrıcalıklı okullarda okumakta olan ve anketi cevaplayan öğrencilerin % 64,8 (n=138)'i okullarının eğitsel, fiziksel, sosyal-kültürel imkânları ile diğer okulların imkânları arasında fark olduğunu, % 35,2 (n=75)'si ise fark olmadığını

söylemiştir. Gecekondu okullarında okumakta olan ve anketi cevaplayan öğrenciler ise % 76,5 (n=62)'i okullarının eğitsel, fiziksel, sosyal-kültürel imkânları ile diğer okulların imkânları arasında fark olduğunu, % 23,5 (n=19)'i ise fark olmadığını söylemiştir (Çizelge 66, 67).

Çizelge 66. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Kendi Okulları İle Diğer Okullar Arasında Eğitsel, Fiziksel ve Sosyo-kültürel Bakımından Farklılık Olup Olmadığına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	A		B		C		D		E		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Evet	28	20,3	27	19,6	31	22,5	28	20,3	24	17,4	138	64,8
Hayır	24	32,0	6	8,0	12	16,0	14	18,7	19	25,3	75	35,2
Toplam	52	24,4	33	15,5	43	20,2	42	19,7	43	20,2	213	100,0

Çizelge 67. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Kendi Okulları İle Diğer Okullar Arasında Eğitsel, Fiziksel ve Sosyo-kültürel Bakımından Farklılık Olup Olmadığına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	F		G		H		I		J		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Evet	7	11,3	15	24,2	7	11,3	19	30,6	14	22,6	62	76,5
Hayır	2	10,5	10	52,6	0	0,0	4	21,1	3	15,8	19	23,5
Toplam	9	11,1	25	30,9	7	8,6	23	28,4	17	21,0	81	100,0

Çizelge 68. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Kendi Okulları İle Diğer Okullar Arasında Eğitsel, Fiziksel ve Sosyo-kültürel Bakımından Farklılık Olup Olmadığına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	Görece Ayrıcalıklı Okullar		Gecekondu Okulları	
	F	%	F	%
Evet	138	64,8	62	76,5
Hayır	75	35,2	19	23,5
Toplam	213	100,0	81	100,0

Görece ayrıcalıklı okullara devam eden öğrencilerin % 64,8 (n=138)'i, gecekondu okullarına devam eden öğrencilerin ise % 76,5 (n=62)'i evet kendi okulumuzla diğer okullar arasında farklılık var diye ifade etmişlerdir. Hem görece ayrıcalıklı okulların öğrencileri hem de gecekondu okulların öğrencileri okullarının olanakları ile diğer okulların olanakları arasında fark olduğunun farkındalar. Görece ayrıcalıklı okulların öğrencileri, kendi okullarına göre daha az olanaklara sahip okulların olduğunun, gecekondu okulları öğrencileri ise kendi okullarına göre daha iyi olanaklara sahip okulların olduğunun farkındalar.

Öğrencilerin Kendi Okulları İle Diğer Okulların Olanaklarına İlişkin Farkın Nedenlerine Ait Görüşleri

Görece ayrıcalıklı okullarda okumakta olan ve anketi cevaplayan öğrencilerin % 35,4 (n=17)'ü okullarındaki eğitimi diğer okullardan daha iyi bulmakta, % 35,4 (n=17)'ü ise okullarındaki sosyal faaliyetleri diğer okullardan daha iyi bulduğunu söylemektedir. Gecekondu okullarında okumakta olan ve anketi cevaplayan öğrenciler ise % 40,5 (n=15)'i diğer okullardaki sosyal faaliyetlerin iyi olması, % 32,4 (n=12)'ü ise diğer okullardaki eğitimin kendi okullarından daha iyi olması olarak ifade etmişlerdir (Çizelge 69, 70).

Çizelge 69. Görece Ayrıcalıklı Okulların Kendi Okulları İle Diğer Okulların Olanaklarına İlişkin Farkın Nedenlerine Ait Görüşlerinin Dağılımı

	A		B		C		D		E		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Okulu, öğretmenleri ve öğrencileri daha iyi bulması	3	33,3	1	11,1	3	33,3	2	22,2	0	0,0	9	18,8
Sosyal faaliyetleri daha iyi bulması	10	58,8	1	5,9	0	0,0	5	29,4	1	5,9	17	35,4
Eğitimi daha iyi bulması	5	29,4	2	11,8	1	5,9	8	47,1	1	5,9	17	35,4
Daha ucuz olması	1	25,0	2	50,0	0	0,0	1	25,0	0	0,0	4	8,3
Kültür seviyesini daha iyi bulması	0	0,0	0	0,0	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1	2,1
Toplam	19	100,0	6	100,0	5	100,0	16	100,0	2	100,0	48	100,0

Çizelge 70. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Kendi Okulları İle Diğer Okulların Olanaklarına İlişkin Farkın Nedenlerine Ait Görüşlerinin Dağılımı

	F		G		H		I		J		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Okulu, öğretmenleri ve öğrencileri daha iyi bulması	0	0,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	1	50,0	2	5,4
Sosyal faaliyetleri daha iyi bulması	2	13,3	3	20,0	3	20,0	6	40,0	1	6,7	15	40,5
Eğitimi daha iyi bulması	0	0,0	6	50,0	0	0,0	6	50,0	0	0,0	12	32,4
Daha ucuz olması	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	50,0	1	50,0	2	5,4
Kültür seviyesini daha iyi bulması	1	16,7	0	0,0	0	0,0	5	83,3	0	0,0	6	16,2
Toplam	3	100,0	10	100,0	3	100,0	18	100,0	3	100,0	37	100,0

Çizelge 71. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Kendi Okulları İle Diğer Okulların Olanaklarına İlişkin Farkın Nedenlerine Ait Görüşlerinin Dağılımı

	Görece Ayrıcalıklı Okullar		Gecekondu Okulları	
	F	%	F	%
Okulu, öğretmenleri ve öğrencileri daha iyi bulması	9	18,8	2	5,4
Sosyal faaliyetleri daha iyi bulması	17	35,4	15	40,5
Eğitimi daha iyi bulması	17	35,4	12	32,4
Daha ucuz olması	4	8,3	2	5,4
Kültür seviyesini daha iyi bulması	1	2,1	6	16,2
Toplam	48	100,0	37	100,0

Görece ayrıcalıklı okullarda okumakta olan öğrencilerin % 35,4 (n=17)'ü okullarındaki eğitimi diğer okullardan daha iyi bulmakta, % 35,4 (n=17)'ü ise okullarındaki sosyal faaliyetleri diğer okullardan daha iyi bulduğunu söylemektedir. Gecekondu okullarında okumakta olan öğrenciler ise % 40,5 (n=15)'i diğer okullardaki sosyal faaliyetlerin iyi olması, % 32,4 (n=12)'ü ise diğer okullardaki eğitimin kendi okullarından daha iyi olması olarak ifade etmişlerdir. Gecekondu okullarında okuyanların birçoğu bu soruyu cevaplarken okulların iç ve dış donanımlarını göstererek daha ne yazalım görüyorsunuz demişlerdir. Öğrenciler okulların ayrıştıklarının, bazılarının daha iyi olanaklara sahip oldukları bazılarının ise daha kötü olanaklara sahip olduklarının farkındadırlar. Öğrenciler okudukları okulların onlara ileride hangi olanakların kapılarını açacağını iyi bilmektedirler.

Öğrencilerin Öğrenimlerini Hangi Öğrenim Düzeyine Kadar Sürdürmeyi Düşündüklerine İlişkin Görüşleri

Ankete katılan öğrencilerin % 1,6 (n=5)'sı ilköğretim mezunu olana kadar, % 3,9 (n=12)'u lise mezunu olana kadar, % 42,5 (n=130)'i üniversite mezunu olana kadar ve % 49,0 (n=150)'u lisansüstü (Yüksek lisans-Doktora) mezunu olana kadar öğrenimlerini sürdüreceklerini söylemişlerdir (Çizelge 72).

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu üniversite ve lisansüstü mezunu olana kadar öğrenimlerini sürdürmek istemektedirler.

Çizelge 72. Öğrencilerin Öğrenimlerini Hangi Öğrenim Düzeyine Kadar Sürdürmeyi Düşündüklerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	Frekans	Yüzde %
İlköğretim mezunu olana kadar	5	1,6
Lise mezunu olana kadar	12	3,9
Üniversite mezunu olana kadar	130	42,5
Lisansüstü mezunu olana kadar	150	49,0
Cevap vermeyen	9	2,9
Toplam	306	100,0

Öğrencilerin Öğrenim Görmenin Kendilerine Bugün ve Gelecekte Neler Kazandıracağına İlişkin Görüşleri

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin % 40,6 (n=88)'sı öğrenim görmenin kendilerine bugün ve gelecekte iyi bir iş ve para kazandıracağını, % 18,0 (n=39)'i güzel bir hayat, %14,7 (n=32)'si iyi bir statü kazandıracağını söylemiştir. % 14,3 (n=31)'ü ise neler kazandıracağını bilmediğini ifade etmiştir. Gecekondu okullarında ise % 35,4 (n=29) 'ü iyi bir iş ve para kazandıracağını, % 20,7 (n=17)'si güzel bir hayat ve % 12,2 (n=10)'si bilgi kazandıracağını düşünmektedir. Öğrenim görmenin kendilerine bugün ve gelecekte neler kazandıracağını bilmeyenlerin oranı ise %15,9 (n=13)'dur (Çizelge 73, 74).

Çizelge 73. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Öğrenim Görmenin Kendilerine Bugün ve Gelecekte Neler Kazandıracığına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	A		B		C		D		E		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Bilmiyorum	12	38,7	4	12,9	0	0,0	4	12,9	11	35,5	31	14,3
İyi bir iş ve para	22	25,0	12	13,6	18	20,5	17	19,3	19	21,6	88	40,6
İyi bir statü	8	25,0	8	25,0	8	25,0	5	15,6	3	9,4	32	14,7
Bilgi	5	29,4	2	11,8	4	23,5	3	17,6	3	17,6	17	7,8
Güzel bir hayat	5	12,8	5	12,8	10	25,6	13	33,3	6	15,4	39	18,0
Bağımsız bir hayat	2	20,0	1	10,0	3	30,0	1	10,0	3	30,0	10	4,6
Toplam	54	100,0	32	100,0	43	100,0	43	100,0	45	100,0	217	100,0

Çizelge 74. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Öğrenim Görmenin Kendilerine Bugün ve Gelecekte Neler Kazandıracığına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	F		G		H		I		J		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Bilmiyorum	2	15,4	4	30,8	1	7,7	2	15,4	4	30,8	13	15,9
İyi bir iş ve para	3	10,3	12	41,4	3	10,3	5	17,2	6	20,7	29	35,4
İyi bir statü	1	16,7	2	33,3	0	0,0	3	50,0	0	0,0	6	7,3
Bilgi	1	10,0	1	10,0	1	10,0	5	50,0	2	20,0	10	12,2
Güzel bir hayat	2	11,8	6	35,3	1	5,9	3	17,6	5	29,4	17	20,7
Bağımsız bir hayat	0	0,0	0	0,0	1	14,3	6	85,7	0	0,0	7	8,5
Toplam	9	100,0	25	100,0	7	100,0	24	100,0	17	100,0	82	100,0

Çizelge 75. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Öğrenim Görmenin Kendilerine Bugün ve Gelecekte Neler Kazandıracağına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	Görece Ayrıcalıklı Okullar		Gecekondu Okulları	
	F	%	F	%
Bilmiyorum	31	14,3	13	15,9
İyi bir iş ve para	88	40,6	29	35,4
İyi bir statü	32	14,7	6	7,3
Bilgi	17	7,8	10	12,2
Güzel bir hayat	39	18,0	17	20,7
Bağımsız bir hayat	10	4,6	7	8,5
Toplam	217	100,0	82	100,0

Görece ayrıcalıklı okullara devam eden öğrencilerin % 7,8 (n=17)'i, gecekondu okullarına devam eden öğrencilerin ise % 12,2 (n=10)'sinin öğrenim görmenin bugün ve gelecekte kendilerine bilgi kazandıracağını ifade etmişlerdir. Öğrenim görmenin bugün ve gelecekte kendilerine iyi bir iş ve para kazandıracağını düşünenlerin oranı ise ayrıcalıklı okullara devam eden öğrencilerde %40,6 (n=88), gecekondu okullarına devam eden öğrencilerde %35,4 (n=29)'tür. Dolayısıyla öğrencilerin birçoğu öğrenim görmek ile ekonomi arasında doğrudan bir bağ kurmaktadır. Ayrıca hem görece ayrıcalıklı okullarda hem de gecekondu okullarında okuyan öğrencilerin hiç de azımsanmayacak bir oranı öğrenim görmenin kendilerine bugün ve gelecekte neler kazandıracağını bilmemeleri öğrencilerin öğrenim ile yaşam arasında bir bağ oluşturmadıklarını düşündürmektedir.

Öğrencilerin Okula Yükledikleri Anlama İlişkin Görüşleri

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin % 40,4 (n=86)'ü okumayı ve öğrenmeyi sevdikleri, % 21,6 (n=46)'sı iş bulabilmek için, %19,7 (n=42)'si sevdikleri arkadaşlarıyla birlikte olabilmek , % 4,2 (n=9)'si sosyal ve kültürel ortamlarını

sevdikleri, % 3,8 (n=8)'i spor salonu, laboratuvar, kütüphane, internet v.b olduğu için, % 3,3 (n=7)'ü zorunlu eğitimi tamamlamak ve % 2,8 (n=6)'i ise öğretmenleriyle birlikte zaman geçirmeyi sevdikleri için okulu anlamlı bulduklarını söylemişlerdir. Gecekondu okullarında ise % 50,0 (n=40)'si okumayı ve öğrenmeyi sevdikleri, % 15,0 (n=12)'i iş bulabilmek için, % 6,3 (n=5)'ü zorunlu eğitimi tamamlamak, % 6,3 (n=5)'ü öğretmenleriyle birlikte zaman geçirmeyi sevdikleri, % 5,0 (n=4)'i sosyal ve kültürel ortamlarını sevdikleri, % 3,7 (n=3)'si sevdikleri arkadaşlarıyla birlikte olabilmek ve %1,2 (n=1)'si ise spor salonu, laboratuvar, kütüphane, internet ve benzeri olduğu için okulu anlamlı bulduklarını söylemişlerdir (Çizelge 76, 77).

Çizelge 76. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Okula Yükledikleri Anlama İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	A		B		C		D		E		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Zorunlu eğitimi tamamlama için okuyorum	4	57,1	1	14,3	0	0,0	1	14,3	1	14,3	7	3,3
Eğitime iş bulabilmek için devam ediyorum	11	23,9	13	28,3	5	10,9	13	28,3	4	8,7	46	21,6
Okulumu ve öğrenmeyi seviyorum	28	32,6	10	11,6	12	14,0	15	17,4	21	24,4	86	40,4
Sevdiğim arkadaşlarımla beraber olmak	5	11,9	1	2,4	20	47,6	6	14,3	10	23,8	42	19,7
Öğretmenlerimle birlikte zaman geçirmeyi seviyorum	1	16,7	2	33,3	0	0,0	2	33,3	1	16,7	6	2,8
Sosyal ve kültürel ortamları seviyorum	0	0,0	2	22,2	2	22,2	2	22,2	3	33,3	9	4,2
Spor salonu, laboratuvar, kütüphane, internet v.b.	3	37,5	1	12,5	1	12,5	3	37,5	0	0,0	8	3,8
Diğer	2	22,2	2	22,2	2	22,2	1	11,1	2	22,2	9	4,2
Toplam	54	100,0	32	100,0	42	100,0	43	100,0	42	100,0	213	100,0

Çizelge 77. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Okula Yükledikleri Anlama İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	F		G		H		I		J		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Zorunlu eğitimi tamamlama için okuyorum	0	0,0	4	80,0	0	0,0	1	20,0	0	0,0	5	6,3
Eğitime iş bulabilmek için devam ediyorum	3	25,0	2	16,7	3	25,0	2	16,7	2	16,7	12	15,0
Okulumu ve öğrenmeyi seviyorum	2	5,0	11	27,5	4	10,0	11	27,5	12	30,0	40	50,0
Sevdiğim arkadaşlarımla beraber olmak	1	33,3	0	0,0	0	0,0	0	,0	2	66,7	3	3,7
Öğretmenlerimle birlikte zaman geçirmeyi seviyorum	0	0,0	3	60,0	0	0,0	2	40,0	0	0,0	5	6,3
Sosyal ve kültürel ortamları seviyorum	0	0,0	2	50,0	0	0,0	1	25,0	1	25,0	4	5,0
Spor salonu, laboratuvar, kütüphane, internet v.b.	1	100,0	0	0,0	0	0,0	0	,0	0	,0	1	1,2
Diğer	2	20,0	3	30,0	0	0,0	5	50,0	0	,0	10	12,5
Toplam	9	100,0	25	100,0	7	100,0	22	100,0	17	100,0	80	100,0

Çizelge 78. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin Okula Yükledikleri Anlama İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	Görece Ayrıcalıklı Okullar		Gecekondu Okulları	
	F	%	F	%
Zorunlu eğitimi tamamlama için okuyorum	7	3,3	5	6,3
Eğitime iş bulabilmek için devam ediyorum	46	21,6	12	15,0
Okulumu ve öğrenmeyi seviyorum	86	40,4	40	50,0
Sevdiğim arkadaşlarımla beraber olmak	42	19,7	3	3,7
Öğretmenlerimle birlikte zaman geçirmeyi seviyorum	6	2,8	5	6,3
Sosyal ve kültürel ortamları seviyorum	9	4,2	4	5,0
Spor salonu, laboratuvar, kütüphane, internet v.b.	8	3,8	1	1,2
Diğer	9	4,2	10	12,5
Toplam	213	100,0	80	100,0

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin % 40,4 (n=86)'ü okumayı ve öğrenmeyi sevdiklerini, gecekondlu okullarında ise % 50,0 (n=40)'si okumayı ve öğrenmeyi sevdiklerini belirtmişlerdir. Hem görece ayrıcalıklı okullarda hem de gecekondlu okullarında öğrencilerin yarısı ve hatta fazlası okula yükledikleri anlamı okul ve okulun işlevinin dışında tanımlamışlardır. Okul, öğrencilerin yarısı tarafından araçsal kılınmış, sevdikleri bazı ortamlar ve koşullar içerisinde bulunmayı sağlayan bir araç olarak görülmüştür.

Öğrencilerin Rehberlik Servisinden Yararlanma Durumuna İlişkin Görüşleri

Ankete katılan öğrencilerin % 41,8 (n=128)'i "Rehberlik Servisinden yararlanıyorum", % 53,9 (n=165)'u ise "Rehberlik Servisinden yararlanmıyorum" diye cevaplamıştır (Çizelge 79).

Okullarda öğrencilere yol gösterecek, okulu anlamlı kıldırarak ve okulu okul olduğu için sevmelerine yardımcı olacak rehberlik servislerinden öğrenciler yeterli derecede yararlanamamaktadırlar.

Çizelge 79. Öğrencilerin Rehberlik Servisinden Yararlanma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	Frekans	Yüzde %
Evet	128	41,8
Hayır	165	53,9
Cevap vermeyen	13	4,2
Toplam	306	100,0

Öğrencilerin Rehberlik Servisinden Yararlanma Nedenlerine İlişkin Görüşleri

Ankete katılan öğrencilerin % 18,6 (n=57)'si sorunlarını paylaşmak, % 10,5 (n=32)'i SBS kaygısını gidermek, % 3,6 (n=11)'si gelecek kaygısı ve % 1,3 (n=4)'ü ise bilgi edinmek için rehberlik servisinden yararlandıklarını söylemişlerdir (Çizelge 80).

Çizelge 80. Öğrencinin Rehberlik Servisine Hangi Nedenlerden Ötörü Gittiğine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	Frekans	Yüzde %
Sorunlarımı paylaşıyorum	57	18,6
SBS kaygısı	32	10,5
Gelecek kaygısı	11	3,6
Bilgi edinmek	4	1,3
Cevap vermeyen	202	66,0
Toplam	306	100,0

Öğrenciler daha çok sorunlarını paylaşmak için rehberlik servisini kullanmaktadırlar. Sınavların çok önemli olduğu ülkemizde sınav kaygısı ile ilgili ziyaretlerin %10'larda olması öğrencilerin sınav kaygısı ile ilgili sorunlarını daha çok dershanelerde giderdiklerini düşündürmektedir.

Öğrencilerin Çalışmalarında Ders Kitaplarından Başka Kaynak Kullanıp Kullanmadıklarına İlişkin Görüşleri

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin % 87,4 (n=187)'ü ders kitapları dışında başka kaynak kullandıklarını, % 12,6 (n=46)'sı ise ders kitaplarının dışında kaynak kullanmadıklarını söylemişlerdir. Gecekondu okullarında ise % 86,1 (n=68)'i ders kitapları dışında başka kaynak kullandıklarını, % 13,9 (n=11)'u ise ders kitaplarının dışında kaynak kullanmadıklarını söylemişlerdir (Çizelge 81, 82)

Çizelge 81. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin Çalışmalarında Ders Kitaplarından Başka Kaynak Kullanıp Kullanmadıklarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	A		B		C		D		E		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Evet	46	24,6	27	14,4	36	19,3	41	21,9	37	19,8	187	87,4
Hayır	8	29,6	5	18,5	6	22,2	2	7,4	6	22,2	27	12,6
Toplam	54	100,0	32	100,0	42	100,0	43	100,0	43	100,0	214	100,0

Çizelge 82. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin Çalışmalarında Ders Kitaplarından Başka Kaynak Kullanıp Kullanmadıklarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	F		G		H		I		J		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Evet	8	11,8	23	33,8	4	5,9	20	29,4	13	19,1	68	86,1
Hayır	1	9,1	2	18,2	2	18,2	3	27,3	3	27,3	11	13,9
Toplam	9	100,0	25	100,0	6	100,0	23	100,0	16	100,0	79	100,0

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin % 87,4 (n=187)'ü ders kitapları dışında başka kaynak kullandıklarını, gecekondu okullarında ise % 86,1 (n=68)'i ders kitapları dışında başka kaynak kullandıklarını söylemişlerdir. Hem görece ayrıcalıklı okullarda hem de gecekondu okullarında okuyan öğrencilerin büyük bir kısmı ders kitaplarının dışında başka kaynak kullandıklarını söylemişlerdir. Veriler iki okul arasında belirgin bir fark olmadığını göstermektedir.

Öğrencilerin Ders Kitaplarından Başka Hangi Kaynaklardan Yararlandıklarına İlişkin Görüşleri

Ankete katılan öğrencilerin % 39,2 (n=120)'si ders kitaplarından başka kaynak olarak test kitaplarından yararlandığını, % 16,3 (n=50)'ü kaynak konu kitaplarından, % 9,2 (n=28)'si internetten, % 0,3 (n=4)'ü kütüphaneden ve % 6,5 (n=20)'i ise hepsinden yararlandıklarını söylemişlerdir (Çizelge 83).

Ankete katılan öğrenciler daha çok test kitaplarından yararlandıklarını söylemişlerdir. Altıncı sınıftan itibaren sınava giren öğrenciler daha çok sınava fayda sağlayacak kaynaklara yönelmekte ve sadece sınavda çıkacak bilgiler anlamlı kılınmakta diğer bilgiler ise önemsenmemektedir.

Çizelge 83. Öğrencilerin Ders Kitaplarından Başka Hangi Kaynaklardan Yararlandıklarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	Frekans	Yüzde %
Kaynak konu kitapları	50	16,3
Test kitapları	120	39,2
Kütüphane	1	0,3
İnternet	28	9,2
Hepsi	20	6,5
Cevap vermeyen	87	28,4
Toplam	306	100,0

Öğrencilerin İleride Yönelmek İstedikleri Öncelikli İş/Mesleklere İlişkin Görüşleri

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan kız öğrencilerin % 13,3 (n=22)'ü, erkek öğrencilerin % 3,6 (n=6)'sı ileride öncelikli olarak öğretmen olmak istediklerini, kız öğrencilerin % 13,3 (n=22)'ü, erkek öğrencilerin % 5,5 (n=9)'i doktor olmak istediklerini, kız öğrencilerin % 6,7 (n=11)'si, erkek öğrencilerin % 16,4 (n=27)'ü mimar-mühendis olmak istediklerini ve kız öğrencilerin % 0,6 (n=1)'sı, erkek öğrencilerin % 9,7 (n=16)'si ise asker olmak istediklerini söylemişlerdir. Gecekondu okullarında okuyan kız öğrencilerin % 16,4 (n=12)'ü, erkek öğrencilerin % 2,7 (n=2)'si ileride öncelikli olarak öğretmen olmak istediklerini, kız öğrencilerin % 16,4 (n=12)'ü, erkek öğrencilerin % 5,5 (n=4)'i doktor olmak istediklerini, kız öğrencilerin % 1,4 (n=1)'ü, erkek öğrencilerin % 4,1 (n=3)'i mimar-mühendis olmak istediklerini ve kız öğrencilerin % 2,7 (n=2)'si, erkek öğrencilerin % 4,1 (n=3)'i ise asker olmak istediklerini söylemişlerdir (Çizelge 84, 85).

Çizelge 84. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerinin İleride Yönelmek İstedikleri Öncelikli İş/Mesleklere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Devam Edilen Okul		Öğretmen		Doktor		Hemşire		Mimar-mühendis		Hukuk		Sporcu		Kuafor		Sinema-tiyatro		Bankacı		Asker		Toplam	
		K*		K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
A	F	11	2	3	3	2	2	2	8	2	0	0	2	0	0	1	0	0	3	0	3	21	23
	%	84,6	15,4	50,0	50,0	50,0	50,0	20,0	80,0	100,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100,0	,0	0,0	100,0	,0	100,0	47,7	52,3
B	F	3	0	5	0	2	2	3	4	2	1	0	3	1	0	1	0	0	1	0	6	16	16
	%	100,0	0,0	100,0	0,0	50,0	50,0	42,9	57,1	66,7	33,3	0,0	100,0	100,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100,0	,0	100,0	50,0	50,0
C	F	4	2	6	1	2	1	2	4	5	2	0	3	0	1	2	0	0	1	0	3	16	15
	%	66,7	33,3	85,7	14,3	66,7	33,3	33,3	66,7	71,4	28,6	0,0	100,0	0,0	100,0	100,0	0,0	0,0	100,0	,0	100,0	51,6	48,4
D	F	3	1	4	2	0	1	2	7	2	0	0	2	0	0	2	0	1	2	1	1	15	16
	%	75,0	25,0	66,7	33,3	0,0	100,0	22,2	77,8	100,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100,0	0,0	33,3	66,7	50,0	50,0	48,4	51,6
E	F	1	1	4	3	0	0	2	4	1	0	0	1	0	0	4	1	1	1	0	3	13	14
	%	50,0	50,0	57,1	42,9	0,0	0,0	33,3	66,7	100,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	80,0	20,0	50,0	50,0	,0	100,0	48,1	51,9
Toplam	F	22	6	22	9	6	6	11	27	12	3	0	11	1	1	10	1	2	8	1	16	81	84
	%	13,3	3,6	13,3	5,5	3,6	3,6	6,7	16,4	7,3	1,8	0,0	6,7	0,6	0,6	6,1	0,6	1,2	4,8	0,6	9,7	49,1	50,9

*= Kadın

**= Erkek

Çizelge 85. Gecekondu Okulları Öğrencilerinin İleride Yönelmek İstedikleri Öncelikli İş/Mesleklere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Devam Edilen Okul		Öğretmen		Doktor		Hemşire		Mimar-mühendis		Hukuk		Sporcu		Kuaför		Sinema-tiyatro		Bankacı		Asker		Toplam	
		K*		K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
F	F	2	0	3	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	5	4
	%	100,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	55,6	44,4
G	F	5	1	4	2	1	3	0	1	1	0	0	3	0	0	0	0	0	0	1	1	12	11
	%	83,3	16,7	66,7	33,3	25,0	75,0	0,0	100,0	100,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	50,0	50,0	52,2	47,8
H	F	1	0	0	0	2	2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3
	%	100,0	0	0,0	0,0	50,0	50,0	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	50,0	50,0
I	F	3	1	4	1	4	0	1	0	0	0	0	1	0	2	0	0	0	0	0	2	12	7
	%	75,0	25,0	80,0	20,0	100,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	63,2	36,8
J	F	1	0	1	1	3	2	0	1	0	1	0	1	0	1	1	0	1	1	1	0	8	8
	%	100,0	0,0	50,0	50,0	60,0	40,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	100,0	0,0	50,0	50,0	100,0	0,0	50,0	50,0
Toplam	F	12	2	12	4	10	8	1	3	1	1	0	5	0	3	1	0	1	1	2	3	40	33
	%	16,4	2,7	16,4	5,5	13,7	11,0	1,4	4,1	1,4	1,4	0,0	6,8	0,0	4,1	1,4	0,0	1,4	1,4	2,7	4,1	54,8	45,2

*= Kadın

**= Erkek

Çizelge 86. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilerinin İleride Yönelmek İstedikleri Öncelikli İş/Mesleklere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

		Öğretmen		Doktor		Hemşire		Mimar-mühendis		Hukuk		Sporcu		Kuaför		Sinema-tiyatro		Bankacı		Asker	
		K*		K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
Görece Ayrıcalıklı Okullar	F	22	6	22	9	6	6	11	27	12	3	0	11	1	1	10	1	2	8	1	16
	%	13,3	3,6	13,3	5,5	3,6	3,6	6,7	16,4	7,3	1,8	0,0	6,7	0,6	0,6	6,1	0,6	1,2	4,8	0,6	9,7
Gecekondu Okulları	F	12	2	12	4	10	8	1	3	1	1	0	5	0	3	1	0	1	1	2	3
	%	16,4	2,7	16,4	5,5	13,7	11,0	1,4	4,1	1,4	1,4	0,0	6,8	0,0	4,1	1,4	0,0	1,4	1,4	2,7	4,1

*= Kadın

**= Erkek

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan kız öğrencilerin % 13,3 (n=22)'ü, erkek öğrencilerin % 3,6 (n=6)'sı ileride öncelikli olarak öğretmen olmak istediklerini, kız öğrencilerin % 6,7 (n=11)'si, erkek öğrencilerin % 16,4 (n=27)'ü mimar-mühendis olmak istediklerini söylemişlerdir. Gecekondu okullarında okuyan kız öğrencilerin % 16,4 (n=12)'ü, erkek öğrencilerin % 2,7 (n=2)'si ileride öncelikli olarak öğretmen olmak istediklerini, kız öğrencilerin % 1,4 (n=1)'ü, erkek öğrencilerin % 4,1 (n=3)'i mimar-mühendis olmak istediklerini söylemişlerdir. Hem görece ayrıcalıklı okullarda hem de gecekondu okullarında öğrencilerin cinsiyetçi bir meslek seçimi yapma eğiliminde olduğu görülmektedir. Ülkemizde yıllardır var olan ve maalesef halen devam eden erkek ve kadına ait meslekler anlayışı devam etmekte ve bu bir şekilde kültürel kodlar ve okullardaki cinsiyetçi eğitim sayesinde kuşaktan kuşağa geçmektedir. Öğrencilerde bu kodlara ait bilgiler doğrultusunda meslek seçimi yapma eğilimi göstermektedirler.

Öğrencilerin Kendilerini Nasıl Bir Geleceğin Beklediğine İlişkin Görüşleri

Ankete katılan öğrencilerin % 51,0 (n=156)'i kendilerini iyi bir geleceğin beklediğini, % 7,2 (n=22)'si ise kendilerini kötü bir geleceğin beklediğini söylemişlerdir. Kendilerini nasıl bir geleceğin beklediğini bilmeyenlerin oranı ise %25,5 (n=78)'dir (Çizelge 87).

Çizelge 87. Öğrencilerin Kendilerini Nasıl Bir Geleceğin Beklediğine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	Frekans	Yüzde %
İyi bir gelecek	156	51,0
İş arama uğraşı, stresli yaşam	17	5,6
Ortalama bir hayat standardı	21	6,9
Adil bir yaşam	3	1,0
Kötü bir gelecek	22	7,2
Bağımsız ve güçlü yaşam	9	2,9
Bilmiyorum	78	25,5
Toplam	306	100,0

Kendilerini nasıl bir geleceğin beklediğini bilmeyenlerin oranı ise %25,5 (n=78)'dir. Ankete katılan öğrencilerin %'ünün ilerde kendilerini nasıl bir geleceğin beklediğini bilmemeleri gelecekte her hangi bir beklentilerinin olmadığı anlamına gelebilir.

Öğrencilerin Okullarındaki En Önemli Sorunlara İlişkin Görüşleri

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin % 33,2 (n=52)'si okulundaki en önemli sorunu öğrenci ve öğretmenlerle ilgili olduğunu, % 19,1 (n=30)'i derslerin boş geçmesinden ve disiplinsiz olmasından ve % 17,2 (n=27)'si ise temizlikten kaynaklanan sorunlar olduğunu söylemişlerdir. Gecekondu okullarında ise % 43,4 (n=33)'ü okulundaki en önemli sorunu öğrenci ve öğretmenlerle ilgili olduğunu, % 14,5 (n=11)'i sosyal ortamların eksik ya da düzensiz olmasını ve % 15,8 (n=12)'i kaynaklanan sorunlar olduğunu söylemişlerdir (Çizelge 88, 89).

Çizelge 88. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerine Göre Okullarındaki En Önemli Sorunlara İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	A		B		C		D		E		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Öğrenciler ve öğretmenlerle yaşanan sorunlar	17	32,7	5	9,6	16	30,8	6	11,5	8	15,4	52	33,2
Sosyal ortamların eksikliğinden ya da düzensizliğinden kaynaklanan sorunlar	7	31,8	2	9,1	1	4,5	11	50,0	1	4,5	22	14,0
Derslerin boş geçmesinden ve disiplinsiz olmasından kaynaklanan sorunlar	6	20,0	3	10,0	15	50,0	2	6,7	4	13,3	30	19,1
Kantin olmamasından ya da pahalı olmasından kaynaklanan sorunlar	2	16,7	4	33,3	0	0,0	2	16,7	4	33,3	12	7,6
Dersliklerin yetersiz olmasından, sınıf sayılarının çok fazla olmasından kaynaklanan sorunlar	1	33,3	2	66,7	0	0,0	0	0,0	0	0,0	3	1,9
Yeterli donanımın olmamasından kaynaklanan sorunlar	2	18,2	1	9,1	1	9,1	7	63,6	0	0,0	11	7,0
Temizlikten kaynaklanan sorunlar	3	11,1	8	29,6	1	3,7	9	33,3	6	22,2	27	17,2
Toplam	38	100,0	25	100,0	34	100,0	37	100,0	23	100,0	157	100,0

Çizelge 89. Gecekondlu Okulları Öğrencilerine Göre Okullarındaki En Önemli Sorunlara İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	F		G		H		I		J		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Öğrenciler ve öğretmenlerle yaşanan sorunlar	1	3,0	15	45,5	1	3,0	5	15,2	11	33,3	33	43,4
Sosyal ortamların eksikliğinden ya da düzensizliğinden kaynaklanan sorunlar	2	18,2	2	18,2	2	18,2	2	18,2	3	27,3	11	14,5
Derslerin boş geçmesinden ve disiplinsiz olmasından kaynaklanan sorunlar	1	14,3	3	42,9	1	14,3	2	28,6	0	0,0	7	9,2
Kantin olmamasından ya da pahalı olmasından kaynaklanan sorunlar	1	33,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	66,7	3	3,9
Dersliklerin yetersiz olmasından, sınıf sayılarının çok fazla olmasından kaynaklanan sorunlar	0	0,0	0	0,0	2	40,0	2	40,0	1	20,0	5	6,6
Yeterli donanımın olmamasından kaynaklanan sorunlar	1	20,0	1	20,0	1	20,0	2	40,0	0	0,0	5	6,6
Temizlikten kaynaklanan sorunlar	1	8,3	1	8,3	0	0,0	10	83,3	0	0,0	12	15,8
Toplam	7	100,0	22	100,0	7	100,0	23	100,0	17	100,0	76	100,0

Çizelge 90. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilere Göre Okullarındaki En Önemli Sorunlara İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	Görece Ayrıcalıklı Okullar		Gecekondu Okulları	
	F	%	F	%
Öğrenciler ve öğretmenlerle yaşanan sorunlar	52	33,2	33	43,4
Sosyal ortamların eksikliğinden ya da düzensizliğinden kaynaklanan sorunlar	22	14,0	11	14,5
Derslerin boş geçmesinden ve disiplinsiz olmasından kaynaklanan sorunlar	30	19,1	7	9,2
Kantin olmamasından ya da pahalı olmasından kaynaklanan sorunlar	12	7,6	3	3,9
Dersliklerin yetersiz olmasından, sınıf sayılarının çok fazla olmasından kaynaklanan sorunlar	3	1,9	5	6,6
Yeterli donanımın olmamasından kaynaklanan sorunlar	11	7,0	5	6,6
Temizlikten kaynaklanan sorunlar	27	17,2	12	15,8
Toplam	157	100,0	76	100,0

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin % 33,2 (n=52)'si okulundaki en önemli sorunu öğrenci ve öğretmenlerle ilgili olduğunu, gecekondu okullarında ise % 43,4 (n=33)'ü okulundaki en önemli sorunu öğrenci ve öğretmenlerle ilgili olduğunu söylemişlerdir. Hem görece ayrıcalıklı okullarda hem de gecekondu okullarında öğrenciler en önemli sorunlarının, öğrenci ve öğretmenlerle ilgili olduğunu ifade etmişlerdir. Bu da öğretmenlerin öğrenciler ile iletişim kurmada sorun yaşadığını göstermektedir. İki okul tipinde de öğretmenlerin sorun olarak gösterilmesi öğretmen niteliği konusunda kaygıların oluşmasını sağlamaktadır. Bundan dolayı Milli Eğitim Bakanlığı ve Eğitim Fakültelerinin öğretmen yetiştirme politikalarını gözden geçirmeleri oldukça önemlidir.

Öğrenci Görüşlerine Göre İçinde Yaşanılan Çevrenin/Mekânın Sorunları

Ankete katılan ve görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin % 37,4 (n=52)'ü yaşadığı çevrenin en önemli sorunu olarak temiz olmaması, % 27,3 (n=38)'ü şehre uzak, trafik olması, yolların kötü olması ve altyapının olmaması, % 10,1 (n=14)'i ise güvenli olması olarak belirtmiştir. Gecekondu okullarında ise % 47,8 (n=32)'i yaşadığı çevrenin en önemli sorunu olarak temiz olmaması, % 23,9 (n=16)'u şehre uzak, trafik olması, yolların kötü olması ve altyapının olmaması, % 8,9 (n=6)'i ise insanların vakit geçirebileceği mekânların olmaması (park vb.) olarak belirtmiştir (Çizelge 92, 93).

Çizelge 92. Görece Ayrıcalıklı Okulların Öğrencilerine Göre İçinde Yaşanılan Çevrenin/Mekânın Sorunlarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	A		B		C		D		E		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
İnsanların vakit geçirebileceği mekânların olmaması (park vb.)	4	40,0	0	0,0	2	20,0	1	10,0	3	30,0	10	7,2
Sosyal ortamların olmaması (spor salonları vb.)	1	20,0	1	20,0	0	0,0	2	40,0	1	20,0	5	3,6
İnsanların iletişimsizliği, kavgaları	6	42,9	2	14,3	3	21,4	2	14,3	1	7,1	14	10,1
Temiz olmaması	7	13,5	9	17,3	15	28,8	12	23,1	9	17,3	52	37,4
Şehre uzak olması, trafik olması, yolların kötü olması, alt yapının olmaması	8	21,1	5	13,2	10	26,3	9	23,7	6	15,8	38	27,3
Güvenli olmaması	1	7,1	4	28,6	3	21,4	3	21,4	3	21,4	14	10,1
Gelişmiş olmaması, iş olanaklarının olmaması	0	0,0	3	50,0	2	33,3	0	0,0	1	16,7	6	4,3
Toplam	27	100,0	24	100,0	35	100,0	29	100,0	24	100,0	139	100,0

Çizelge 93. Gecekondu Okulları Öğrencilerine Göre İçinde Yaşanılan Çevrenin/Mekânın Sorunlarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	F		G		H		I		J		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
İnsanların vakit geçirebileceği mekânların olmamaması (park vb.)	0	0,0	0	0,0	1	16,7	3	50,0	2	33,3	6	8,9
Sosyal ortamların olmaması (spor salonları vb.)	0	0,0	0	0,0	1	33,3	2	66,7	0	0,0	3	4,5
İnsanların iletişimsizliği, kavgaları	0	0,0	1	20,0	1	20,0	2	40,0	1	20,0	5	7,4
Temiz olmaması	4	12,5	12	37,5	1	3,1	4	12,5	11	34,4	32	47,8
Şehre uzak olması, trafik olması, yolların kötü olması, alt yapının olmaması	2	12,5	5	31,2	3	18,8	6	37,5	0	0,0	16	23,9
Güvenli olmaması	1	100,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	1,5
Gelişmiş olmaması, iş olanaklarının olmaması	1	25,0	2	50,0	0	0,0	1	25,0	0	0,0	4	6,0
Toplam	8	100,0	20	100,0	7	100,0	18	100,0	14	100,0	67	100,0

Çizelge 94. Görece Ayrıcalıklı Okullar ve Gecekondu Okullarına Devam Eden Öğrencilere Göre İçinde Yaşanılan Çevrenin/Mekânın Sorunlarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	Görece Ayrıcalıklı Okullar		Gecekondu Okulları	
	F	%	F	%
İnsanların vakit geçirebileceği mekânların olmamaması (park vb.)	10	7,2	6	8,9
Sosyal ortamların olmaması (spor salonları vb.)	5	3,6	3	4,5
İnsanların iletişimsizliği, kavgaları	14	10,1	5	7,4
Temiz olmaması	52	37,4	32	47,8
Şehre uzak olması, trafik olması, yolların kötü olması, alt yapının olmaması	38	27,3	16	23,9
Güvenli olmaması	14	10,1	1	1,5
Gelişmiş olmaması, iş olanaklarının olmaması	6	4,3	4	6,0
Toplam	139	100,0	67	100,0

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrencilerin % 37,4 (n=52)'ü yaşadığı çevrenin en önemli sorunu olarak temiz olmaması, gecekondu okullarında ise % 47,8 (n=32)'i yaşadığı çevrenin en önemli sorunu temiz olmaması olarak belirtmiştir. Hem görece ayrıcalıklı okulların öğrencileri hem de gecekondu okulları öğrencileri yaşanan çevrenin/mekânın sorunu olarak en çok temizlik sorununu göstermektedirler. Ama burada önemli bir ayrıma dikkat çekmek gerekmektedir. Gecekondu okulları çocukları kendi yaşadıkları çevrenin/mekânın temizliğinin en az ayrıcalıklı çevreler/mekânlar kadar yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Görece ayrıcalıklı okulların çocukları ise ülkenin en önemli kentinin en önemli ilçesinde oturduklarını bu temizliğin yeterli olmadığını ifade etmişlerdir.

BÖLÜM V

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın amacına paralel olarak, çalışmada ulaşılan sonuçlara ve geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Sosyo-ekonomik duruma göre seçilmiş okullarda velilerin eğitim, meslek ve gelir bakımından özelliklerine ilişkin sonuçlar

Görece ayrıcalıklı kamu okullarında öğrenim gören öğrencilerin velileri, gecekondur okullarında öğrenim gören öğrencilerin velilerine göre daha yüksek öğrenim düzeyine sahiptir. Sosyal ve ekonomik ilişkiler açısından gecekondur okullarına devam eden çocukların velileri diğer ayrıcalıklı okullara devam eden çocukların velilerine göre daha dezavantajlıdır.

Gecekondur okullarına devam eden öğrencilerin annelerinin lise ve dengi bir okul mezunu olma oranını düşüktür. Ayrıca gecekondur okullarına devam eden öğrencilerin annelerinin hiç biri üniversite ve üstü öğrenim görmemiştir. Gecekondur okullarının bulunduğu bölgelerde kadınların eğitim yaşantısına katılımının ilköğretimden sonra yani zorunlu temel eğitim çağından sonra büyük oranda bittiği görülmektedir. Hem görece ayrıcalıklı okulların hem de gecekondur okullarının bulunduğu bölgelerde cinsiyetçi bir eğitim anlayışının olduğu görülmektedir. Aynı zamanda kadın ve erkeğin eğitimden yararlanma olanağının eşit olmadığını ve kadının aleyhine bir seyir izlediği görülmektedir.

Görece ayrıcalıklı kamu okullarında öğrenim gören öğrencilerin velileri, gecekondur okullarında öğrenim gören öğrencilerin velilerine göre daha iyi mesleklere sahiptir. Buna rağmen hem görece ayrıcalıklı okullara hem de gecekondur okullarına devam eden öğrencilerin annelerinin bir mesleğe sahip olma durumu, söz konusu öğrencilerin babalarına göre daha düşüktür. Dolayısıyla kadınların çoğunun meslek

sahibi olabilecek bir eğitim almadıklarını ya da meslek edinme süreçlerine katılmadıklarını göstermektedir. Bu da meslek edinmenin halen erkeklere ait bir süreç olduğu algısının devam ettiğini göstermektedir.

Görece ayrıcalıklı kamu okullarına devam eden öğrenci velileri ile gecekondu okullarına devam eden öğrenci velileri arasındaki gelir farkı oldukça fazladır. Eşit olmayan gelir dağılımı sonucu benzer gelire sahip olan ailelerin yine kendilerine yakın gelire sahip olanların oturdukları bölgelere yerleştiklerini söyleyebiliriz. Gecekondu okullarına devam eden çocukların ailelerinin yarıdan fazlası ya düzenli ve sabit bir geliri yok ya da asgari ücret almaktadır. Gecekondu okullarına devam eden çocukların büyük çoğunluğu okula yürüyerek gelmektedirler. Servis maliyetine katlanamayan aileler çocuklarını oturdukları bölgede yürüme mesafesindeki bir okula yollamaktalar. Dolayısıyla gecekondu okullarının bulunduğu bölgeler yoksul insanların oturduğu mahallelerden oluşmaktadır. Okullar sınıfsal olarak ayrılmaktadır. Türkiye gerçekliğine göre daha yüksek geliri olan ailelerin çocuklarının gittiği okullar görece ayrıcalıklı kamu okulları olmaktadır, düzenli bir geliri olmayan ya da düşük gelirli ailelerin çocukların gittiği okullar gecekondu okulları olmaktadır.

Seçilmiş okulların fiziksel olanakları ile ilgili elde edilen sonuçlar

Görece ayrıcalıklı okulların fiziksel olanakları, gecekondu okullarına göre oldukça fazladır. Görece ayrıcalıklı okulların hem iç donanımları hem de dış görünüşleri, gecekondu okullarından daha iyidir.

Görece ayrıcalıklı okullar ile gecekondu okulları arasındaki farkın içsel ve dışsal nedenleri şu şekildedir. Devlet, sosyal devlet anlayışından neo-liberal politikalar gereği vaz geçtiğinden okullara yeterli kaynak göndermemektedir. Okullar kendi kaynaklarını kendileri yaratmak zorunda bırakılmıştır. Görece ayrıcalıklı okul yöneticileri özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ile ilişkileri daha iyi, vizyon, misyon, stratejik planlama, toplam kalite yönetimi süreçleri ve kalite kavramları aracılığıyla okula kaynak yaratabilmekte ayrıca okulun içindeki ve çevresi ile kurduğu ilişkileri (veliler, okul aile birlikleri, kantinler, servis işletmeleri, dershaneler, özel okullar, yayınevleri) bu kaynakları oldukça artırabilmektedir. Gecekondu okulları ise bulundukları mahalle gereği özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının dikkatini

çekmeleri mümkün olamamakta ayrıca okulun çevresi düşük gelirli ailelerden oluştuğu için kaynak yaratılamamaktadır. Bu durum okullar arası eşitsizlikleri de artırmaktadır.

Seçilmiş Okullardaki Öğretmenlerin Yaş, Kıdem, İstihdam Biçimi Gibi Etkenler Bakımından Özelliklerine İlişkin Sonuçlar

Hem görece ayrıcalıklı hem de gecekondü okullarında öğretmenlerin yaş aralıkları benzerlik göstermektedir. Öğretmenlerin tamamına yakını kadrolu olarak istihdam edilmişlerdir. Yaş aralığının ve istihdam biçimlerinin benzer olmasının en önemli nedeni, Ankara iline tayin isteyen öğretmenlerin merkezi bir okula gelebilmek için okul özelliklerini dikkate almadan atama istemesidir. Bunun nedeni ise, uzunca bir süre ülkenin farklı ve genellikle küçük yerleşim yerlerinde çalışan öğretmenlerin çalışma hayatlarının daha sonraki yıllarını görece daha rahat edebilecekleri ve merkezi bir kent olan Ankara'ya yerleşme istemleridir. Daha sonra öğretmenler çalıştıkları okulun durumuna göre tutumunu değiştirmektedir.

Okul Yaşamının Anlamına İlişkin Sonuçlar

Hem görece ayrıcalıklı okullarda hem de gecekondü okullarında öğrenciler, okula yükledikleri anlamı okul ve okulun işlevinin dışında tanımlamışlardır. Okul, öğrencilerin yarısı tarafından araçsal kılınmış, sevdikleri bazı ortamlar ve koşullar içerisinde bulunmayı sağlayan bir araç olarak görülmüştür.

Gecekondü okullarında okuyan öğrencilerin kendi okullarında okumak istemelerinin nedeni öğretmen ve arkadaş çevrelerini sevmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu da bu okullardaki eğitim niteliğinin düşük olduğunu göstermektedir.

Hem görece ayrıcalıklı hem de gecekondü okullarında öğrenciler iyi bir okulda olması gerekenleri benzer biçimde sıralamışlardır. Ancak görece ayrıcalıklı okullarda

öğrenciler bu olması gerekenlerin büyük bir kısmına sahipken, gecekondlu okullarında öğrenciler olmasını istediklerinin önemli bir kısmına sahip değildir.

Görece ayrıcalıklı okullarda okuyan öğrenciler Anadolu ve fen liselerine gitmek isterken, gecekondlu okullarında okuyan öğrenciler ise Anadolu meslek ve meslek liselerine gitmek istemektedirler. Bu da öğrencilerin ancak sınıfsal gerçekliğinin elverdiği okulları düşündüklerini göstermektedir.

Öğrencilerin %'ünün ilerde kendilerini nasıl bir geleceğin beklediğini bilmemeleri gelecekte her hangi bir beklentilerinin olmadığı anlamına gelebilir.

Hem görece ayrıcalıklı okullarda hem de gecekondlu okullarında öğrenciler en önemli sorunlarının, öğrenci ve öğretmenlerle ilgili olduğunu ifade etmişlerdir. Bu da öğretmenlerin öğrenciler ile iletişim kurmada sorun yaşadığını göstermektedir. İki okul tipinde de öğretmenlerin sorun olarak gösterilmesi öğretmen niteliği konusunda kaygıların oluşmasını sağlamaktadır.

Okullar Arasındaki Ayrışmanın Farkındalığına İlişkin Sonuçlar

Hem görece ayrıcalıklı okulların öğrencileri hem de gecekondlu okulları öğrencileri kendi okullarının imkân ve olanaklarının farkındadırlar. Öğrenciler okulların ayrıştıklarının, bazılarının daha iyi olanaklara sahip oldukları bazılarının ise daha kötü olanaklara sahip olduklarının farkındadırlar.

Hem görece ayrıcalıklı okullarda hem de gecekondlu okullarında okuyan öğrencilerin hiç de azımsanmayacak bir oranı öğrenim görmenin kendilerine bugün ve gelecekte neler kazandıracağını bilmemeleri öğrencilerin öğrenim ile yaşam arasında bir bağ oluşturmadıklarını göstermektedir.

Hem görece ayrıcalıklı okullarda hem de gecekondlu okullarında öğrencilerin cinsiyetçi bir meslek seçimi yapma eğiliminde olduğu görülmektedir. Ülkemizde yıllardır var olan ve maalesef halen devam eden erkek ve kadına ait meslekler anlayışı devam etmekte ve bu bir şekilde kültürel kodlar ve okullardaki cinsiyetçi eğitim sayesinde kuşaktan kuşağa geçmektedir. Öğrencilerde bu kodlara ait bilgiler doğrultusunda meslek seçimi yapma eğilimi göstermektedirler.

Öneriler

Uzun toplumsal mücadeleler sonucunda kazanılmış haklar, neo-liberal politikalar ve onun ağır yükünden korunmalıdır. Eğitim hakkı da bu haklar içinde en önemli haklardan biridir. Eğitimden yararlanma hakkı toplumun her kesimine eşit sunulmalı ve her kademesinde parasız olmalıdır.

Okullara kamudan yeterli miktarda kaynak aktarılmalı, okul yöneticileri kaynak yaratma yükünden kurtarılmalı ve okul yönetici ve öğretmenleri enerjilerini sadece eğitim öğretime aktarmaları sağlanmalıdır.

Devletin asli görevini yüklenerek eğitim finansmanını kesintisiz üstlenmesi, okula yapılabilecek yerel müdahaleleri, politik beklentileri ve özel sektörün rant alanları olma durumunu boşa çıkaracaktır.

Daha önce buna benzer bir araştırma yapılmadığından bu araştırma sadece bir zemin oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmada ele alınmayan ya da gözden kaçan noktalarda katılarak daha kapsamlı bir araştırma yapılabilir. Örneğin kent ilköğretim okulları için yapılan bu çözümleme, farklı kentlerdeki ilköğretim ve ortaöğretim okulları, farklı öğretim düzeyleri ve farklı öğretim türleri düzeyinde de yapılabilir.

Kaynakça

Althusser, L. (2003). **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**. Çev: Alp Tümertekin. İstanbul: İthaki Yayınları.

Apple, M. W. (2004). **Neoliberalizm ve Eğitim Politikaları Üzerine Eleştirel Yazılar**. Ankara: Eğitim Sen Yayınları.

, M. W. (2006). **Eğitim ve İktidar**. Çev: Ergin Bulut. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Balcı, A. (1995). **Sosyal Bilimlerde Araştırma**. Ankara: 72 TDFO Bilgisayar-Yayıncılık San. Tic. Ltd. Şti.

Balibar, E. (2003). **Marx'ın Felsefesi**. Çev: Ömer Laçiner. İstanbul: Birikim Yayınları.

Balkan, N. & Savran, S. (2004). **Neoliberalizmin Tahribatı**. İstanbul: Metis Yayıncılık.

Bourdieu, P. (2003). **Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar**. Çev: Nazlı Öktem . Ankara: İletişim Yayınları.

(2006). **Pratik Nedenler**. Çev: Hülya Uğur Tanrıöver. İstanbul: Hil Yayınları.

(1997). **Toplumbilim Sorunları**, Çev: Hülya Uğur Tanrıöver. İstanbul: Kesit Yayınları.

Castells, M. (1997). **Kent, Sınıf, İktidar**. Çev: Asuman Erendil. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Connell, R. W. (1998). **Toplumsal Cinsiyet ve İktidar**. Çev: Cem Soydemir. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Çınar, C. & Çizmeci, F. (2007). **İstanbul Konut Piyasasında Kitlesele Tüketime Şekillendirdiği Yeni Konut Yerleşimleri**. Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları.

Duru, B. & Alkan, A. (2002). **20. Yüzyıl Kenti**. Ankara: İmge Kitapevi.

Ercan, F. (1999). **1980'lerde Eğitim Sisteminin Yeniden Yapılanması: Küreselleşme ve Neoliberal Eğitim Politikaları**. 75 Yılda Eğitim Kitabı. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Giroux, H. A. (2007). **Eleştirel Pedagoji ve Neoliberalizm**. Çev: Barış Baysal. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Gündoğdu, İ. (2007). "Kentsel Dönüşüm" ve TOKİ: 'Yeniden-Dağıtımçı' Kentsel Siyasalardan Birikim Amaçlı "Otoriter-Devletçi" Kentleşmeye Geçiş. **İktisat Dergisi**. Sayı: 499.

Güvenç, B. (1972). **İnsan ve Kültür: Antropolojiye Giriş**. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği.

Haçerlioğlu, O. (1977). **1977 Düşünce Tarihi**. İstanbul: Remzi Yayınevi.

Harvey, D. (2006). **Sosyal Adalet ve Şehir**. Çev: Mehmet Moralı. İstanbul: Metis Yayıncılık.

. (2008). **Umut Mekânları**. Çev: Zeynep Gambetti. İstanbul: Metis Yayınları.

(2008). "The Right to the City," **New Left Review** 53, Eylül-Ekim, s. 23-40.

Illich, I. (1989). **Şenlikli Toplum**. Çev: Ahmet Kot. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Karaküçük, S. (2004). Bir Mekânsal Paradigma Olarak Öteki: Kurgusal Metinlerde "Öteki"lerin Mekânlarına İlişkin Bir İnceleme. **Eğitim Bilim Toplum Dergisi**. Cilt 2. Sayı 8. Güz.

Karasar, N. (1994). **Bilimsel Araştırma Yöntemi (5. basım)**. Ankara: 3A Araştırma Eğitim ve Danışmanlık.

. (2002). **Bilimsel Araştırma Yöntemi (11. baskı)**. Ankara: Nobel Yayınevi.

Kaygalak, S. (2007). Kır, Kent ve Kapitalizme Geçiş: Bursa Örneği. **Praksis**. 17, 15-32.

Keleş, R. (2000). **Kentleşme Politikası**. Ankara: İmge Kitabevi.

Kurul, Nejla. (2002). **Eğitim Finansmanı**. Ankara: Anı Yayıncılık.

. (2009). Neo-liberalizm, Kent ve Okul Üzerine Düşünceler. **Yeniden İmece Dergisi**. Sayı:23, 39-43

. (2006). Okul Kültürü İçinde Şiddet. **Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyum**. Ankara: Eğitim Sen Yayınları.

McLaren, P. (2006). **Kapitalistler ve İşgalciler İmparatorluğa Karşı Eleştirel Bir Pedagoji**. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

McLaren, P., Rikowski, G., Cole, M., Hill, D. (2006). **Kızıl Tebeşir (Eğitim Söyleşileri)**. Çev: Özge Yılmaz. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

MEB (2009). Web: <http://ttkb.meb.gov.tr/duyuru>

Özsoy, S. (2004). "Eğitim Hakkı: Kendi Dilini Bulamamış Bir Söylem", **Eğitim Bilim Toplum**, Sayı 6, Bahar 2004, 58-83. Ankara.

Pustu, Y. (2006). "Küreselleşme Sürecinde Kent-Antik Site'den Dünya Kentine". **Sayıştay Dergisi**, Sayı: 60.

Sennett, R. (2002). **Karakter Aşınması**. Çev: Barış Yıldırım. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Spring, J. (1991). **Özgür Eğitim**. Çev: Ayşen Ekmekçi. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Şayian, G. (2003). **Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi**. Ankara: İmge Kitabevi.

Sayılan, F. (2006). Küresel Aktörler (DB VE GATS) ve Eğitimde Neo-Liberal Dönüşüm. **Haber Bülteni**. Sayı:4. Yıl: Ekim-Kasım-Aralık 2006. Web: http://www.jmo.org.tr/yayinlar/dergi_goster.php adresinden 18 Eylül 2008 tarihinde alınmıştır.

Şengül, T. (2002a). Kentsel Çelişki ve Siyaset: Kapitalist Kentleşme Süreçleri Üzerine Yazılar. **Evrensel Kültür Dergisi**. Sayı:128. Ağustos 2002.

, (2002b). **Kentsel Çelişki ve Siyaset**. (Kapitalist Kentleşme Süreçlerinin Eleştirisi), WALD Yayını. İstanbul.

http://etkinsanat.blogcu.com/gecekondur-sorunu_160773.htm

<http://egtm.web.tr/turkiyede-egitim-esitlikgi.htm/>

<http://www.cankayakaymakamligi.gov.tr/index.asp?id=IlceTarihi&gs=on>

EK 1

Öğrenci Anketi

Sevgili öğrenciler,

Bu anket, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programında yapılmakta olan bir araştırmada kullanılmak üzere hazırlanmıştır.

Bu araştırmanın amacını, eğitimin niteliğini etkileyen faktörlerin, Ankara'nın farklı semt ve mahallelerindeki okullarda neler olduğunu belirlemek ve varolan farklılıkların nedenlerini incelemek oluşturmaktadır.

Anket üç ayrı soru türünden oluşmaktadır. Birinci türdeki soruları cevaplarken size göre uygun olan seçeneğin yanındaki parantezin içine (X) işareti koyunuz. İkinci türdeki soruların cevapları size göre "Evet" ise evet seçeneğinin yanındaki, "Hayır" ise hayır seçeneğinin yanındaki boş parantezin içine (X) işareti koyunuz. Üçüncü türdeki soruları ise boşluk bırakılan yerleri kendi özgün ifadelerinizle cevaplayınız.

Bu anketle toplanan veriler, yalnızca bu araştırmanın amaçları doğrultusunda birleştirilerek kullanılacak, başka hiçbir kişi ya da kuruma verilmeyecektir. Bu nedenle lütfen bütün soruları kendinizce doğru olduğuna inandığınız bir şekilde, samimiyetle cevaplayınız. Hiçbir soruyu cevapsız bırakmayınız. Araştırmaya sağlayacağınız katkılar için şimdiden teşekkür ederim.

Zafer KİRAZ

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı Öğrencisi

1) Cinsiyetiniz () Kız () Erkek

2) Okulunuz:

3) Kendiniz dâhil ailenizdeki birey sayısı:

4) Sizin dışınızda okula devam eden kaç kardeşiniz var? Devam ettikleri öğrenim düzeylerine göre sayılarını belirtiniz.

Öğrenim Düzeyi Kardeş Sayısı

1. () İlköğretime devam eden
2. () Genel liseye devam eden
3. () Mesleki ve teknik liseye devam eden
4. () Üniversiteye devam eden

5) Oturduğunuz ev kendinizin mi?

1. () Evet
2. () Hayır

6) Oturduğunuz ev aşağıdakilerden hangisidir?

1. () Apartman dairesi, kaloriferli
2. () Apartman dairesi, kombili
3. () Apartman dairesi, sobalı
4. () Müstakil ev (dubleks ya da tripleks)
5. () Müstakil ev (gecekondu)
6. () Başka (Lütfen Yazınız)

7) Eviniz ne ile ısıtılıyor? (Lütfen en çok kullandığınızı yazınız)

1. () Soba
2. () Kalorifer
3. () Kombi
4. () Elektrikli ısıtıcı
5. () Başka (Lütfen Yazınız)

8) Annenizin sosyal güvenceye sahip olma durumu nedir?

1. () SGS (SSK, Bağkur, Emekli Sandığı)
2. () Özel Sağlık Sigortası
3. () Yeşil Kart
4. () Yok
5. () Başka (Lütfen Yazınız)

9) Babanızın sosyal güvenceye sahip olma durumu nedir?

1. () SGS (SSK, Bağkur, Emekli Sandığı)
2. () Özel Sağlık Sigortası
3. () Yeşil Kart
4. () Yok
5. () Başka (Lütfen Yazınız)

10) Okula ulaşımınızı ne ile sağlıyorsunuz?

1. () Servisle
2. () Özel araçla, ailem okula getiriyor
3. () Toplu taşıma aracıyla
4. () Yürüyerek
5. () Başka (Lütfen Yazınız)

Aşağıdaki soruları anne ve/ve ya babanız hayatta olmasa dahi lütfen yanıtlayınız.

11) Ailenizde kimler çalışıyor? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

1. () Anne
2. () Baba
3. () Kardeşler
4. () Kimse çalışmıyor

12) Anneniz çalışmıyor ise nedeni aşağıdakilerden hangisi olabilir?

1. () Emekli
2. () Evde bize bakıyor
3. () Çalışamaz halde (engelli)
4. () Mevsimlik çalışıyor
5. () İşsiz
6. () Geliri var
7. () Başka (Lütfen Yazınız)

13) Babanız çalışmıyor ise nedeni aşağıdakilerden hangisi olabilir?

1. () Emekli
2. () Evde bize bakıyor
3. () Çalışamaz halde (engelli)
4. () Mevsimlik çalışıyor
5. () İşsiz
6. () Geliri var
7. () Başka (Lütfen Yazınız)

14) Annenizin öğrenim durumu nedir?

1. () Okur-yazar değil
2. () Okur-yazar (ama herhangi bir okulu bitirmemiş)
3. () İlkokul mezunu
4. () Ortaokul ve dengi okul mezunu
5. () Lise ve dengi okul mezunu
6. () Üniversite ya da yüksek okul mezunu
7. () Lisansüstü öğrenim görmüş (yüksek lisans ya da doktora yapmış)

15) Babanızın öğrenim durumu nedir?

1. () Okur-yazar değil
2. () Okur-yazar (ama herhangi bir okulu bitirmemiş)
3. () İlkokul mezunu
4. () Ortaokul ve dengi okul mezunu
5. () Lise ve dengi okul mezunu
6. () Üniversite ya da yüksek okul mezunu
7. () Lisansüstü öğrenim görmüş (yüksek lisans ya da doktora yapmış)

16) Annenizin mesleği nedir? (Emekli veya şu anda çalışmıyorsa ya da hayatta değilse önceden yaptığı işi yazınız)

1. () Çiftçi
2. () Meslek edinmiş işçi (kalifiye işçi)
3. () Mesleği olmadan herhangi bir işte çalışan işçi (Tarım işçisi, düz işçi, hizmetli vb.)
4. () Küçük esnaf, zanaatkâr vb. serbest meslek (Tüccar, müteahhit, sanayici)
5. () Serbest meslek (doktor, avukat, müşavir, mühendis, mimar, veteriner, eczacı vb.).
6. () Kamu kurumunda memur, öğretmen, hemşire, şoför tekniker, polis, astsubay subay (albaya kadar)
7. () Kamu kurumunda yüksek düzeyde memur, müsteşar, vali, genel müdür, yüksek rütbeli subay vb.
8. () Politikacı
9. () Başka (Lütfen Yazınız)

17) Babanızın mesleği nedir? (Emekli veya şu anda çalışmıyorsa ya da hayatta değilse önceden yaptığı işi yazınız)

1. () Çiftçi
2. () Meslek edinmiş işçi (kalifiye işçi)
3. () Mesleği olmadan herhangi bir işte çalışan işçi (Tarım işçisi, düz işçi, hizmetli vb.)
4. () Küçük esnaf, zanaatkâr vb. serbest meslek (Tüccar, müteahhit, sanayici)
5. () Serbest meslek (doktor, avukat, müşavir, mühendis, mimar, veteriner, eczacı vb.).
6. () Kamu kurumunda memur, öğretmen, hemşire, şoför tekniker, polis, astsubay subay (albaya kadar)
7. () Kamu kurumunda yüksek düzeyde memur, müsteşar, vali, genel müdür, yüksek rütbeli subay vb.
8. () Politikacı
9. () Başka (Lütfen Yazınız)

18) Ailenizin aylık gelir durumu aşağıdakilerden hangisine uymaktadır? (Ailenizde gelir getiren bütün bireyleri de katarak, toplam gelire göre işaretleyiniz).

1. () Düzenli ve sabit bir gelirimiz yok	6. () 1501 TL- 2000 TL
2. () 527 TL-650 TL	7. () 2001 TL- 2500 TL
3. () 651 TL- 850 TL	8. () 2501 TL- 5000 TL
4. () 851 TL- 1000 TL	9. () 5001 TL- 10000 TL
5. () 1001TL- 1500 TL	10. () 10001 TL ve üzeri

19) Okul masraflarınızı kimler ve nasıl karşılamaktadır? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

1. () Kendim okul dışındaki zamanlarda çalışarak karşılıyorum.
2. () Ailem karşılıyor.
3. () Ailemin maddi durumu zayıf olduğu için akrabalarım karşılıyor.
4. () Devletten burs alıyorum.
5. () Şartlı Nakit Transferi kapsamında annem para alıyor.
6. () Vakıflardan yardım alarak okul masraflarım karşılanmaktadır.
7. () Başka(Lütfen Yazınız)

20) Harçlık alma durumunuz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

1. () Günlük harçlık alıyorum. (Miktarı.....)
2. () Haftalık harçlık alıyorum. (Miktarı.....)
3. () Aylık harçlık alıyorum. (Miktarı.....)
4. () Harçlık almıyorum

21) Aile olarak çevreden veya okuldan yardım alıyor musunuz?

1. () Evet alıyorum
2. () Hayır almıyorum

22) Alıyorsanız ne tür yardımlar alıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

1. () Gıda yardımı
2. () Giyim yardımı
3. () Kırtasiye yardımı
4. () Para yardımı
5. () Başka(Lütfen Yazınız)

23) Siz yaşamınızın büyük bir çoğunluğunu hangi yerleşim yerinde geçirdiniz?

1. () Ankara il merkezinde
2. () Başka bir il merkezinde
3. () İlçe merkezinde
4. () Belde ve Köyde
5. () Yurtdışında
6. () Başka(Lütfen Yazınız)

24) Aileniz yaşamının büyük bir çoğunluğunu hangi yerleşim yerinde geçirdi?

1. () Ankara il merkezinde (Bu seçeneği işaretlediyseniz lütfen 28. soruya geçiniz)
2. () Başka bir il merkezinde
3. () İlçe merkezinde
4. () Belde ve Köyde
5. () Yurtdışında
6. () Başka(Lütfen Yazınız)

25) Aileniz Ankara'ya hangi şehirden gelmiştir?

26) Ailenizin Ankara'ya geliş yılı nedir?

27) Aileniz Ankara'ya hangi nedenle gelmiştir?

28) Okul dışında (hafta sonu dahil) zamanınızı nasıl değerlendiriyorsunuz? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

1. () Dershaneye ya da kursa gidiyorum
2. () Özel ders alıyorum
3. () İnternet cafede zaman geçiriyorum
4. () Televizyon izliyorum
5. () Aileme evde yardımcı oluyorum
6. () Bir işte çalışıyorum
7. () Sosyal faaliyetlere katılıyorum(Spor etkinlikleri, tiyatro, sinema, hobi kursları vb.)
8. () Başka(Lütfen Yazınız)

29) Okul zamanı dışında okulunuzun hangi olanaklarından yararlanıyorsunuz? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

1. () Okul bahçesinden
2. () Okul kütüphanesinden
3. () Spor salonundan
4. () Bilgisayar laboratuvarından
5. () Etüde kalıyorum
6. () Okuldan hiç yararlanmıyorum
7. () Başka(Lütfen Yazınız)

30) Sizce iyi bir okulda neler olmalı?

31) Eğer liseye devam etmek istiyorsanız hangi tür liseye gitmek istiyorsunuz?

1. () Fen Lisesi.	Neden?
2. () Anadolu Lisesi.	Neden?
3. () Sosyal Bilgiler Lisesi.	Neden?
4. () Genel Liseler.	Neden?
5. () Anadolu Meslek Liseleri.	Neden?
6. () Meslek Liseleri.	Neden?
7. () Başka(Lütfen Yazınız)	

32) Sizce okulunuzun eğitsel imkânları, fiziksel, sosyal-kültürel ortamları ile diğer okullar arasında bir farklılaşma var mıdır?

1. () Evet
2. () Hayır

33) Yukarıdaki soruyu (33. Soru) "evet" olarak cevapladıysanız sizce okulunuz diğer okullardan neden farklıdır?

34) Öğreniminizi nereye kadar/hangi düzeye kadar sürdürmeyi düşünüyorsunuz?

1. () İlköğretim mezunu olana kadar
2. () Lise mezunu olana kadar
3. () Üniversite mezunu olana kadar
4. () Lisansüstü (Yüksek Lisans-Doktora) mezunu olana kadar

35) Öğrenim görmenin size bugün ve gelecekte neler kazandıracağını düşünüyorsunuz?

36) Sizce okulun anlamı nedir? (Yalnız bir seçeneği işaretleyiniz)

1. () Aslında okul gelmek istediğim bir yer değil, ama zorunlu eğitimi tamamlamak durumundayım.
2. () Eğitime devam etmezsem iş bulamam, bu yüzden liseye devam etmek durumundayım.
3. () Okulumu ve öğrenmeyi seviyorum.
4. () Okul benim için sevdiğim arkadaşlarımla beraber olmak anlamına geliyor.
5. () Okulda öğretmenlerimle birlikte zaman geçirmeyi seviyorum.
6. () Okulda sosyal ve kültürel ortamları seviyorum.
7. () Okuldaki spor salonu, laboratuvar, kütüphane, internet vb. fiziksel ortamlarda bulunmaktan hoşlanıyorum
8. () Başka (Lütfen Yazınız)

37) Rehberlik servisinden yararlanıyor musunuz?

1. () Evet
2. () Hayır

38) Rehberlik servisinden yararlanıyorsanız, daha çok hangi sorun/nedenlerden dolayı rehberlik servisine gidiyorsunuz?

39) Ders kitaplarından başka kaynak kullanıyor musunuz?

1. () Evet
2. () Hayır

40) Yukarıdaki soruyu (40. Soru) "evet" olarak cevapladıysanız lütfen hangi kaynaklardan yararlandığınızı yazar mısınız?

41) İleride yönelmek istediğiniz öncelikli iki iş/meslek nedir? (Lütfen Yazınız)

- 1
- 2

42) Sizi nasıl bir geleceğin beklediğini düşünüyorsunuz?

43) Size göre okuldaki en önemli üç sorunuz nedir? (Lütfen öncelik sırasını temel alarak Yazınız)

- 1
- 2
- 3

44) Yaşadığınız çevrede serbest zaman geçirmeniz için ne tür (kentsel) olanaklar var?
(Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

1. ☐) Sinema/ Tiyatro
2. ☐) Kahvehane/ pastane
3. ☐) Parklar/ bahçeler
4. ☐) Cafeler
5. ☐) İnternet Cafeler
6. ☐) Kütüphane
7. ☐) Spor Salonu/Alanları
8. ☐) Dernek vb. toplumsal ve siyasal yapılar
9. ☐) Belediyelerin sosyal tesisleri
10. ☐) Başka(Lütfen Yazınız) _____

45) Size göre yaşadığınız çevrenin/kent yerleşiminin en önemli üç sorunu nedir? (Lütfen öncelik sırasını temel alarak Yazınız)

- 1
- 2
- 3

EK 2**Okullar Listesi**

Turan Feyzioğlu İlköğretim Okulu
Necla İlhan İpekçi İlköğretim Okulu
Anıttepe İlköğretim Okulu
Maltepe İlköğretim Okulu
Çankaya İlköğretim Okulu
İncesu İlköğretim Okulu
Mohaç İlköğretim Okulu
Fahri Çaldağ İlköğretim Okulu
Mehmet Hikmet Ayberk İlköğretim Okulu
Milli Egemenlik İlköğretim Okulu